

Półrocznik nr 1 (184) / rok akademicki 2023/2024
egzemplarz bezpłatny

edukacjaprawnicza.pl

POSTĘPOWANIE CYWILNE

Nowelizacja procedury cywilnej
z 9.3.2023 r. – wybrane zagadnienia

LOGIKA

Wnioskowania i ich poprawność

TESTY PRAWNICZE

Najciekawsze pytania egzaminacyjne
z zakresu prawa pracy

DODATEK SPECJALNY

NOWELIZACJA KK

- zestawienie najważniejszych
zmian wprowadzonych
nowelą lipcową z 2022 r.

< Do zamówień
NOTES GRATIS!

Strefa Studenta

OFERTA AKADEMICKA

Wysyłka w 24h

Cenimy Twój czas.
Zamówienia realizujemy
nawet w 24 godziny.

Darmowa dostawa

Przy zakupie za min.
250 zł przesyłka
gratis.

Odbiór osobisty

Odbierz zamówienie
w jednej z księgarni
C.H.Beck (Warszawa,
Wrocław, Poznań,
Katowice, Kraków).

ksiegarnia.beck.pl

Promocja na start

2+1

TRZECIA
KSIĄŻKA
ZA 1 ZŁ!

Twój kod: **NASTART**

Promocja ważna w dniach 15.09-31.10.2023 r. Obejmuje książki z serii akademickich (Studia Prawnicze, Podręczniki Prawnicze, Skrypty Becka, Repetytoria Becka, Prawo w pigułce). Kod należy wprowadzić w pierwszym kroku koszyka.

Zamawiaj online **student.beck.pl**

Oferta e-booków

Natychmiastowy
dostęp do treści
książki.

Testy online

W książkach bezpłatny
dostęp do testów
prawniczych.

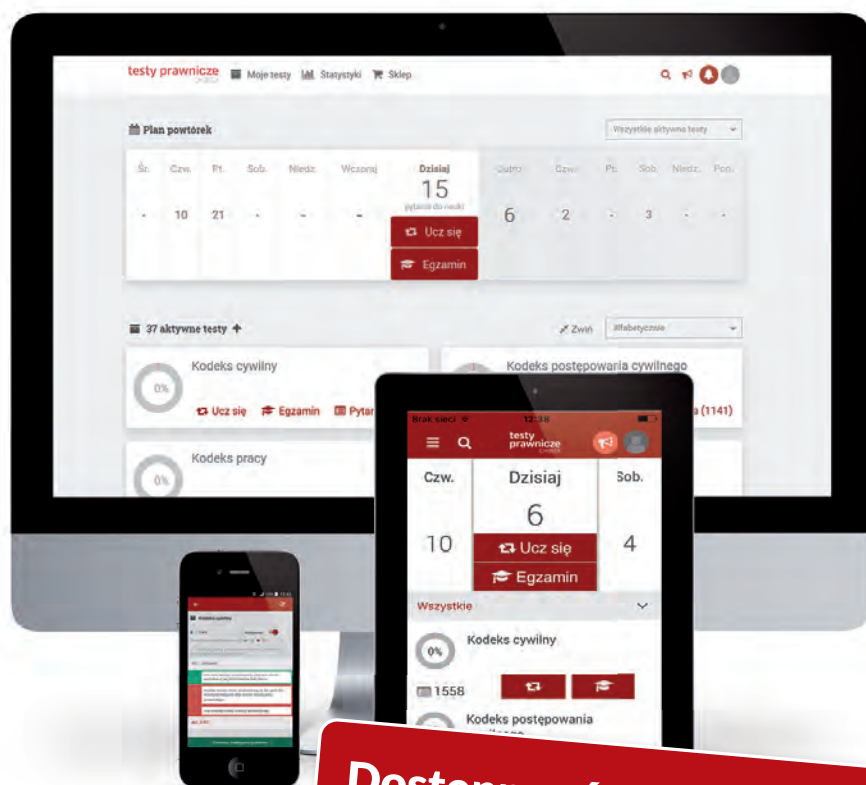
Newsletter

Dołącz do newslettera
i dowiedz się pierwszy
o nowościach i promocjach.

testy prawnicze

C.H.BECK

Nowoczesny serwis do rozwiązywania testów

**Dostępny również w wersji
na urządzenia mobilne!**

**Zawsze aktualne
treści**

**Dodatkowe
funkcjonalności**

**Indywidualny
system nauki**

Więcej informacji: testy-prawnicze.pl | tel.: 22 311 22 22

Wstępniak

Szanowni Państwo!

Witam wszystkie nowe i dotychczasowe Czytelniczki, a także wszystkich nowych i dotychczasowych Czytelników.

Rzeczywistość jest niezwykle dynamiczna. Wciąż pojawiają się zmiany w przepisach, a prawnicy muszą szybko odnajdować się w ich zawiłościach.

Wrześniowy numer „Edukacji Prawniczej” rozpoczynamy tekstem mec. *Barbary Leszczyńskiej-Fornalskiej* pt. „Nowelizacja procedury cywilnej z 9.3.2023 r. – wybrane zagadnienia”. Autorka przybliży nam m.in. zmiany w zakresie właściwości rzeczowej sądów rejonowych, w postępowaniu mediacyjnym czy dotyczące redagowania pism procesowych.

„Wnioskowanie jest to proces myślowy, podczas którego na podstawie uznania za prawdziwe pewnych zdań (przesłanek) uznajemy za prawdziwe kolejne zdanie (wniosek, konkluzję), dotychczas nieuznawane lub uznawane z mniejszą pewnością” – pisze dr hab. *Krzysztof A. Wieczorek*, prof. UŚ, w zamieszczonym na naszych łamach fragmencie książki pt. „Logika w pigułce”. Studenci I roku mogą spodziewać się na egzaminie pytań z tego zakresu, warto więc zgłębić zagadnienie.

Zmiany wprowadzone do Kodeksu karnego ustawą z 7.7.2022 r., które wchodzą w życie m.in. 1.10.2023 r., dotyczą zarówno ważnych instytucji części ogólnej kodeksu (np. odpowiedzialność małoletnich, katalog kar i środków karnych, recydywa), jak i części szczególnej, w której dodano nowe typy przestępstw, a w przypadku wielu dotychczas spenalizowanych czynów podwyższono ustawowy wymiar kary. Zestawienia tych zmian dokonała SSR *Izabela Kościarz-Depta* w Dodatku specjalnym.

Nie zabraknie również felietonu adw. *Jacka Dubois* w serii Prawo w filmie, tym razem dotyczącego filmu w reżyserii *Alfreda Hitchcocka* pt. „Akt oskarżenia”.

Warto też sprawdzić z „Edukacją Prawniczą” swoją wiedzę z zakresu prawa pracy – publikujemy przykładowe pytania wraz z odpowiedziami. Szczególnie zwracamy uwagę na zagadnienia nowe, wprowadzane do Kodeksu pracy w 2023 r. Zarówno te, jak i wiele innych pytań egzaminacyjnych znajduje się w serwisie testy-prawnicze.pl.

To tylko niektóre nasze propozycje. Zachęcam do pogłębiania wiedzy na studiach czy aplikacji oraz do zapoznania się z wszystkimi tekstami w numerze.

Pozdrawiam serdecznie, życząc ciekawej lektury,

Lucyna Wyciskiewicz-Pardej

Redaktor Naczelna „Edukacji Prawniczej”

Wydawca Literatury Akademickiej w Wydawnictwie C.H.Beck

Spis treści

- 5–17 **Postępowanie cywilne**
Nowelizacja procedury cywilnej z 9.3.2023 r.
– wybrane zagadnienia
- 18–22 **Logika**
Wnioskowania i ich poprawność
- 23–28 **Sztuka obrończa**
Typy świadków tudzież wskazówki co do sposobów krzyżowego ich badania
- 29–34 **Angielskie dokumenty sądowe**
Jak czytać i rozumieć angielskie dokumenty sądowe w sprawach cywilnych? Pozew
- 35–48 **Dodatek specjalny**
Nowelizacja KK – zestawienie najważniejszych zmian wprowadzonych nowelą lipcową z 2022 r.
- 49–60 **Prawo w filmie**
Akt oskarżenia
- 61–67 **Testy prawnicze**
Najciekawsze pytania egzaminacyjne z zakresu prawa pracy
- 68–72 **Produkcja filmowa**
Produkcja filmowa a działalność promocyjna, medialna i reklamowa. Lokowanie produktu

Redakcja:

Redaktor naczelna:
Lucyna Wyciskiewicz-Pardej

Kolegium Redakcyjne:
prof. US dr hab. *Maciej Jońca*,
dr *Katarzyna Melgiesz* (KUL),
dr *Agnieszka Mikos-Sitek* (UKSW),
dr *Marta Janina Skrodzka*,
dr *Małgorzata Wysoczyńska* (UŁ)

Opieka artystyczna:
IDENTIA Michał Majchrzak
Projekt okładki: *Rafał Kowalczyk*
Korekta: *Małgorzata Stempowska*
Zdjęcia: Shutterstock

Skład i łamanie:
IDENTIA Michał Majchrzak
Reklama:
Kinga Filipowicz
kinga.filipowicz@beck.pl
Tel. 22 33 77 652

Rada Programowa:

Prof. Jose Luis Alonso-Rodriguez – University of Zurich

Dr hab. Monika Bogucka-Felczak, prof. UŁ – Dziekan WPiA Uniwersytetu Łódzkiego

Dr hab. Ewelina Cała-Wacinkiewicz, prof. US – Dziekan WPiA Uniwersytetu Szczecińskiego

Prof. dr hab. Tomasz Giaro – Dziekan WPiA Uniwersytetu Warszawskiego

Dr hab. Zboj Horák – Katedra právních dějin Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Prof. dr hab. Tomasz Nieborak – Dziekan WPiA Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Dr hab. Bartłomiej Nowak, prof. ALK – Dziekan Kolegium Prawa Akademii Leona Koźmińskiego

Prof. dr hab. Jerzy Pisuliński – Dziekan WPiA Uniwersytetu Jagiellońskiego

Dr Paul du Plessis – Edinburgh Law School

Prof. dr hab. Anna Przyborowska-Klimczak – Dziekan WPiA Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Prof. dr hab. Mariusz Popławski – Dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku

Dr hab. Andrzej Herbet, prof. KUL – Dziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II

Prof. dr hab. Jan Widacki – Dziekan Wydziału Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. A. Frycza Modrzewskiego w Krakowie

Prof. dr hab. Zbigniew Witkowski – Dziekan WPiA Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Dr hab. Wojciech Zalewski, prof. UG – dziekan WPiA Uniwersytetu Gdańskiego

Zapraszamy wszystkich
studentów prawa i aplikantów
na: **edukacjaprawnicza.pl**

Adres redakcji:

00–203 Warszawa, ul. Bonifraterska 17
tel.: 22 33 77 600
e-mail: edukacjaprawnicza@beck.pl
www.edukacjaprawnicza.pl

Wydawca:

Wydawnictwo C.H.Beck
00–203 Warszawa, ul. Bonifraterska 17

Nakład: 12 000 egz.

Dział obsługi klienta:

tel.: 22 31 12 222
e-mail: dz.handlowy@beck.pl

Uwaga:

Artykuły zamieszczane w półroczniku „Edukacja Prawnicza” są uwzględniane w Polskiej Bibliografii Prawniczej Instytutu Nauk Prawnych PAN w wersji książkowej i elektronicznej, wchodząc tym samym do dorobku autora.

Za publikację tekstu w „Edukacji Prawniczej” autor otrzymuje 5 punktów.

Wersja papierowa jest wersją pierwotną czasopisma.

Redakcja zastrzega sobie prawo do skracania i opracowania edytorskiego nadesłanych tekstów. Wskazówki redakcyjne dla Autorów zawarte są na stronie: www.edukacjaprawnicza.pl/redakcja. Teksty niespełniające powyższych wymogów nie będą przez redakcję przyjmowane. Autor, przekazując utwór do publikacji, przenosi na EP prawa autorskie do publikacji utworu w czasopiśmie oraz jego rozpowszechniania na innych polach eksploatacji jak: Internet, publikacje Wydawnictwa C.H.Beck, chyba że inaczej uzgodniono w odrębnej umowie.

Nowelizacja procedury cywilnej z 9.3.2023 r.

– wybrane zagadnienia

Podstawowym założeniem ustawy z 9.3.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw było usprawnienie polskiego postępowania cywilnego. Uprzednie modyfikacje przepisów proceduralnych, wprowadzone zwłaszcza ustawą z 4.7.2019 r., zamierzonego celu w zakresie przyspieszenia rozpoznawania cywilnych spraw sądowych nie osiągnęły.

Autor

Barbara Leszczyńska-Fornalska

Absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie; adwokat Izby Adwokackiej w Białymstoku; mediator wpisana na listę Prezesa Sądu Okręgowego w Suwałkach.

Niniejszy artykuł dotyczy wybranych zagadnień obszernej nowelizacji procedury cywilnej, która obowiązuje od 1.7.2023 r. Wszystkie wprowadzone zmiany zostały szczegółowo przeanalizowane w podręczniku pt. „Postępowanie cywilne”, wyd. 4, Warszawa 2023, pod redakcją naukową prof. UWM dr hab. Macieja Rzewuskiego.

Problematyczne w stosowaniu okazały się przede wszystkim regulacje normujące doręczanie pism procesowych przez komorników sądowych. Wiązało się to z przedłużeniem postępowania w sprawach, w których adres pozwanego został ustalony na etapie przedsądowym, jednak nieodebranie korespondencji (odpisu pozwu) powodowało konieczność zobowiązania strony powodowej do doręczenia korespondencji za pośrednictwem komornika, ewentualnie ponownego przesłania sądowi korespondencji wraz ze wskazaniem adresu uprzednio ustalonego w drodze czynności komorniczych.

Rzeczona nowelizacja objęła także zmianę właściwości rzeczowej sądów rejonowych, rozszerzenie zakresu przedmiotowego postępowania mediacyjnego, określenie danych adresowych, konstrukcję pism procesowych, wydawanie

rozstrzygnięć na posiedzeniu niejawnym, wydawanie zarządzeń o zwrocie pism złożonych przez profesjonalnych pełnomocników oraz podniesienie zarzutu potrącenia.

Z uwagi na ograniczone ramy artykułu w dalszej części przedstawione zostaną jedynie wybrane zmiany o ważkim znaczeniu praktycznym.

Zmiana właściwości rzeczowej sądów rejonowych

Skuteczne wytoczenie powództwa wiąże się z prawidłowym określeniem właściwości rzeczowej sądu (art. 17 KPC). W sprawach o roszczenia majątkowe to na stronie powodowej spoczywa zatem ustalenie i obliczenie wartości przedmiotu sporu (art. 126 KPC).

Właściwość rzeczową sądów powszechnych w sprawach cywilnych regulują przepisy art. 16 i 17 KPC. Tytułowa nowelizacja KPC w zakresie właściwości rzeczowej sądu rejonowego rozszerzyła zakres spraw rozpoznawanych przez te sądy z uwagi na wartość przedmiotu sporu.

Część spraw jest oczywiście wyłączona z zakresu właściwości sądów okręgowych pomimo wartości przedmiotu sporu przekraczającej 100 000 zł, w tym sprawy o alimenty, o naruszenie posiadania, o ustanowienie rozdzielnosci majątkowej między małżonkami, jak też sprawy rozpoznawane w elektronicznym postępowaniu upominawczym.

Nowelizacją ustawy procesowej z 9.3.2023 r. (Dz.U. poz. 614) do kwoty 100 000 zł podwyższona została minimalna wartość przedmiotu sporu, jaka określa właściwość rzeczową sądów okręgowych, co uzasadnione było czynnikami gospodarczymi (wzrost wartości PKB, wzrost minimalnego wynagrodzenia za pracę, wysoka inflacja itp.)¹.

„Nowelizacją ustawy procesowej z 9.3.2023 r. (Dz.U. poz. 614) do kwoty 100 000 zł podwyższona została minimalna wartość przedmiotu sporu.”

¹ E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Legalis 2023, s. 2.

Postulowany kierunek zmian należy uznać za pozytywny, z tym że uzasadnienie projektowanej zmiany UD 156 trudno uznać za przekonujące². Projektodawca nie przedstawił bowiem symulacji wpływu wprowadzonej nowelizacji na zmianę liczby spraw rozpoznawanych przez sądy rejonowe. Niewątpliwie zaś wpłynie ona znacząco na obciążenie sądów rejonowych³.

Zmiany w postępowaniu mediacyjnym

Instytucja postępowania mediacyjnego weszła w okres wzmożonego rozwoju i obecna nowelizacja KPC zdaje się stanowić próbę stworzenia dogodnego środowiska dla dalszego zwiększania jej znaczenia w rozstrzyganiu sporów cywilnych.

Ugoda zawarta w toku postępowania cywilnego stanowi czynność procesową, skutkującą zbędnością wyrokowania w sprawie, a przez to – potrzebą umorzenia takiego postępowania⁴.

Wielu fachowych pełnomocników, w tym adwokatów i radców prawnych przystępuje do cyklicznych szkoleń podnoszących ich kwalifikacje w zakresie koncyliacji. Umiejętności w tym zakresie mogą być przydatne chociażby z uwagi na kierunki rozwoju postępowania sądowego w każdym wymiarze.

W Polsce mediacja została wprowadzona do KPC na podstawie ustawy z 28.7.2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, która weszła w życie 10.12.2005 r.⁵ Nowelizacja ta wprowadziła do KPC nową instytucję mediacji oraz szczególne rozwiązania dotyczące mediacji w sprawach rodzinnych i opiekuńczych. Polskie rozwiązania dotyczące mediacji przewidują szerokie pole jej działania. Już w uzasadnieniu do ww. ustawy stwierdzono, że: „w celu umożliwienia stronom stosunku cywilnoprawnego jak najszerzego korzystania z mediacji przyjęto, że w drodze mediacji będą mogły być rozstrzygane wszelkie sprawy cywilne, które mogą być rozstrzygnięte w drodze ugody zawartej przed sądem (art. 10 KPC)”⁶.

Na przeciw potrzebom stron postępowania ma co do zasady wychodzić znowelizowany przepis art. 183¹³ § 2 (zmieniony przez art. 1 pkt 26 ustawy z 9.3.2023 r.). Mając na uwadze, że spór stron może dotyczyć zarówno samego przedmiotu wytoczonego procesu, jak i okoliczności, które nie będą bezpośrednio z nim związane, jako przykład może służyć postępowanie w przedmiocie zamiany dożywocia na rentę,

regulowane art. 913 KC, w którym dożywotnik w toku postępowania mediacyjnego występuje z roszczeniem w zakresie zwrotu lub zapłaty równowartości pozostawionego mienia ruchomego, które nie zostało objęte umową regulowaną art. 908 i n. KC, albo zwrotu pożyczek udzielonych przez dożywotnika zobowiązanego z tytułu umowy dożywocia, a nierozliczonych w odrębnym postępowaniu. Obecna treść art. 183¹³ § 2 KPC przewiduje objęcie postępowaniem mediacyjnym, a co za tym idzie, treścią ugody roszczeń stron, które nie zostały wskazane w pozwie, a w konsekwencji w przypadku wyczerpania wzajemnych roszczeń w postępowaniu mediacyjnym doprowadzenia do zakończenia zarówno postępowania co do roszczenia objętego pozwem, jak również zaprzestania potencjalnych kolejnych sporów między tymi samymi stronami, opartych na innej podstawie prawnej.

Rozszerzenie zakresu przedmiotowego postępowania mediacyjnego doznaje wyjątku określonego w art. 184¹⁴, w którym dodano § 2¹ w zd. 1: „Jeżeli ugoda dotyczy roszczeń objętych różnymi postępowaniami sądowymi, strony

wymieniają w ugodzie te postępowania oraz wskazują sąd, który podejmie czynności przewidziane w § 1 i 2, chyba że prowadziłyby to do naruszenia przepisów o właściwości rzeczowej, mogącego skutkować nieważnością postępowania, lub właściwości wyłącznej”⁷.

Mediator i strony postępowania chcące objąć treścią ugody roszczenia wykraczające poza postępowanie, w którym zostały skierowane do mediacji, będą zobligowane dochować staranności w celu ustalenia, czy zachowana zostanie właściwość rzeczowa sądu, oraz czy nie dojdzie do naruszenia właściwości miejscowej wyłącznej. Nie ulega wątpliwości, że instytucja mediacji właściwie zastosowana, przy udziale wykwalifikowanych mediatorów oraz fachowych pełnomocników stron, może w wymierny sposób przyczynić się do poprawy sprawności postępowania i przyspieszenia postępowań sądowych.

Analizowana nowelizacja KPC zawiera także doprecyzowanie uregulowań dotyczących rozliczenia kosztów mediacji jako niezbędnych kosztów procesu. Strona przegrywająca proces zobowiązana jest mianowicie zwrócić stronie wygrywającej koszty, które ta poniosła, a zmieniony art. 98¹ § 1 KPC ma korygować dotychczasowe rozwiązanie, które nie przewidywało limitu zwrotu kosztów mediacji dla stron postępowania. Dotychczasowe brzmienie art. 98¹ § 1 KPC wskazywało, że dotyczył on określenia górnej granicy przysługującego mediatorowi wynagrodzenia, a nie określał takiej granicy w odniesieniu do niezbędnych kosztów procesu w zakresie obejmującym koszty mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd⁸.

„Nowelizacja KPC zawiera także doprecyzowanie uregulowań dotyczących rozliczenia kosztów mediacji jako niezbędnych kosztów procesu.”

² T. Szancilo (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458¹⁶, t. I, Warszawa 2023.

³ Ibidem.

⁴ M. Rzewuska, M. Rzewuski, Glosa do wyr. SN z 17.10.2007 r., II CSK 261/07, MoP 2009, Nr 20.

⁵ Ustawa z 28.7.2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1438).

⁶ Ustawa z 28.7.2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1438).

⁷ Przepis art. 183¹⁴ § 2¹ został dodany przez art. 1 pkt 27 ustawy z 9.3.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 614) zmieniającej ustawę z dnia 1.7.2023 r.

⁸ T. Szancilo (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, s. 3.

Zmiana brzmienia art. 126 § 2 KPC

Przepis art. 126 § 2 KPC wprowadził od 1.7.2023 r. obowiązek wskazywania w miejsce adresu korespondencyjnego adresu do doręczeń, przy czym modyfikacja ta dotyczy jedynie wskazania adresu osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą, która została ujawniona w Centralnej Ewidencji Działalności Gospodarczej. Rejestr ten, jak i dane w nim zawarte zyskują znaczenie wiarygodnego źródła wiedzy kontrahentów, osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, pod względem skuteczności prowadzenia postępowania, w przypadku stawianych nowelizacją wymogów w zakresie adresu pozwanego.

Dokonana nowelizacja dotyczy zarówno powołanego przepisu, jak i unormowań określających wymogi sporządzania pism procesowych, a co istotne – kładzie nacisk na zwięzłość i przejrzyste formułowanie przedłożonych sądowi do analizy pism.

„Przepis art. 126 § 2 KPC wprowadził od 1.7.2023 r. obowiązek wskazywania w miejsce adresu korespondencyjnego adresu do doręczeń.”

Celem tego przepisu (w założeniu ustawodawcy) jest przede wszystkim zmobilizowanie zawodowych pełnomocników do konstruowania pism procesowych w sposób zwięzły i przejrzysty, aby wyraźnie wyodrębnić w nich *petitum*⁹.

W świetle opisywanej nowelizacji konstrukcja pisma procesowego powinna systematyzować i wyodrębniać twierdzenia, oświadczenia i wnioski dowodowe, co zgodnie z założeniami projektodawcy ma ułatwić prowadzenie postępowania, zwłaszcza w przypadku spraw zawiłych, w których pisma procesowe są obszerne. Naturalnie zasady lojalności procesowej i względy praktyczne stanowiły okoliczność przemawiającą za konstruowaniem pism procesowych w sposób przejrzysty i umożliwiający łatwą lokalizację wniosków stron.

W obecnym stanie prawnym na zawodowego pełnomocnika nałożony został dodatkowy obowiązek w materii realizacji wymogów formalnych pisma procesowego¹⁰.

Chodzi o wyodrębnienie w piśmie procesowym dodatkowej części, w której zostaną wskazane oświadczenia, twierdzenia i wnioski, w tym wnioski dowodowe¹¹.

Częstym zarzutem, kierowanym w stosunku do stron postępowania, był brak wyodrębnienia w treści pisma wniosków lub przytaczanie twierdzeń i oświadczeń w treści uzasadnienia pisma wraz z wnioskiem dowodowym na wykazanie faktu istotnego z perspektywy wykazania powyższych.

Dodany w wyniku wprowadzonej nowelizacji przepis art. 128¹ KPC nie sankcjonuje złożenia wniosku

⁹ Z uzasadnienia projektu ustawy z 9.3.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw, Sejm RP IX kadencji, druk sejmowy Nr 2650.

¹⁰ T. Szancito (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, s. 3.

¹¹ *Ibidem*.

Zmiany dotyczące redagowania pism procesowych

Uprzednio obowiązujące przepisy regulujące wymogi formalne pism procesowych, w tym pism inicjujących postępowanie, pozostawiały stronom, w tym profesjonalnym pełnomocnikom, swobodę w redakcji dokumentu.

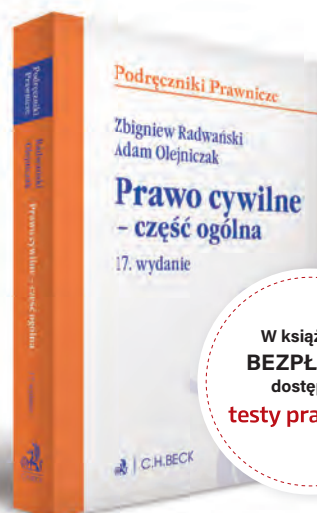

Prawo cywilne

#Ucz się

Poznaj niezbędne informacje
z danej dziedziny prawa

student.beck.pl

W książkach
BEZPŁATNY
dostęp do
testy prawnicze
C.H. BECK

edukacja.prawnicza.pl

dowodowego jedynie w uzasadnieniu, pod rygorem zwrotu pisma z powodu braku uniemożliwiającego nadanie mu dalszego biegu, jednak jak wskazują komentatorzy, ustawodawca określił inny skutek zaniechania w tym przedmiocie – jest nim niewywołanie skutków przez wniosek dowodowy zgłoszony w samym uzasadnieniu. W takiej sytuacji należy uznać, że wniosek nie został złożony, a więc sąd nie musi wydawać postanowienia co do niego (pomijając go), a wystarczy, iż w uzasadnieniu wydanego orzeczenia uzasadni przyczynę, dla której nie rozpoznawał tego wniosku.

Problematyczna pozostaje jednak kwestia tego, że jeżeli nie zostanie wydane postanowienie o oddaleniu wniosku dowodowego (pominięciu dowodu), nie będzie miał zastosowania art. 380 KPC, co uniemożliwi stronie zaskarżenie takiego postanowienia w apelacji. Strona powinna podnieść zatem zarzut naruszenia art. 128¹ KPC poprzez jego zastosowanie.

„Skuteczność doręczenia pisma wszczynającego postępowanie może mieć kluczowe znaczenie przy ocenie osiągnięcia celu ustawodawcy, jakim było usprawienie i przyspieszenie rozpoznania spraw.”

Zmiany w zakresie doręczeń sądowych

Przepis art. 139¹ KPC, dodany nowelą z 4.7.2019 r., stanowił swoistą rewolucję w przedmiocie doręczeń, zastępując „fikcję prawną” skutecznego doręczenia. Wprowadzone rozwiązanie polegało na tym, że nieodebranie przez pozwanego korespondencji z placówki operatora publicznego po powtórnej awizacji stanowiło asumpt do uznania, iż nastąpiło skuteczne doręczenie, a co za tym idzie – okoliczność ta nie będzie tamowała wydania orzeczenia w sprawie.

Wprowadzona zmiana nakładała na stronę powodową obowiązek podjęcia działań przy udziale komornika w celu doręczenia korespondencji pozwanemu. Obecna regulacja art. 139 KPC w § 1¹ przywróciła możliwość uznania za skutecznie doręczoną korespondencję w przypadku nieodebrania jej przez adresata, o ile aktualność wskazanego w pozwie adresu pozwanego nie budzi wątpliwości.

Z praktycznego punktu widzenia strona powodowa, dysponująca adresem osoby fizycznej, który został potwierdzony, chociażby poprzez skuteczne doręczenie pism poprzedzających wytoczenie powództwa (wezwania do zapłaty, wezwania do próby ugodowej), może oczekiwać prowadzenia postępowania bez zbędnej zwłoki, którą może powodować konieczność dokonywania czynności doręczenia za pośrednictwem komornika.

Jednocześnie działanie pozwanego w celu uniknięcia odebrania korespondencji będzie skutkowało zastosowaniem sankcji istotnych z perspektywy interesu prawnego strony pozwanej, tj. w przypadku wykazania przez powoda dowodem na piśmie, że pozwany zamieszkuje pod adresem wskazanym w pozwie, korespondencję przesłaną w sposób przewidziany w art. 139 § 1 uważa się za doręczoną. Późniejsze doręczenie tej korespondencji przez komornika na ten sam adres nie powoduje ponownego rozpoczęcia biegu terminów, które ustawa wiąże z doręczeniem, o czym należy pomyśleć przy tej czynności¹².

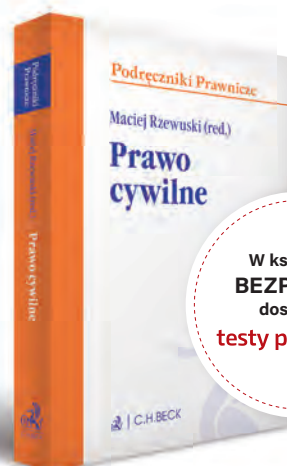
¹² Przepis art. 139¹ § 3 został dodany przez art. 1 pkt 19 lit. d ustawy z 9.3.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 614) zmieniającej ustawę z dnia 1.7.2023 r.

ZDAJ się na podręczniki C.H.Beck

#Ucz się

Poznaj niezbędne informacje
z danej dziedziny prawa

student.beck.pl

W książkach
BEZPŁATNY
dostęp do
testy prawnicze
C.H. BECK

Skuteczność doręczenia pisma wszczynającego postępowanie może mieć kluczowe znaczenie przy ocenie osiągnięcia celu ustawodawcy, jakim było usprawnienie i przyspieszenie rozpoznania spraw. Poprzednia nowelizacja nie przyczyniła się do osiągnięcia wskazanego efektu, gdyż nakładała na stronę powodową każdorazowe doręczenie pisma przy zastosowaniu doręczenia przez komornika w przypadku zwrotu nieodebranego pisma przez adresata.

Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym – nowelizacja art. 148¹ KPC

Rozpoznawanie spraw odbywa się jawnie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (art. 9 § 1 zd. 1 KPC)¹⁵. Jawność posiedzeń sądowych jest jednym z przejawów zasady jawności postępowania cywilnego¹⁴.

W postępowaniu cywilnym rozróżnia się posiedzenia jawne i niejawne, przy czym, zgodnie z zasadą jawności, regułą stanowią posiedzenia jawne, wyjątek zaś posiedzenia niejawne.

Jak wskazano w uzasadnieniu projektu analizowanej nowelizacji, celem regulacji art. 148¹ KPC jest realizacja zasady szybkości postępowania (rozpoznania sprawy bez zbędnej zwłoki) oraz przyczynienie się do usprawnienia postępowania w tych sprawach, w których sąd dojdzie do przekonania, że nie jest potrzebne przeprowadzenie rozprawy¹⁵. Co istotne, rzeczony nie zawiera żadnego ograniczenia o charakterze przedmiotowym, przez co może mieć zastosowanie w każdego rodzaju sprawie¹⁶.

W praktyce przyjmując, że strona powodowa wytaczająca powództwo w sprawie o rozwód bez orzekania o winie nie zawrze wniosku o jej wysłuchanie lub wysłuchanie stron, a jednocześnie strona pozwana uzna powództwo, sąd uważając, iż orzeczenie rozwodu nie stoi w sprzeczności z dobrem małoletnich dzieci lub nie sprzeciwiają się temu zasady współżycia społecznego, będzie władny orzec rozwód zgodnie z wnioskiem strony powodowej. W praktyce dokonanie przez strony postępowania ustaleń w przedmiocie orzeczenia rozwodu i złożenie pozwu odpowiadającego wymogom art. 126 i 128 KPC będzie warunkowało uprawnienie sądu do wydania orzeczenia bez przeprowadzenia rozprawy.

Kluczowe jest, w przypadku gdy strona oczekiwać będzie przeprowadzenia rozprawy i jej wysłuchania, by stosowny wniosek został zawarty już w pierwszym piśmie procesowym.

„Jawność posiedzeń sądowych jest jednym z przejawów zasady jawności postępowania cywilnego.”

Ustawodawca posłużył się pojęciem „wysłuchanie strony” przewidzianym w art. 226¹ KPC¹⁷. Oznacza to, że z treści pisma procesowego powinno wynikać **transparentne oczekiwanie strony**, by mogła przedstawić sądowi swoje racje w drodze swobodnej wypowiedzi¹⁸. Sam wniosek o przeprowadzenie rozprawy jest więc niewystarczający, jeśli strona nie zażąda także jej wysłuchania¹⁹. Przepisy szczególne przewidujące obowiązek wyznaczenia rozprawy dotyczą przede wszystkim postępowania nieprocesowego (art. 586 § 1, 598⁴, 608, 669 KPC)²⁰. Rozprawa nie jest konieczna pomimo wniosku strony albo przepisu szczególnego przewidującego rozpoznanie sprawy na rozprawie, jeśli doszło do uznania powództwa²¹. Chodzi tu oczywiście o skuteczne uznanie powództwa, a więc takie, którym sąd jest związany (art. 213 § 2 KPC)²².

Dodanie przepisu art. 156¹ § 2 KPC

Nowelizacja KPC uzupełniła regulację art. 156¹, przez dodanie § 2 w brzmieniu: „Pouczenie, o którym mowa w § 1, może obejmować w szczególności wyrażenie poglądu co do:

- 1) wykładni przepisów prawa mogących znaleźć zastosowanie w sprawie;
- 2) faktów, które na danym etapie sprawy mogą zostać uznane za bezsporne lub dostatecznie wykazane”²³.

Przedmiotowa zmiana jest szczególnie interesująca z perspektywy fachowego pełnomocnika, który w przypadku zawiłości sprawy pod względem prawnym może oczekiwać od sądu odmiennego poglądu wobec wykładni przepisów

¹⁵ M. Rzewuski (red.), Postępowanie cywilne, Warszawa 2023, s. 205.

¹⁴ A. Kościółek, Zasada jawności w sądowym postępowaniu, Warszawa 2018, *passim*.

¹⁵ Uzasadnienie projektu ustawy, Sejm RP VII kadencji, druk sejmowy Nr 2678, s. 13; zob. J. Bodio, [w:] A. Jakubecki (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Art. 1–729, t. I, Warszawa 2019, art. 148¹.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ T. Szancito (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Nb 8.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ Przepis art. 156¹ został zmieniony przez art. 1 pkt 22 ustawy z 9.3.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 614) zmieniającej ustawę z dniem 1.7.2023 r.

i oceny faktów jako bezspornych zdaniem sądu lub wystarczająco wykazanych.

Instytucja ta powinna być wykorzystywana chociażby z powodu zakazu zaskakiwania stron orzeczeniem sądu. Uznając, że sąd jest w pełni uprawniony do udzielenia pouczeń stronom postępowania, spoczywa na nim równoczesny zakaz kategorięcznego wskazywania treści orzeczenia, które zamierza wydać.

Wprowadzona instytucja ma sprzyjać „dialogowi” stron i sądu, który po dokonanej analizie materiału procesowego dokonuje pouczenia i jest tym pouczeniem związany. Regulacja art. 156¹ KPC znajduje zastosowanie także w toku posiedzenia przygotowawczego, które powinno odbyć się przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę (art. 205⁴ § 1 KPC)²⁴.

Instytucja pouczenia stron jawi się jako podstawowa reguła prawidłowego zastosowania zakazu zaskakiwania stron postępowania mogącym zapaść orzeczeniem. Istotne w tym przypadku jest poczynienie przez strony, jak i orzecznika starań w celu sprecyzowania żądań oraz osadzenia ich w ramach obowiązujących przepisów prawa materialnego.

W tym miejscu podkreślenia wymaga, że postępowanie przygotowawcze nadal nie jest praktykowane w wystarczającym zakresie, także po to, aby zastosowanie instytucji pouczeń mogło mieć właściwe odzwierciedlenie i sprzyjać sprawności postępowania.

Oczywiste jest, że sąd nie został pozbawiony prawa udzielania pouczeń na rozprawie, gdyż przepis art. 156¹ KPC znajduje zastosowanie w toku rozprawy na każdym jej etapie, ponieważ ustawa nie zawiera żadnych czasowych ograniczeń. Celowe jest jednak, aby pouczenie zostało udzielone przez przewodniczącego najpóźniej po przeprowadzeniu dowodów, a przed udzieleniem głosu stronom (art. 224 § 1 KPC). Dokonanie takiego pouczenia przez przewodniczącego nie stanowi uzasadnionej podstawy do wyłączenia sędziego na wniosek strony (art. 49 § 1 KPC)²⁵.

Generalnie należy uznać, że zastosowanie powołanej instytucji może mieć pozytywny wpływ na tok postępowań, a co istotne – zapewniać ochronę interesów obu stron postępowania.

²⁴ T. Szancilo (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Nb 7.

²⁵ Ibidem.

Teksty ustaw

student.beck.pl

Zmiana brzmienia art. 203¹ KPC

Strony postępowania, a zwłaszcza strona pozwana, mają możliwość obrony swoich interesów procesowych przez podniesienie w toku postępowania wielu zarzutów, w tym braku legitymacji, przedawnienia, potrącenia itd.

W istocie potrącenie jest instytucją prawa materialnego, jednak może ono wywierać skutki w sferze prawa procesowego, szeroko omówionego w orzecznictwie. Okoliczność, że wierzytelność jest objęta postępowaniem sądowym nie stoi na przeszkodzie jej umorzeniu na skutek potrącenia, jak i przedstawieniu do potrącenia²⁶.

Wprowadzona zmiana § 1 przepisu art. 203¹ KPC zmierzać ma do przeciwdziałania sytuacjom, w których zarzut potrącenia jest „fabrykowany” na potrzeby procesu i nie znajduje on oparcia w rzeczywistych uprawnieniach o charakterze materialnoprawnym. Wówczas zarzut służy jedynie wydłużeniu postępowania²⁷.

Określenie reguł, według których strona postępowania może powołać się na potrącenie, formułując konieczne w tym celu twierdzenia i powołując dowody, stanowi domenę prawa procesowego, podczas gdy materialnoprawne przesłanki skuteczności potrącenia reguluje prawo cywilne materialne (art. 498 i n. KC). Pogląd ten ma w orzecznictwie utrwalony charakter (por. wyr. SN: z 12.3.1998 r., I CKN 522/97, OSNC 1998, Nr 11, poz. 176; z 9.10.2003 r., V CK 319/02, Legalis; z 7.11.2008 r., II CSK 243/08, Legalis; z 21.6.2012 r., III CSK 317/11, Legalis; z 4.9.2014 r., II CSK 709/13, Legalis; z 21.1.2015 r., IV CSK 237/14, Legalis)²⁸.

Zarzut potrącenia w istocie swej nie generuje pewności stron co do zakończenia sporu z uwagi na brak atrybutu *res iudicata*. Jednocześnie ograniczenie możliwości podniesienia zarzutu potrącenia, z jednej strony, w wielu wypadkach upraszcza rozpoznawanie spraw cywilnych, z drugiej powoduje pewien wzrost liczby pozwów dotyczących wierzytelności, które do tej pory mogły zostać rozpoznane w ramach zarzutu potrącenia²⁹. Strona pozbawiona możliwości skutecznego zgłoszenia zarzutu potrącenia będzie musiała dokonać czynności *stricto* procesowych, w tym wnieść pozew,

uiścić opłatę, a w konsekwencji wykazać zasadność i wymagalność dochodzonego roszczenia.

Przyjęte rozwiązania przewidują wymóg, aby zgłoszenie zarzutu potrącenia uwarunkowane było pochodzeniem z tego samego stosunku prawnego co wierzytelność dochodzona przez powoda, chyba że wierzytelność ta jest niesporna, stwierdzona prawomocnym orzeczeniem sądu, orzeczeniem sądu polubownego, ugodą zawartą przed sądem albo sądem polubownym, zatwierdzoną przez sąd ugodą zawartą przed mediatorem lub uprawdopodobniona dokumentem potwierdzającym jej uznanie przez powoda lub by zwrot spełnionego świadczenia przysługiwał jednemu z dłużników solidarnych wobec pozostałych współdłużników³⁰.

Wprowadzona nowelizacja rozszerzyła więc przedmiotowy zakres wierzytelności, które mogą zostać zgłoszone do potrącenia w ramach procesu cywilnego.

Wyłączony został natomiast podstawowy warunek pochodzenia wierzytelności z tego samego stosunku prawnego co wierzytelność dochodzona przez powoda, wierzytelności o zwrot spełnionego świadczenia przysługująca jednemu z dłużników solidarnych wobec pozostałych współdłużników. Jednocześnie do potrącenia mogą zostać zgłoszone wierzytelności objęte: prawomocnym orzeczeniem sądu, orzeczeniem sądu polubownego, ugodą zawartą przed sądem albo sądem polubownym, jak i zatwierdzoną przez sąd ugodą zawartą przed mediatorem³¹.

W wielu przypadkach nowe brzmienie przepisu umożliwi stronom postępowania już na etapie sądowym wyegzekwowanie wzajemnych roszczeń, może jednocześnie stanowić asumpt do prowadzenia skutecznego, bo skutkującego zawarciem ugody postępowania mediacyjnego.

„Potrącenie jest instytucją prawa materialnego, jednak może ono wywierać skutki w sferze prawa procesowego.”

„Zasygnalizowane w artykule przepisy to istotne regulacje prawne, zwłaszcza z perspektywy profesjonalnych pełnomocników procesowych.”

Podsumowanie

Zasygnalizowane przepisy stanowią istotne regulacje prawne, zwłaszcza z perspektywy profesjonalnych pełnomocników procesowych.

Postępowanie cywilne jako całość składa się z wielu różnych elementów, którymi są zdarzenia postępowania. Wśród tych zdarzeń najistotniejszą rolę przypisuje się czynnościom postępowania³². Do osiągnięcia celu procesu cywilnego konieczne jest podejmowanie przez jego podmioty określonych czynności procesowych, dokonywanych w przypisanej formie, w określonym czasie i miejscu³³. Nowelizacje KPC

²⁶ Wyrok SN z 9.8.2019 r., II CSK 551/18, Legalis.

²⁷ J. Gołaczyński, [w:] J. Gołaczyński, Kodeks postępowania cywilnego. Nowelizacja z 9.8.2023 r. Komentarz. Linia orzecznicza, Warszawa 2023, s. 3.

²⁸ Wyrok SN z 9.8.2019 r., II CSK 551/18, Legalis.

²⁹ T. Szancito (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Nb 1.

³⁰ Przepis art. 203¹ § 1 w brzmieniu ustawy z 9.3.2023 r. (Dz.U. poz. 614), która weszła w życie 1.7.2023 r.

³¹ T. Szancito (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Nb 14.

³² M. Rzewuski (red.), Postępowanie cywilne, s. 177.

³³ Ibidem.

w ciągu ostatnich lat w stopniu znaczącym zmieniły brzmienie ustawy, część komentatorów wyraża pogląd o konieczności wprowadzenia nowej ustawy w miejsce kolejnych nowelizacji, co miałyby ujednolicić akt i uczynić go spójnym.

Obecna tendencja legislacyjna jako dążenie do uproszczenia struktur postępowania procesowego, wprowadzenie mechanizmów, które przyczynią się do usprawnienia i przyspieszenia rozpoznania spraw, wymaga, by wprowadzone zmiany zostały omówione i osadzone w utrwalonych i dotychczas niemodyfikowanych instytucjach, stąd potrzeba udostępnienia praktykom, w tym pełnomocnikom i studentom

prawa, publikacji omawiających cały zakres postępowania. Katalog zmian i ich znaczenie wymagały opracowania publikacji, która omawia procedurę cywilną w obecnym kształcie, z uwzględnieniem modyfikacji wprowadzonych nowelizacją z 9.3.2023 r. Taką rolę spełnia podręcznik pt. „Postępowanie cywilne”, wyd. 4, Warszawa 2023, pod redakcją naukową prof. UWM dr hab. **Macieja Rzewuskiego**. Oczywiście skuteczność zastosowanych mechanizmów, których celem jest przyspieszenie i usprawnienie postępowań sądowych, będzie podlegała weryfikacji w toku stosowania znówelizowanych norm. Poniżej prezentujemy fragment ww. podręcznika.

Zażalenie

Istota i cechy zażalenia

Zażalenie jest nie tylko środkiem zaskarżenia (pojęcie szersze), lecz także środkiem odwoławczym (pojęcie węższe). Kodeks postępowania cywilnego tworzy zamknięty katalog środków odwoławczych, do których zalicza apelację i zażalenie. Podstawowe znaczenie ma zażalenie rozumiane klasycznie, będące **zwykłym dewolutywnym środkiem odwoławczym**, przysługującym od nieprawomocnego orzeczenia sądu nierozstrzygującego sprawy co do meritum¹. Zasadniczo zażalenie przysługuje wyłącznie w wypadkach, w których kodeks wyraźnie to przewiduje. Nowelizacja postępowania zażaleniowego z 4.7.2019 r. zakłada tymczasem, że ponowna ocena kwestii incydentalnej nie powinna co do zasady łączyć się z przeniesieniem sprawy do sądu wyższej instancji. Zaproponowano zatem rozszerzenie możliwości zastosowania tzw. **zażalenia poziomego** (obecnie przysługuje także od postanowień wydanych przez sąd I instancji), tj. rozpoznawanego przez sąd tej samej instancji w innym składzie, za wyjątkiem wyczerpująco wyliczonych kategorii spraw².

Niedopuszczalne jest **zażalenie wniesione jedynie dla zwłoki w postępowaniu** (art. 394³ § 1 KPC). Za zażalenie wniesione dla zwłoki uważa się drugie i dalsze zażalenie wniesione przez tę samą stronę na to samo postanowienie oraz zażalenie na postanowienie wydane w wyniku czynności wywołanych wniesieniem przez tę samą stronę wcześniejszego zażalenia, chyba że okoliczności sprawy wykluczają taką ocenę (art. 394³ § 2 KPC).

W postępowaniu procesowym **zażalenie do sądu II instancji** przysługuje na:

- 1) postanowienia sądu I instancji kończące postępowanie w sprawie;
- 2) postanowienia sądu I instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem jest:
 - a) zwrot pisma wniesionego jako pozew, z którego nie wynika żądanie rozpoznania sprawy,
 - b) zwrot pozwu,
 - c) odmowa odrzucenia pozwu,
 - d) przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie,
 - e) zawieszenie postępowania i odmowa podjęcia zawieszonego postępowania,
 - f) sprostowanie lub wykładnia orzeczenia albo ich odmowa,
 - g) zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, zwrot opłaty lub obciążenie kosztami sądowymi – jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy (art. 394 § 1 KPC).

Jeżeli przepis szczególny przewiduje, że stronie przysługuje zażalenie na postanowienie sądu, ale nie określa, jaki sąd ma je rozpoznać, zażalenie rozpoznaje sąd II instancji (art. 394 § 4 KPC).

W postępowaniu procesowym **zażalenie do innego składu sądu I instancji** przysługuje na postanowienia tego sądu, których przedmiotem jest:

- 1) odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie;

¹ T. Zembrzusi, [w:] J. Gudowski (red.), System Prawa Procesowego Cywilnego, t. 3, cz. 1, s. 387–389.

² Zob. M. Rzewuski, Postępowanie zażaleniowe po nowelizacji KPC, LEX 2020.

- 2) oddalenie opozycji przeciwko wstąpieniu interwenienta ubocznego oraz niedopuszczenie interwenienta do udziału w sprawie wskutek uwzględnienia opozycji;
 - 3) rygor natychmiastowej wykonalności;
 - 4) wstrzymanie wykonania prawomocnego orzeczenia do czasu rozstrzygnięcia skargi o wznowienie postępowania;
 - 5) stwierdzenie prawomocności orzeczenia;
 - 6) skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika i osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia;
 - 7) odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia;
 - 8) zwrot zaliczki, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz wynagrodzenie biegłego, mediatora, kuratora ustanowionego dla strony w danej sprawie i należności świadka, a także koszty przyznane w nakazie zapłaty, jeżeli nie wniesiono środka zaskarżenia od nakazu;
 - 9) oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego;
 - 10) zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem;
 - 11) odrzucenie zażalenia;
 - 12) odrzucenie skargi na orzeczenie referendarza sądowego;
 - 13) zatwierdzenie ugody w sprawie odwołania do sądu ochrony konkurencji i konsumentów;
 - 14) wstrzymanie wykonania decyzji, w przypadku zawieszenia postępowania, na zgodny wniosek stron zamierzających zawrzeć ugodę w sprawie odwołania do sądu ochrony konkurencji i konsumentów (art. 394^{1a} § 1 KPC).
- Jeżeli zaskarżono postanowienie, od którego zażalenie rozpoznaje sąd II instancji, a jednocześnie postanowienie, od którego zażalenie rozpoznaje inny skład sądu I instancji, wówczas zażalenie rozpoznaje sąd II instancji (art. 394^{1b} KPC)³.

W postępowaniu procesowym zażalenie do innego składu sądu II instancji przysługuje na postanowienia tego sądu, których przedmiotem jest:

- 1) odrzucenie apelacji;
- 2) odrzucenie skargi o wznowienie postępowania;
- 3) umorzenie postępowania wywołanego wniesieniem apelacji;
- 4) odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego;
- 5) oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego;
- 6) zwrot kosztów procesu, o ile nie wniesiono skargi kasacyjnej;
- 7) zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu;
- 8) wynagrodzenie biegłego;
- 9) skazanie świadka, biegłego, strony i jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę;
- 10) zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka;
- 11) odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia.

Zażalenie nie przysługuje od postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu I instancji (art. 394² § 1 KPC).

Ponadto, zgodnie z brzmieniem art. 395 § 2 KPC, jeżeli zażalenie zarzuca nieważność postępowania lub jest oczywiście uzasadnione, sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, może, nie przysyłając akt sądowi II instancji, uchylić zaskarżone postanowienie i w miarę potrzeby sprawę rozpoznać na nowo. Od ponownie wydanego postanowienia przysługują środki odwoławcze na zasadach ogólnych. Jest to przykład **względnej dewolutywności** zażalenia. Co do zasady w postępowaniu, w którym sąd o zażaleniu rozstrzyga na podstawie art. 395 § 2 KPC, stronie wygrywającej, zgodnie z ogólną regułą odpowiedzialności za wynik procesu z art. 98 KPC, należą się koszty tego postępowania jako postępowania zażaleniowego⁴.

³ Zażalenie na postanowienie o odmowie uzasadnienia wyroku oraz jego doręczenia rozpoznaje sąd II instancji (art. 394 § 1 w zw. z art. 394^{1a} § 1 pkt 7 i art. 394^{1b} KPC) – uchw. SN z 4.8.2021 r., III PZP 6/20, OSNP 2022, Nr 1, poz. 1.

⁴ Post. SN z 14.3.2012 r., II CZ 177/11, Legalis.

Postępowanie zażaleniowe

Termin do wniesienia zażalenia wynosi **tydzień** od dnia doręczenia postanowienia z uzasadnieniem w tym także w przypadku, gdy doręczenie to nastąpiło z urzędu. Zasadniczo sporządzenie uzasadnienia i jego doręczenie następuje na wniosek należycie opłacony (opłata stała w wysokości 100 złotych art. 25b ust. 1 KSCU) – art. 357 § 1 i 2¹ KPC. Natomiast doręczenie przez sąd z urzędu postanowienia z uzasadnieniem wydanego na posiedzeniu niejawnym zwalnia stronę od obowiązku zgłoszenia wniosku o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem (art. 357 § 2⁴ KPC). Jeżeli przy wydaniu postanowienia sąd odstąpił od jego uzasadnienia, termin liczy się od dnia ogłoszenia postanowienia, a jeżeli podlegało ono doręczeniu – od dnia jego doręczenia (art. 394 § 2 KPC). Przepis ten ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniach zażaleniowych poziomych (art. 394^{1a} § 2 i art. 394² § 2 KPC). Jest to termin ustawowy, procesowy i zawity. Strona, która uchybiła temu terminowi, może się domagać jego przywrócenia.

Sąd rozpoznaje zażalenie **na posiedzeniu niejawnym** w składzie **trzech sędziów** (art. 397 § 1 KPC). Sąd II instancji odrzuca w składzie jednego sędziego zażalenie, jeżeli podlegało ono odrzuceniu przez sąd I instancji, jak również zażalenie, którego braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie (art. 397 § 1¹ KPC). W postępowaniu uproszczonym rozpoznanie zażalenia na postanowienie sądu I instancji jest procedowane przez sąd II instancji w składzie jednego sędziego (art. 505¹⁰ § 1 KPC). Jednak w przypadku, gdy zażalenie na postanowienie sądu I instancji ma rozpoznawać inny skład tego sądu, a nie można go utworzyć, wówczas zażalenie rozpoznaje sąd II instancji. Okoliczność, na czym polega niemożność utworzenia składu do rozpoznania zażalenia w danym sądzie, nie podlega badaniu przez sąd II instancji (art. 394^{1a} § 3 KPC).

Zażalenie jako pismo procesowe powinno spełniać przede wszystkim **wymogi** przewidziane dla pisma procesowego, określone w art. 126 KPC, a ponadto zawierać:

- 1) wskazanie zaskarżonego postanowienia,
- 2) wniosek o jego zmianę lub uchylenie,
- 3) zwięzłe uzasadnienie zażalenia ze wskazaniem w miarę potrzeby nowych faktów i dowodów (art. 394 § 3 KPC).

Pamiętać przy tym należy o regulacji art. 466 KPC, pozwalającej pracownikowi lub ubezpieczonemu, działającym bez adwokata lub radcy prawnego, na wniesienie zażalenia ustnie do protokołu.

Do oceny spełnienia warunków zażalenia odpowiednie zastosowanie mają przepisy o apelacji (art. 397 § 3 KPC). Wymagania, którym zażalenie powinno czynić zadość, są jednak mniej rygorystyczne niż w wypadku apelacji. W związku z tym zasadniczo nie zachodzi konieczność jego precyzowania lub uzupełniania w sytuacji, gdy jego treść jest jasna i jednoznaczna⁵.

Ponieważ zaskarżenie zażaleniem postanowienia **nie wstrzymuje jego wykonalności**, sąd może wstrzymać wykonanie zaskarżonego postanowienia do czasu rozstrzygnięcia zażalenia (art. 396 KPC). Ponadto, oddalając zarzuty, których uwzględnienie uzasadniałoby odrzucenie pozwu, sąd wyda oddzielne postanowienie i może wstrzymać dalsze rozpoznanie sprawy, aż do uprawomocnienia się tego postanowienia (art. 222 zd. 1 KPC).

Zażalenie wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie (art. 369 § 1 w zw. z art. 397 § 3 KPC). W przypadku wniesienia zażalenia sąd I instancji niezwłocznie przedstawia je wraz z aktami sądowi właściwemu do jego rozpoznania, chyba że zażalenie jest spóźnione lub z mocy prawa niedopuszczalne. W takim przypadku sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, odrzuca zażalenie w składzie jednego sędziego (art. 395 § 1 KPC). Sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, odrzuca w składzie jednego sędziego zażalenie spóźnione, nieopłacone lub z innych przyczyn niedopuszczalne, jak również zażalenie, którego braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie (art. 394^{1a} § 1¹ KPC). Jeżeli zażalenie, o którym mowa w art. 394² § 1 i 1¹, jest spóźnione, nieopłacone lub z innych przyczyn niedopuszczalne albo jego braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie, sąd odrzuca je w składzie jednego sędziego. Na postanowienie przysługuje zażalenie do innego składu sądu II instancji (art. 394² § 1² KPC). Strona przeciwna może wnieść **odповідь na zażalenie** w terminie tygodnia od dnia doręczenia zażalenia, a w przypadkach gdy ustawa przewiduje doręczenie zaskarżonego postanowienia tylko jednej ze stron oraz w przypadkach wskazanych w art. 394^{1a} § 1 pkt 6 KPC (skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika i osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia) – od dnia wniesienia zażalenia (art. 395 § 1¹ KPC). Przepis ten ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniach zażaleniowych poziomych (art. 394^{1a} § 2 i art. 394² § 2 KPC). Kodeks nie określa treści odpowiedzi na zażalenie, która powinna być wniesiona w formie pisemnej. W odpowiedzi druga strona może ustosunkować się do wniosku i argumentacji skarżącego.

⁵ Tak tamże, s. 469.

Zasadniczo sąd rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu niejawnym (art. 397 § 1 KPC), może jednak skierować sprawę na posiedzenie jawne i wyznaczyć rozprawę w celu rozpoznania zażalenia. Rozpoznanie zażalenia następuje w składzie trzech sędziów⁶. Sąd II instancji odrzuca w składzie jednego sędziego zażalenie, jeżeli podlegało ono odrzuceniu przez sąd I instancji, jak również zażalenie, którego braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie (art. 397 § 1¹ KPC)⁷.

Zażalenie wniesione jedynie dla zwłoki pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności, w szczególności nie przedstawia się go do rozpoznania właściwemu sądowi. W ten sam sposób postępuje się z dalszymi pismami strony związanymi z wniesieniem tego zażalenia. O pozostawieniu zażalenia i dalszych pism bez żadnych dalszych czynności zawiadamia się stronę wnoszącą tylko raz – przy wniesieniu zażalenia (art. 394³ § 3 i 4 KPC).

W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia sąd **uzasadnia** z urzędu postanowienie kończące to postępowanie. W sprawach, w których zażalenie oddalono lub zmieniono treść sentencji zaskarżonego postanowienia, pisemne uzasadnienie sporządza się tylko wówczas, gdy strona zgłosiła wniosek o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem (art. 397 § 2 KPC). Zmianie uległ zakres postanowień wydanych podlegających uzasadnieniu. Z urzędu będą jak dotychczas podlegały uzasadnieniu postanowienia kończące postępowanie zażaleniowe, np. postanowienie o odrzuceniu zażalenia, postanowienie o umorzeniu postępowania zażaleniowego. Natomiast jeśli chodzi o postanowienie wydane w następstwie merytorycznego rozpoznania zażalenia, uzasadnieniu z urzędu podlegają postanowienia kasatoryjne, a postanowienia reformatoryjne oraz oddalające zażalenie jedynie na wniosek strony. Należy pamiętać o wprowadzonej opłacie od wniosku o sporządzenie uzasadnienia w kwocie 100 zł⁸.

Do postępowania toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu apelacyjnym (art. 397 § 3 KPC).

Na podstawie art. 394¹ § 1 i 1¹ KPC przysługuje również **zażalenie do Sądu Najwyższego** na:

- 1) postanowienie sądu II instancji odrzucające skargę kasacyjną,
- 2) postanowienie sądu II lub I instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia,
- 3) uchylenie przez sąd II instancji wyroku sądu I instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Pamiętać należy, że w tym przypadku – zgodnie z regulacją art. 87¹ KPC – obowiązuje **przymus adwokacko-radcowski**. Do postępowania przed Sądem Najwyższym toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio przepisy art. 394 § 2 i 3, art. 395, art. 397 § 1 i § 1¹, art. 398⁶ § 3, art. 398¹⁴, art. 398¹⁵ § 1 zd. 1, art. 398¹⁶, 398¹⁷ i 398²¹ (art. 394¹ § 3 KPC)⁹.

ZDAJ się na podręczniki C.H.Beck
księgarnia.beck.pl

⁶ Uzasadnione jest sięgnięcie do analogii z art. 505¹⁰ § 1 KPC dla zagadnienia określenia składu sądu właściwego do rozpoznania zażalenia w postępowaniu uproszczonym, co umożliwi pogodzenie brzmienia przepisów z potrzebą ich funkcjonalnego stosowania i umożliwi uniknięcie rażącego zaburzenia w systemie prawa procesowego oraz ocenie jego racjonalności – post. SN z 16.11.2021 r., III CZP 75/20, Legalis.

⁷ Mimo braku dostatecznych podstaw normatywnych niektóre sądy II instancji zmieniają treść zaskarżonego orzeczenia przez jego uchylenie, powołując się w tym zakresie na odpowiednie stosowanie art. 386 § 1 KPC w zw. z art. 397 § 3 KPC (a nie art. 386 § 4 KPC). Powoduje to, że takie orzeczenia, mimo swojego kasatoryjnego charakteru, nie są uzasadniane z urzędu. Dla wyeliminowania tych praktyk proponuje się wskazanie, że zwolnieniu z obowiązku sporządzenia uzasadnienia z urzędu podlegają tylko postanowienia, które polegają na „zmianie treści sentencji” zaskarżonego postanowienia. Zmiany treści można dokonać jedynie przez merytoryczną ingerencję w treść rozstrzygnięcia. Przywraca to właściwy sens odpowiedniemu stosowaniu art. 386 § 1 KPC, który odwołuje się do „orzekania co do istoty”. Nie można bowiem zmienić treści rozstrzygnięcia przez jego uchylenie, a jedynie w drodze merytorycznej korekty. Samo uchylenie orzeczenia, nawet jeżeli nie powoduje konieczności ponownego rozpoznania sprawy przez sąd niższej instancji, nie stanowi zmiany treści orzeczenia i jako takie nie będzie kwalifikowało się do zwolnienia sądu II instancji z obowiązku jego uzasadnienia z urzędu. Takie rozwiązanie nie tylko jest zgodne z interesem stron, lecz także służy praktyce sądu I instancji, który będzie posiadał wiedzę o przyczynach wyeliminowania zaskarżonego orzeczenia z obrotu prawnego (co z kolei stanowi podstawową *ratio legis* uzasadniania orzeczeń kasatoryjnych), w odniesieniu do kwestii stanowiących przesłankę rozstrzygnięcia, mogących mieć znaczenie dla dalszego toku postępowania (np. kwestia skuteczności udzielonego pełnomocnictwa, skuteczności czynności dokonywanych wobec strony) – z uzasadnienia do projektu ustawy z 9.3.2023 r. o zmianie KPC i niektórych innych ustaw, druk Nr 2650.

⁸ M. Michalska-Marciniak, [w:] A. Marciniak (red.), Kodeks postępowania cywilnego, t. 2, 2019, art. 397, Nb 10.

⁹ M. Klonowski, Kierunki zmian postępowania cywilnego w projekcie Ministra Sprawiedliwości ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z 27.11.2017 r. – podstawowe założenia, przegląd proponowanych rozwiązań oraz ich ocena, PPC 2018, Nr 2, s. 180.

Postępowanie z udziałem konsumentów

W wyniku nowelizacji KPC ustawą z 9.3.2023 r.¹⁰ dodano nowy rodzaj postępowania odrębnego. Postępowanie z udziałem konsumentów zostało uregulowane w trzech dodanych artykułach – art. 458¹⁴–458¹⁶ KPC. Regulacja ta zmierza do wzmocnienia pozycji konsumenta w sprawach o jego **roszczenia przeciwko przedsiębiorcy** oraz o **roszczenia przedsiębiorcy przeciwko konsumentowi**, o ile konsument ten jest stroną postępowania (art. 458¹⁴ § 1 KPC). W tego typu sprawach mogą być zastosowane przepisy o innych postępowaniach odrębnych w zakresie, w którym nie są sprzeczne z przepisami niniejszego działu. Zastosowaniu przepisów o postępowaniu z udziałem konsumentów nie stoi na przeszkodzie fakt, iż przedsiębiorca będący stroną postępowania zaprzestał prowadzenia działalności gospodarczej.

Istotnym *novum* jest to, że na podstawie art. 458¹⁴ § 4 KPC, konsument może wytoczyć powództwo również **przed sąd właściwy dla miejsca swojego zamieszkania**. Przy tym nie dotyczy to spraw, w których właściwość sądu jest wyłączna. Instrumentem zmierzającym do ochrony interesów konsumentów i zapobieganiu przewlekaniu postępowania jest nałożony na przedsiębiorcę w art. 458¹⁵ § 1 KPC obowiązek powołania **wszystkich twierdzeń i dowodów** w pozwie lub w odpowiedzi na pozew. Realizacji tego obowiązku ma służyć wezwanie przez przewodniczącego strony do tego, aby w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż 2 tygodnie. Doręczając stronie będącej przedsiębiorcą pouczenia o treści § 1 i 4, przewodniczący wzywa stronę, aby powołała wszystkie twierdzenia i dowody w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż 2 tygodnie. Sankcją za uchybienie określonym w art. 458¹⁵ § 1 i 3 KPC obowiązkom jest to, że twierdzenia i dowody powołane z ich naruszeniem **podlegają pominięciu**, chyba że strona będąca przedsiębiorcą uprawdopodobni, że **ich powołanie nie było możliwe** albo że potrzeba ich powołania wynikała później. W takim przypadku dalsze twierdzenia i dowody na ich poparcie powinny być powołane w terminie 2 tygodni od dnia, w którym ich powołanie stało się możliwe lub wynikała potrzeba ich powołania. O treści obowiązku powołania wszystkich twierdzeń i dowodów stronie będącej przedsiębiorcą udziela się **pouczenia o treści**, jeżeli nie jest ona zastępowana przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorę Generalną Rzeczypospolitej Polskiej. Wymienionego pouczenia udziela się powodowi niezwłocznie po wniesieniu pozwu, a pozwanemu – równocześnie z doręczeniem odpisu pozwu.

Ustawodawca usankcjonował także niektóre negatywne zachowania strony będącej przedsiębiorcą przed wytoczeniem powództwa. Stosownie do treści art. 458¹⁶ KPC, jest to zaniechanie próby dobrowolnego rozwiązania sporu, uchylenie się od udziału w niej lub uczestniczenie w niej w złej wierze i przez to przyczynienie się do zbędnego wytoczenia powództwa lub wadliwego określenia przedmiotu sprawy. W razie stwierdzenia tego typu zachowań, niezależnie od wyniku sprawy, sąd może obciążyć tę stronę kosztami procesu w całości lub części, a w uzasadnionych przypadkach nawet podwyższyć je, jednak nie więcej niż dwukrotnie.

Tekst pochodzi z książki pt. Postępowanie cywilne, wyd. 4, pod red. M. Rzewuskiego, Warszawa 2023.

¹⁰ Dz.U. z 2023 r. poz. 614.

**Postępowanie
cywilne**

#Ucz się

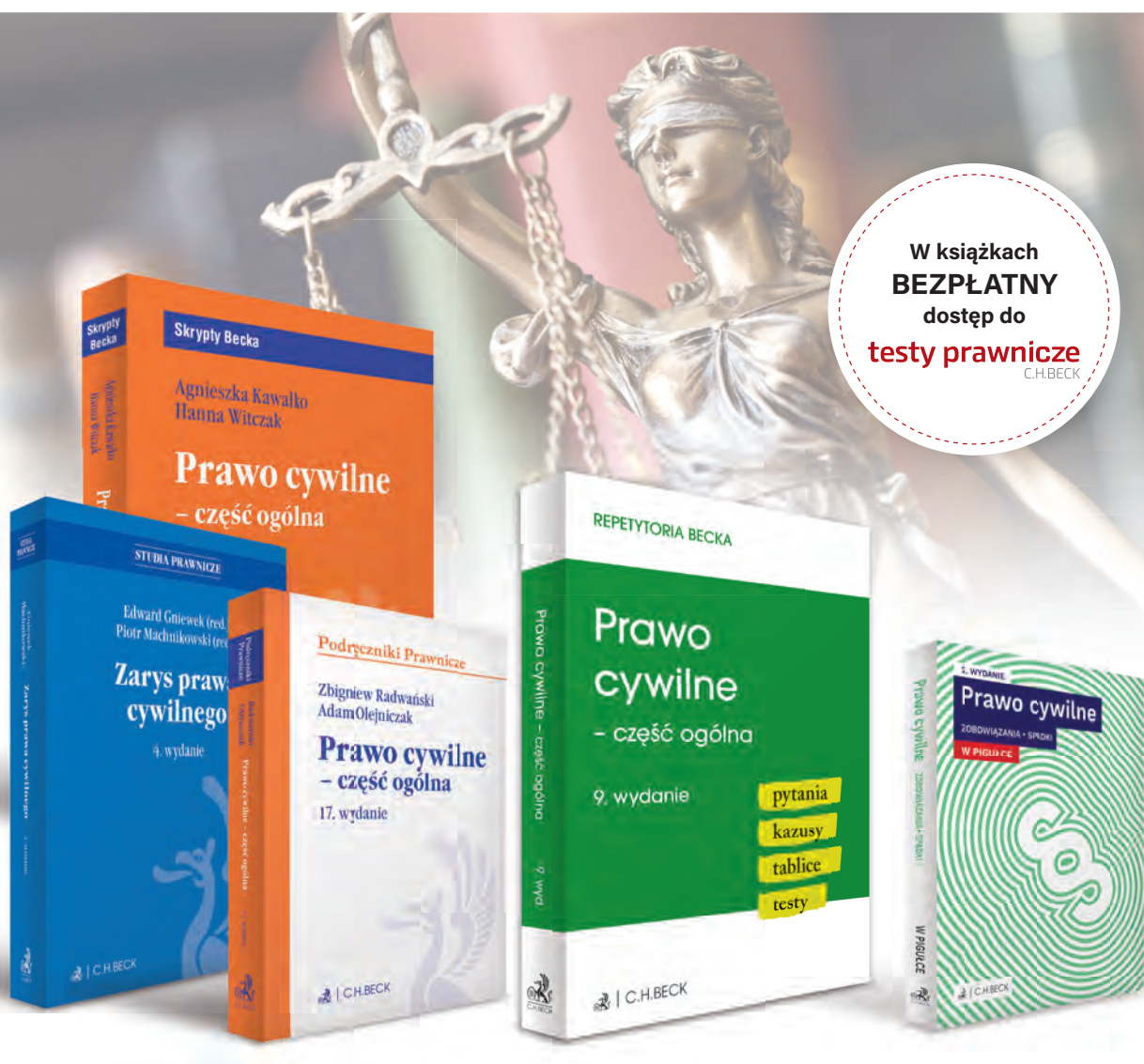
Poznaj niezbędne informacje
z danej dziedziny prawa

student.beck.pl

W książkach
BEZPŁATNY
dostęp do
testy prawnicze
C.H. BECK

ZDAJ się na podręczniki C.H.Beck

W książkach
BEZPŁATNY
dostęp do
testy prawnicze
C.H.BECK

#Ucz się

#Ćwicz

#Powtarzaj

student.beck.pl

Wnioskowania i ich poprawność

Wnioskowanie jest to proces myślowy, podczas którego na podstawie uznania za prawdziwe pewnych zdań (przesłanek) uznajemy za prawdziwe kolejne zdanie (wniosek, konkluzję), dotychczas nieuznawane lub uznawane z mniejszą pewnością.

Można powiedzieć, że gdy wnioskujemy, to na podstawie czegoś, co już wiemy (przesłanek), dochodzimy do czegoś nowego (konkluzji, wniosku), czego wcześniej nie wiedzieliśmy albo czego nie byliśmy pewni.

Najprostsze wnioskowania składają się z jednej przesłanki i wniosku. Gdy ktoś na podstawie zaobserwowanego faktu, że jaskółki nisko latają, stwierdza, że będzie padał deszcz, to w istocie rzeczy przeprowadza on wnioskowanie: *Jaskółki nisko latają* (przesłanka). *A zatem będzie deszcz* (wniosek). Nieco bardziej złożone wnioskowanie przeprowadza ten, kto szukając ważnej teczki z dokumentami, myśli w sposób następujący: *Teczkę zostawiłem w pracy albo w samochodzie* (przesłanka 1). *W samochodzie teczki nie ma* (przesłanka 2). *Zatem teczka została w pracy* (wniosek). Za przykład wnioskowania z jeszcze większą liczbą przesłanek może posłużyć następujący ciąg myślowy: *Henryk jest przystojny. Henryk ma dobrą pracę. Henryk jest bogaty. Henryk dobrze gotuje. Henryk lubi dzieci. Henryk nie ma nałogów. Henryk ciągle powtarza, jak zależy mu na Ani. A zatem Henryk jest dobrym kandydatem na męża dla naszej Ani*. Jak widać, we wnioskowaniach, przynajmniej tych sformułowanych w standardowy sposób, wniosek znajduje się na końcu wypowiedzi i jest zwykle poprzedzony słowem *zatem*.

W podręcznikach wnioskowania przedstawiane są czasem w poniższej formie, w której przesłanki oddzielone są od wniosku poziomą kreską:

Przesłanka 1
Przesłanka 2
(...)
Przesłanka n
(Zatem): Wniosek

Warunki poprawności wnioskowań

Tradycyjnie przyjmuje się, że poprawne wnioskowanie musi spełniać dwa warunki:

- 1) **wszystkie przesłanki muszą być prawdziwe.**

Warunek ten jest oczywisty. Gdyby na przykład ktoś z przyjętej na podstawie własnych obserwacji przesłanki: *Jaskółki nisko latają*, wyciągnął wniosek, że: *Będzie padał deszcz*, a następnie okazałoby się, że ptaki, które widział, to nie były jaskółki, ale gołębie, to jego wnioskowanie byłoby bezwartościowe – konkluzji, do której doszedł, nie można by było uznać za dobrze uzasadnioną. Podobnie byłoby w sytuacji, gdyby ktoś wnioskował: *Teczkę*

zostawiłem w pracy albo w samochodzie. W samochodzie teczki nie ma. Zatem teczka została w pracy, a nie zauważyłby, że teczka, której szuka, jednak jest w samochodzie, ukryta gdzieś pod siedzeniem.

Gdy we wnioskowaniu wszystkie przyjęte przesłanki są prawdziwe, to mówimy, że jest ono **poprawne materialnie**. Jeśli natomiast choć jedna przesłanka jest fałszywa, oznacza to, że we wnioskowaniu został popełniony **błąd materialny**:

- 2) **wniosek musi wynikać z przesłanek.**

Wynikanie to pewien szczególny związek, jaki może występować między zdaniami. Jeśli zachodzi on pomiędzy przesłankami a wnioskiem, oznacza to, że całą pewność, z jaką zostały przyjęte przesłanki, można przenieść na wniosek. Gdy w danym wnioskowaniu konkluzja wynika z przesłanek, to mówimy, że jest ono **poprawne formalnie**. W przypadku braku zachodzenia relacji wynikania między przesłankami a wnioskiem stwierdzamy zachodzenie **błędu formalnego**.

Tradycyjnie logika skupia się na drugim z wymienionych warunków poprawności wnioskowania, czyli na jego poprawności formalnej. Logicy tworzą narzędzia pozwalające na badanie, czy w danym wnioskowaniu konkluzja wynika z przesłanek. Sprawdzanie prawdziwości przesłanek, czyli badanie poprawności materialnej wnioskowań, pozostawiają oni przedstawicielom innych nauk.

Wynikanie – nieformalne wprowadzenie

Ze zdania A wynika zdanie B, gdy nie jest możliwa sytuacja, aby A było prawdziwe i jednocześnie B fałszywe.

Definicję tę można przedstawić również inaczej: Ze zdania A wynika zdanie B, gdy prawdziwość A stanowi gwarancję prawdziwości B.

Przykład: Ze zdania A: *Zenon był w Paryżu*, wynika zdanie B: *Zenon był we Francji*. Nie jest bowiem możliwe, aby Zenon był w Paryżu, a przy tym nie był we Francji. Patrząc na to samo niejako od drugiej strony, można powiedzieć, że jeśli prawdą jest, że Zenon był w Paryżu, to również musi być prawdą, że był on we Francji. Z kolei ze zdania A: *Henryk był we Włoszech*, nie wynika zdanie B: *Henryk był w Rzymie*. Jest bowiem możliwe, że Henryk był we Włoszech, a nie odwiedził Rzymu. Prawdziwość zdania A nie stanowi w tym przypadku gwarancji prawdziwości zdania B.

Przykład: W następujących przypadkach ze zdania A wynika zdanie B. W każdym z nich nie jest możliwe, aby zdanie A było prawdziwe, a jednocześnie B fałszywe. Mówiąc inaczej – prawdziwość zdania A stanowi każdorazowo gwarancję prawdziwości zdania B; jeśli prawdziwe jest A, to prawdziwe musi być również B.

A: Jan urodził się w Polsce w styczniu. B: Jan urodził się w zimę.

A: Dziś jest poniedziałek. B: Jutro będzie wtorek.

A: Anna ma syna i córkę. B: Anna ma dzieci.

Przykład: W poniższych przypadkach ze zdania A nie wynika zdanie B. W każdym z nich jest możliwe, aby zdanie A było prawdziwe, a jednocześnie B fałszywe. Mówiąc inaczej – prawdziwość zdania A nie stanowi gwarancji prawdziwości zdania B.

A: Jan urodził się w Polsce w styczniu. B: Jan urodził się w środę.

A: Dziś jest poniedziałek. B: Dziś jest wykład z logiki.

A: Anna ma dzieci. B: Anna ma dwóch synów.

Definicję wynikania można łatwo uogólnić tak, aby odnosiła się do dowolnej liczby zdań.

Ze zbioru zdań $A^1, A^2, \dots, A^n$ (przesłanek) wynika zdanie B (wniosek), gdy nie jest możliwe, aby wszystkie zdania $A^1, A^2, \dots, A^n$ były prawdziwe i jednocześnie zdanie B fałszywe.

Ujmując to samo inaczej, możemy powiedzieć, że:

Ze zbioru zdań $A^1, A^2, \dots, A^n$ (przesłanek) wynika zdanie B (wniosek), gdy prawdziwość zdań $A^1, A^2, \dots, A^n$ stanowi gwarancję prawdziwości zdania B.

Przykład: W poniższym przypadku ze zdań A^1 i A^2 wynika zdanie B. Nie jest możliwe, aby A^1 i A^2 były prawdziwe, a jednocześnie B fałszywe. Mówiąc inaczej, jeśli prawdziwe są A^1 i A^2 , to prawdziwe musi być też B.

A^1 : Wszyscy studenci z I roku zdali egzamin.

A^2 : Andrzej jest studentem I roku.

B: Andrzej zdał egzamin.

Przykład: Ze zdań A^1 : Jan jest starszy od Anny, oraz A^2 : Anna jest starsza od Piotra, wynika zdanie B: Jan jest starszy od Piotra. Nie jest bowiem możliwe, aby dwa pierwsze były prawdziwe, a jednocześnie trzecie fałszywe. Ujmując to samo z innej strony: prawdziwość zdań A^1 i A^2 stanowi tu gwarancję prawdziwości zdania B. Inaczej jest w przypadku zdań A^1 :

Jan lubi Annę, A^2 : Anna lubi Piotra, oraz B: Jan lubi Piotra. Tutaj bez trudu możemy wyobrazić sobie sytuację, w której A^1 i A^2 będą prawdziwe, a jednocześnie B fałszywe. Możliwe jest, że Jan lubi Annę, Anna lubi Piotra, a mimo to Jan nie lubi Piotra. Tak więc ze zdań A^1 i A^2 nie wynika tu B.

Gdy mówimy o wynikaniu między zadaniami, musimy koniecznie pamiętać, że dla zachodzenia tej relacji nie jest istotna faktyczna prawdziwość lub fałszywość tych zdań – ważna jest jedynie wskazana w definicji wynikania niemożność zajścia pewnej sytuacji. Przykładowo ze zdania: *Dziś jest wtorek*, wynika zdanie: *Jutro będzie środa*, niezależnie od tego, jaki mamy dzień tygodnia. Wynikanie między tymi

ZDAJ się na podręczniki C.H.Beck

#Ucz się

Poznaj niezbędne informacje
z danej dziedziny prawa

student.beck.pl

edukacjaprawnicza.pl

zdaniami zachodzi zarówno we wtorek, gdy oba są prawdziwe, jak i w każdy inny dzień tygodnia, gdy są one fałszywe. Niezależnie bowiem, jaki dzień akurat mamy, na pewno niemożliwe jest, aby był wtorek, a następnego dnia nie była środa. Mówiąc inaczej, **jeśli** dziś jest wtorek, to jutro na pewno musi być środa.

W związku z powyższym, aby stwierdzić, czy pomiędzy danymi zdaniami zachodzi wynikanie, nie musimy nic wiedzieć o ich faktycznej prawdziwości lub fałszywości. Przykładowo każdy łatwo zauważy, że ze zdania: *Jan sprzedał samochód Piotrowi*, wynika zdanie: *Piotr kupił coś od Jana*, nawet gdy nie dysponuje żadnymi informacjami o Janie i Piotrze, w szczególności o tym, czy faktycznie doszło między nimi do jakiegokolwiek transakcji.

Własności wynikania

Aby dobrze zrozumieć pojęcie wynikania, warto zapoznać się z własnościami tej relacji.

1. Z prawdy wynikać może tylko prawda (*Ex vero non nisi verum sequitur*).

Ta własność jest bezpośrednią konsekwencją przyjętej definicji wynikania. Jak pamiętamy, definicja ta stanowi, że ze zdania A wynika zdanie B, gdy nie jest możliwe, aby A było prawdziwe, a jednocześnie B fałszywe. Nietrudno zauważyć, że w takim przypadku, jeśli tylko zdanie A jest prawdziwe, to prawdziwe musi być również B – sytuacja, w której przy prawdziwości A fałszywe byłoby zdanie B, jest bowiem na mocy definicji wykluczona. Jeśli na przykład pewnego dnia prawdziwe jest zdanie: *Dziś jest wtorek*, to prawdziwe w tym momencie musi być również wynikające z niego zdanie: *Jutro będzie środa*.

Własność ta jest niezwykle istotna z punktu widzenia poprawności wnioskowań. Sprawia ona bowiem, że gdy wnioskowanie jest poprawne zarówno materialnie (wszystkie przesłanki są prawdziwe), jak i formalnie (wniosek wynika z przesłanek), to możemy być pewni prawdziwości jego wniosku.

2. Z fałszu wynikać może zarówno prawda, jak i fałsz (*Ex falso quodlibet sequitur*).

Niezdawanie sobie sprawy z tej własności bywa przyczyną spotykanego czasem błędu w myśleniu. Niektórzy mogą błędnie sądzić, że skoro z prawdy wynikać może tylko prawda, to z fałszu wynikać będzie tylko fałsz. Tymczasem wcale tak nie jest. Ze zdań fałszywych mogą oczywiście wynikać zdania fałszywe, ale równie dobrze mogą być to zdania prawdziwe. Przykładowo z fałszywego zdania: *Kraków leży nad Wartą*, wynika zdanie prawdziwe: *Kraków leży nad rzeką*. Z fałszywego zdania: *Paryż jest stolicą Polski*, wynika zarówno fałszywe zdanie: *Paryż leży w Polsce*, jak i zdanie prawdziwe: *Paryż jest stolicą jakiegoś państwa*.

Z własności tej wypływa ważna nauka: gdy stwierdzimy, iż we wnioskowaniu, z którym mamy do czynienia, któraś z przesłanek jest fałszywa, nie oznacza to, że na pewno fałszywy jest jego wniosek. Mówiąc inaczej, niepoprawność materialna wnioskowania nie przesądza o fałszywości jego wniosku.

3. Jeśli ze zdania A wynika jakieś fałszywe zdanie B, to zdanie A jest fałszywe.

Ta własność, podobnie jak pierwsza, stanowi bezpośrednią konsekwencję definicji wynikania. Skoro przy wynikaniu zdania B ze zdania A nie jest możliwe, aby A było prawdziwe i jednocześnie B fałszywe, to w sytuacji, gdy wynikanie zachodzi, a B okazuje się fałszywe, nie ma innej możliwości – fałszywe musi być również zdanie A. Przykładowo ze zdania: *Ten przedmiot wykonany jest całkowicie z dębowego drewna*, wynika zdanie: *Ten przedmiot utrzymuje się na wodzie*. Gdybyśmy więc stwierdzili, że pewien przedmiot tonie w wodzie, to mielibyśmy pewność, że nie jest on wykonany tylko z dębu.

4. Jeśli z zespołu zdań $A^1, A^2, \dots, A^n$ wynika jakieś fałszywe zdanie B, to w zespole $A^1, A^2, \dots, A^n$ znajduje się przynajmniej jedno fałszywe zdanie.

Własność ta jest uogólnieniem poprzedniej na dowolną liczbę zdań. Płyne z niej ważna nauka dla osób oceniających wnioskowania. O ile w formalnie poprawnym wnioskowaniu fałszywość przesłanki nie przesądza o fałszywości wniosku (własność 2), to otrzymanie w nim fałszywego wniosku świadczy o tym, że przynajmniej jedna z przesłanek jest fałszywa.

5. Jeśli ze zdania A wynika zdanie B, a z B wynika zdanie C, to z A wynika C.

Ta własność to tzw. przechodność relacji wynikania. Zilustrować ją można następującym przykładem: z tego, że *Jan urodził się w Krakowie*, wynika, że *Jan urodził się w Polsce*. Z tego, że *Jan urodził się w Polsce*, wynika, że *Jan urodził się w Europie*. Na podstawie tego możemy mieć pewność, że ze zdania: *Jan urodził się w Krakowie*, wynika zdanie: *Jan urodził się w Europie*.

Wynikanie logiczne

To, czy między zdaniami zachodzi wynikanie zdefiniowane tak jak w poprzednich paragrafach tego rozdziału, nie zawsze jest łatwe do rozstrzygnięcia. Na przeszkodzie może tu czasem stawać nieostrość używanych w zdaniu terminów czy też, bardziej ogólnie, niejasność znaczeniowa niektórych wypowiedzi. Nietrudno wyobrazić sobie spór, podczas którego jedna ze stron twierdzi, że z pewnego zdania wynika inne zdanie, a druga strona uważa, że tak nie jest. Przykładowo, czy ze zdania, że *Jan świadomie i dobrowolnie popełnił zły uczynek*, wynika, że *Jan powinien zostać ukarany*? Albo czy ze zdania: *Państwo X pierwsze zaatakowało państwo Y*, wynika zdanie: *Państwo X jest agresorem*? W pełni przekonujące odpowiedzi na takie pytania wydaje się skrajnie trudne, jeśli nie niemożliwe.

W logice formalnej zarysowana przed chwilą trudność omijana jest dzięki wprowadzeniu pojęcia **wynikania logicznego**. Mówimy, że z pewnych przesłanek wynika logicznie wniosek, gdy do stwierdzenia niemożności zajścia sytuacji, w której przesłanki byłyby prawdziwe, a wniosek fałszywy, wystarczy znajomość jedynie tzw. **stałych logicznych**, do których zaliczamy wyrażenia, takie jak: *każdy... jest, żaden... nie jest, niektóre... są, nieprawda, że, i, lub, jeśli... to, wtedy i tylko wtedy, gdy*. Rozumienie znaczenia innych słów i zwrotów wchodzących w skład wypowiedzi nie jest do stwierdzenia wynikania logicznego potrzebne.

Przykładowo większość Czytelników zapewne bez trudu zauważy, że ze zdania: *Każdy pertel jest antycem*, wynika zdanie: *Niektóre antyce są pertelami*, pomimo że nikt nie ma pojęcia, czym są pertele i antyce (dla dociekliwych: nie ma niczego takiego, są to terminy wymyślone przez autora tej książki). Do stwierdzenia, że zachodzi tu wynikanie, wystarczy, że rozumiemy zwroty *każdy... jest i niektóre... są*.

To, czy wynikanie logiczne zachodzi, logicy badają na gruncie różnych systemów logiki formalnej, w ramach których tworzone są odpowiednie do tego celu, specjalistyczne narzędzia. Najbardziej podstawowe z tych systemów to tzw. **klasyczny rachunek zdań** oraz **sylogistyka**, czyli rachunek nazw. W kolejnych rozdziałach omówimy je dokładniej, kładąc szczególny nacisk na te ich aspekty, które związane są bezpośrednio z badaniem poprawności wnioskowań.

Podsumowanie

Wnioskowanie jest to proces myślowy, podczas którego na podstawie uznania za prawdziwe pewnych zdań (przesłanek) uznajemy za prawdziwe kolejne zdanie (wniosek, konkluzję), dotychczas nieuznawane lub uznawane z mniejszą pewnością.

Poprawne wnioskowanie musi spełniać dwa warunki:

- 1) przesłanki muszą być prawdziwe (jest to poprawność materialna wnioskowania);
- 2) wniosek musi wynikać z przesłanek (jest to poprawność formalna wnioskowania).

Logikę interesuje przede wszystkim drugi z tych warunków.

Mówimy, że wniosek wynika z przesłanek, gdy nie jest możliwe, aby przesłanki były prawdziwe, a jednocześnie wniosek fałszywy.

Szczególnym rodzajem wynikania jest tzw. wynikanie logiczne. Aby stwierdzić, czy wynikanie takie zachodzi pomiędzy danymi zdaniami, nie trzeba rozumieć treści owych zdań – wystarczy znajomość znaczeń występujących w nich tzw. stałych logicznych.

Tekst pochodzi z książki K.A. Wieczorka pt. „Logika w pigułce”, Warszawa 2021.

ZDAJ się na podręczniki C.H.Beck

#Powtarzaj

Zrób szybką powtórkę
przed egzaminem

student.beck.pl

edukacjaprawnicza.pl

ZDAJ się na podręczniki C.H.Beck

W książkach
BEZPŁATNY
dostęp do
testy prawnicze
C.H.BECK

#Ucz się

#Ćwicz

#Powtarzaj

student.beck.pl

Typy świadków tudzież wskazówki co do sposobów krzyżowego ich badania

Richard Harris w książce pt. „Sztuka obrończa. Poradnik dla adwokatów” (oprac. Wojciech Bergier, tłum. Franciszek Radoszewski, Warszawa 2023) przedstawia nam poszczególne typy świadków. Po ponad 140 latach od napisania tej książki świadkowie są wciąż tacy sami. Tych gości sal sądowych znamy doskonale: kłamca, świadek – mistrz ciętej riposty, uparty cwaniak, świadek niezdecydowany, typ nerwowy, wesołek, przebiegły, zakłamaný, świadek policjant, biegły sądowy... Każdy z nas w praktyce sądowej ich spotkał. Czasem te wszystkie cechy łączą się w jednego świadka: pomieszczenie zaradnego działkowca z taksówkarzem, ten świadek wie wszystko, ma wyrobione zdanie na każdy temat, chętnie operuje wielkimi kwantyfikatorami („przecież każdy to wie”, „nigdy nie widziałem czegoś podobnego”, „nikt normalny nie zachowuje się w taki sposób”). Przesłuchiwanie takiego świadka jest męczące i przypomina wyciąganie sierpa z pewnej części ciała. Chociaż czasem w sądowej dżungli spotykamy rzadki gatunek: typ oszczędnego świadka. Niewiele ma do powiedzenia, mimo że wiele wie. Jak pewien policjant, który na pytanie jak zachowywał się obwiniony podczas interwencji powiedział krótko: „nic nie robił. Po prostu wulgarnie milczał”. Po takiej depozycji na sali sądowej zapadła wulgarna cisza. Poznajmy zatem poszczególne typy świadków zanim oni poznają nas...

[W.B.]

Świadek cięty w języku

Gdy przed sądem staje świadek o głowie dumnie podniesionej i o wyglądzie „starego wróbla”, który zda się mówić:

– Otóż, panie mecenasie, jestem do pańskich usług. Proszę bardzo, niech się pan nie krępuje. – to bądźcie przekonani, że macie do czynienia z istotą „ciętą w języku” i nadzwyczaj przebiegłą.

Świadek ten powziął mocne postanowienie „rąbać” odpowiedzi śmiało i zwięźle. „Tak” lub „nie” – i więcej ani słowa. Po każdej odpowiedzi on potrząsa głową w waszą stronę, jak gdyby zapytując:

– Raz! Czy ma być więcej?

Zresztą, pomimo że użyłem końcówki rodzaju męskiego, świadek ten bywa częstokroć kobietą. Przyszła ona do sądu, żeby pokazać swą dzielność wobec przyjaciółek. Wczoraj przy wieczornej herbatce objaśniła im, jak się to robi i teraz czuje się na siłach odnieść zwycięstwo nad każdą „adwokacką peruką”.

– Poczekajcie tylko. Ja mu pokażę perukę – oto są złowróżbne słowa, jakie można wyczytać w jej oczach.

I nie ulega wątpliwości, że tak właśnie być powinno wszędzie, tylko nie na sali sądowej. Powinnoś poskromić tę straszną osobę, młody przyjacielu, to przesłuchiwanie na śmierć lub życie i bądź co bądź musisz zwyciężyć.

Zaledwie zdążyliście powstać z miejsca z wyrazem należytej w takich przypadkach łagodności na twarzy, ta już potrząsnęła głową. Gdyby miała przystąpić do walki na pięści

w damskim zespole, twarz jej nie wyrażałaby bardziej groźnej i ponurej zawziętości. Cała jej postać zda się wyzywać was, mówiąc:

– Stawiasz się, co?

Ileż to razy rozkoszowałem się, kiedy jeden ze starych naszych adwokatów zwracał się do takiego świadka z najbardziej uprzejmym uśmiechem na twarzy. Śledziłem jego badanie krzyżowe, które polegało już to na uśmiechu, to znów na lekkim potakiwaniu głową z wesołym ognikiem w oczach – przywodziło mi to na myśl policjanta, który przyłapawszy gdzieś w ciemnym kącie złodzieja, skierowuje nań blask elektrycznej latarki – i podczas tego ani słowa. Oczywiście, nie mówię o tym jako o przykładzie dla początkujących. Sposoby owe były o tyle zachwycające, co i nie do naśladowania.

A jednak często zdarzyło mi się obserwować, jak taki świadek dawał sobie doskonale radę z szermierzem mniej zręcznym. Szybka odpowiedź z pewną domieszką zjadliwości sprawi to, że młody adwokat zamieni się w skonfundowanego żaka. Możliwe, że arogancka odpowiedź pobudzi publiczność do śmiechu. Najlepsze, co w takich przypadkach można poradzić, to przede wszystkim powiedzieć sobie stanowczo, że nie macie zamiaru ustąpić. Cokolwiek się zdarzy ostatecznie wy będziecie górą. Lecz trzeba zachować najbardziej niezłomny, dobrotliwy spokój i, co najważniejsze, broń Boże – nie odpowiadać świadkowi. Skoro tylko ulegniecie pokusie i zareagujecie na arogancję, odsłonicie swą słabą stronę i wykażecie, że świadek jest od was silniejszy, chyba że słowa wasze zdruzgocą go na miejscu. Wdawać się w sprzeczkę ze świadkiem znaczy tyle, co pozbawić siebie przewagi, jaką daje stanowisko strony w procesie. A ponadto takie spieranie się źle oddziałują na przysięgłych. Nie jesteście już tedy adwokatami, lecz zwykłym śmiertelnikiem, który wszczął spór

z człowiekiem, przy czym nie wiadomo jeszcze, czy go pokonacie. Spór ze świadkiem nie jest badaniem. Czas na wnioski nie nadszedł jeszcze. Jaki użytek można zrobić z zeznania zobaczycie potem. W obecnej chwili zadanie wasze polega na tym, abyście za pomocą pytań wydobyli jak najwięcej danych przychylnych dla was albo obalili jak najwięcej z tego, co było powiedziane na waszą niekorzyść. Na rozważania i wnioski będzie czas i miejsce podczas wygłaszania mowy, a nie w trakcie badania świadka. Da to wam jeszcze tę przewagę, że świadek straci sposobność do zmiany swego zeznania albo do komentowania go w sensie dla niego pożądanym.

Podczas badania takiego świadka należy powstrzymać się od ostrych odpowiedzi albo prób „okielzania” go. Na odwrót – trzeba wszelkimi sposobami podtrzymywać w nim ten tupet i wzniecać chęć do stoczenia walki. Dzięki takiej taktyce osiągniecie to, że świadek niewątpliwie wkrótce zaszkodzi temu, komu chciał oddać przysługę. Nieznacznym bodziec będzie w danym razie najbardziej pożytecznym z tego wszystkiego, co dałoby się uczynić, aby złagodzić niepowstrzymany potok słów tej furii. Będziecie jeszcze mieli sposobność do podkreślenia wobec przysięgłych charakteru jego zeznań i wtedy już samo tylko przeciwstawienie jego niepowstrzymanej gwałtowności waszemu niezmaconemu spokojowi wykaże im zupełną niepewność tych wyjaśnień. Brak zaś ich zaufania do poszczególnych części w jego zeznaniu pochłonie i zmaże i to wrażenie, jakie wywarły inne części jego zeznania.

Nie trzeba zapominać, że kontrast zawsze wywiera silne wrażenie na widzach. Rodzi bowiem uczucie pokrewne podziwowi, który zawsze służy temu, kto potrafił go wzbudzić.

Ale może się zdarzyć, że zajdzie konieczna potrzeba stwierdzenia tej lub innej okoliczności za pomocą tego właśnie nieugiętego świadka, ponieważ jakkolwiek zeznanie jego nie ma żadnej albo prawie żadnej wartości dla tego, kto go wezwał, to jednak – skądinąd wszystko, co tylko wam się uda wydobyć od niego na swoją korzyść – będzie przekonywało przysięgłych więcej, im bardziej wrogi stosunek względem was świadek zaznaczył przedtem. Stąd wynika niebezpieczeństwo wzywania takiego świadka, jak również i konieczność wyzyskania wszelkich korzyści, jakie przynieść może jego zjawienie się w sądzie. Macie przed sobą dzikie zwierzę, gotowe was rozszarpać, gdy się po temu nadarzy sposobność. Podejdźcie go. Bądźcie pewni, że nigdy nie udzieli wam odpowiedzi, o której przypuszcza, że jest dla was korzystna. Świadka tego można czasem doprowadzić do takiego stanu, że będzie odmawiał odpowiedzi nawet na pytania, które będą wydawały mu się korzystne dla jego własnej strony. Uczyni to z obawy, by przeciwnicy nie wykorzystali odpowiedzi jego dla siebie. Dlatego też należy śledzić i czekać na odpowiedni

„Wdawać się w sprzeczkę ze świadkiem znaczy tyle, co pozbawić siebie przewagi, jaką daje stanowisko strony w procesie.”

moment, i jeżeli nadarzy mu się sposobność szczególnie sprytnie „ściąć” was i pobudzić publiczność do śmiechu pod waszym adresem – odurzony powodzeniem jest on już w waszej mocy. Gdy świadek upojony jest swym triumfem – oto, kiedy nadszedł czas na zadanie decydującego pytania. Lecz nie pytajcie go tak, jak gdybyście przywiązywali zbyt wielką wagę do swych słów, a raczej tak, jakbyście chcieli zatuszować swe niepowodzenie i udowodnić, że śmiech był bezpodstawny. W tym momencie on nie jest w stanie skontrolować swych słów i jeżeli pytanie ułożone jest w zręcznej formie, odpowiedź z jego języka zerwie się prędzej, nim zdąży zastanowić się nad ewentualnymi jej skutkami. Lecz, skoro tylko otrzymacie odpowiedź, czym prędzej odwróćcie uwagę jego w przeciwną stronę za pomocą jakiegokolwiek pytania odnośnie najbliższej okoliczności. Wskazówkę tę zawdzięczaam jednemu z mych poważnych przyjaciół, który jest zdania, że adwokat powinien kunszt adwokacki studiować. Ja sam obserwowałem ten sposób podczas badania krzyżowego, prowadzonego przez jednego z największych współczesnych znawców tego kunsztu. Osobiste moje spostrzeżenia również potwierdzają wskazówkę powyższą. Wasza przewaga wyrasta na przedwczesnym triumfie świadka. Przyjaciel mój przyrównywał to do wypadu podczas fechtunku. Zanim zdąży odzyskać równowagę, już wasz przeciwnik zdąży zadać wam trafny cios.

Wszak widzieliście, jak wasz przeciwnik trzymał niepokromioną ślicznotkę mocno w karchach. Gdy przyjdzie kolej na was, popuście nieco wędzidła, dajcie jej nieco swobody.

– „Jeśli się nie mylę, pani była łaskawa powiedzieć mojemu szanownemu koledze, że...”¹.

Świadek nerwowy

Nerwowy świadek należy do grupy takich, z którymi sprawa jest najtrudniejsza. To milczy, to znów odpowiada na dwa albo trzy pytania naraz. Często zdarza się, że odpowiedzi wykluczające się wzajem następują jedna tuż po drugiej: i „tak” i „nie”, a wreszcie: „nie wiem”.

– „Zdaje się, że tak”, „zdaje się, że nie” – odpowiadają zazwyczaj, przywołując na pamięć jednocześnie fałszywych, jak i sumiennych świadków.

Jak jedni, tak i drudzy lubią takie wyrażenia, jednak są wywołane przez różne pobudki.

„Nie trzeba zapominać, że kontrast zawsze wywiera silne wrażenie na widzach.”

¹ W naszych sądach strony mają upodobanie do powtarzania bez przerwy wszelkiej potrzeby pytań przeciwnika. Na ogół biorąc należy tego oczywiście unikać. Lecz trzeba pamiętać i o prawie, jakie przysługuje każdemu w myśl art. 723 U.P.K. „Każda ze stron może zadać świadkowi ponowne pytania w celu wyjaśnienia odpowiedzi, danych na pytania strony przeciwniej”.

Bądźcie delikatni w traktowaniu tego ciekawego okazu natury ludzkiej. Trzeba dodać mu odwagi. Pełnomocnicy stron często w tych przypadkach irytują się i tracą cierpliwość:

- Niech pan będzie łaskaw wytłumaczyć, co pan chce przez to powiedzieć.
- Pan mówi i tak, i nie; pana zrozumieć nie można.
- Może pan zechce łaskawie wytłumaczyć panom przysięgłym, jak należy rozumieć pańskie słowa.

Tak traktować świadka nie godzi się. Przysięgli zazwyczaj niechętnie słuchają takich marnych docinków. Nie wszyscy adwokaci wiedzą o tym, niektórzy zaś tylko szkodzą swym klientom, czyniąc podobne przykre uwagi. A ponadto przykre docinki, skierowane pod adresem świadka i jednocześnie schlebienie przysięgłym ze strony adwokata, nie mogą wzmocnić gruntu pod nogami świadka i przywrócić mu mocnego samopoczucia. Co do tego świadka, jak zresztą i co do każdego innego, należy pamiętać, że nawet drobnotka, którą udało wam się wydobyć z jego słów na waszą korzyść, warta jest wszelkich wysiłków, jakie zużyliście na to.

Bądźcie łagodni z tym świadkiem, jak z płochliwym koniem. „Pogłaszczcie go” i dodajcie odwagi, pozwólcie niech się oswoi z nieznanym straszidłem, wcielonym w waszą uczoną osobę. O świadku nerwowym, jak i o każdym innym, należy powiedzieć, że albo trzeba go badać (sposobem krzyżowym), albo trzeba zgoła zaniechać badania. A jeżeli trzeba, to nie doprowadzajcie go do takiego stanu, aby najbardziej nawet pozytywne dla was odpowiedzi traciły na wartości w oczach przysięgłych. Doprowadzicie właśnie do tego, o ile będziecie wzbudzać w nim lęk swą niecierpliwością. Skoro liczycie na to, że otrzymacie od niego korzystną dla siebie odpowiedź, to przede wszystkim starajcie się uspokoić jego nerwowe podniecenie. W przeciwnym razie zostawcie go lepiej w spokoju.

Jego przeżycia duchowe dadzą się przyrównać do uczuć muchy, która nagle uświadomiła sobie, że dostała się do sieci pająka. Położenie jest krytyczne i biedne stworzonko byłoby bardzo rade, gdyby sprawa zakończyła się szczerym obustronnym pojednaniem. Stan duchowy świadka w czasie jego badania stanowi nieodłączną część istoty jego zeznania. Przysięgli zawsze wchodzą w położenie takiego nerwowego świadka i przy ocenie jego zeznania biorą jego wzburzenie pod uwagę. Trzeba być ostrożnym, aby zbyt ostrym tonem lub obejściem się nie zadrasnąć ich współczucia dla niego.

Świadek wesoly

Świadek wesoly zjawia się przeważnie w sprawach teatralnych i zazwyczaj oczekiwany jest z niecierpliwością przez publiczność, o czym najczęściej sam dobrze wie. Rzadko kiedy uda mu się powiedzieć coś dowcipnego, niemniej jednak wszelka próba jego w tym kierunku wywołuje śmiech ogólny. Ze wszystkich stron go podtrzymują, a rzeczy prawdziwie dowcipne mówi częstokroć nie on a sędzia. Świadek ten jest osobistością, posiadającą znaczenie społeczne, to też żadną miarą nie wolno mu tracić popularności w oczach swych wielbicieli. Niech tylko uda mu się powiedzieć jakieś dowcipne słówko, nazajutrz będzie już ono podane w gazetach i świat teatralny przeczyta je przy śniadaniu. Jeśli się nie uda – „występ” chybiony. Ze świadomością tego staje on za barierką dla świadków i obrzuca sałę wzrokiem, z którego można wyczytać:

- Poprzedni świadek był wcale nieciekawym, a teraz właśnie zaczyna się przedstawienie.

Każdy wie o tym, że słaba jego strona – to ambicja, mocna zaś – to dobroduszość. Bardzo rzadko spotkacie w nim fałszywego świadka, również rzadko może się zdarzyć, by on

ZDAJ się na podręczniki C.H.Beck

#Ucz się

Poznaj niezbędne informacje
z danej dziedziny prawa

student.beck.pl

edukacjaprawnicza.pl

usiłował zepchnąć was na niepewne tory. On nie jest zainteresowany w wyniku sprawy, a nawet przeważnie jest wolny od stronnictwa. Zazwyczaj jest on przyjacielem obydwu stron, jak zresztą całej ludzkości w ogóle. Może być w niezbyt przyjaznych stosunkach z całym światem, wszelako nie ma zamiaru kogokolwiek „pograżyć”.

Rozpoznawane jest, dajmy na to, powództwo o straty z powodu zadania gwałtu. Śmiało możecie liczyć na jego dobroduszość. W pomyślnych warunkach on wytrąci czasem ze sprawy wszystkie podstawy powództwa, zgłoszonego przez waszego przeciwnika, przy czym robi to z taką samą usługowością, z jaką starłby z tablicy wykaz cudzych długów.

Bądźcie bezgranicznie dobrotliwi w stosunku do niego. Zapomnijcie, że prowadzicie spór sądowy. Obchodźcie się z nim jak nauczyciel ze swymi uczniami po skończonych lekcjach, a przekonacie się, że skoczy prosto tam, gdzie wam potrzeba, jeśli tylko podstawicie mu kark, jak to bywa w zabawie w „kozła”. On jest przeciwieństwem świadka mającego skłonność do tragicznego wyolbrzymiania faktów. Zawsze jest pogodny i wesół, a przykrości życiowe są dla niego błahostkami bez znaczenia. Niezbyt często zażywa on rozkoszy życiowych, lecz zawsze ich pożąda i wierzy w nie. Różne zaś niesnaski i przeciwieństwa nie stanowią dla niego głównych rysów w życiu, jeno chwilowe przypadłości, o które troskać się nie warto.

„Trzeba pokazać przysięgłemu człowieka we właściwym świetle i sprawicie im wielką przyjemność, gdy dobrotliwie zdejmiecie maskę z oszusta.”

Świadek przebiegły

Na przebiegłego potrzebna jest przebiegłość. Dowcip byłby tylko nieprodukcyjną stratą czasu. Proste pytania nie są w jego guście. A jednak dla kontrastu, i tylko dlatego, proste pytania mogą się nadawać dla niego podczas krzyżowego badania ze względu na przysięgłych. Wszystko, co jest szczere w zewnętrznym zachowaniu się, w tonie, w poszczególnych wyrazach stanowi korzystny kontrast pewnej siebie i fałszywej gry tego lichego aktora i sprzyja temu, aby go pobić na łeb i na szyję. Będzie to odtrutką dla jego przebiegłości. Dziwne, ale niemniej prawdziwe, jest to, że żaden z tych, którzy uważają się za przebiegłych, nie potrafi tego ukryć. Taki przebiegły w gruncie rzeczy bynajmniej nie jest sprytny. W swoim mniemaniu jest on wielkim filutem i stara się nim być, najbardziej zaś troszczy się o to, aby inni go za takiego uważali. Zawsze się trzyma i mówi z takim wyrazem, jak gdyby w jego słowach i postępkach ukryte było głębokie, tajemnicze znaczenie, którego nigdy nie zrozumiecie mimo całej waszej wiedzy i przenikliwości. Ten rzekomy przebiegły, gdyby tylko mógł, zostałby największym oszustem. W rzeczywistości zaś jedynym człowiekiem, którego on oszukuje, jest on sam. Łatwo można zauważyć, że on usilnie stara się przedstawić siebie takim, jakim nie jest w istocie i robi taką minę, jakby wiedział o wiele więcej niżli wie w rzeczywistości. Trzeba pokazać przysięgłemu tego człowieka we właściwym

świecie i sprawicie im wielką przyjemność, gdy dobrotliwie zdejmiecie maskę z tego oszusta. Stąd bynajmniej nie wynika, że przysięgli odrzucają jego zeznanie. Dadzą mu jedynie należytą ocenę i, jeżeli nie znajduje ono potwierdzenia w innych danych sprawy, nie bardzo mu zaufają. Gdy zaś zeznanie to będzie obalone przez świadka wzbudzającego zaufanie albo przez faktyczne dane, to zupełnie je odrzuca. Dlatego też należy okazać mu pomoc w odegraniu jego roli. Będzie on wyolbrzymiał fakty i nie szczędził jaskrawych barw zgodnie z swą manierą, to jest – w sposób widoczny dla otoczenia, a pozbawiający go świadomości, że nikt w jego niesamowite opowiadanie nie wierzy.

Skoro uda się wam pobudzić otoczenie, jakby znienacka, do śmiechu pod adresem tego świadka, ten jest już w waszej mocy, ambicja bowiem jest u niego silną sprężyną. Lubo szczeni się on takimi cechami, które ludzie traktują zazwyczaj ze wzgardą, to przecież jest z nich dumny i pragnie, aby go uważano za człowieka rozumnego.

Ale aby wyśmiewano się z niego, jak z głupca, tego znieść nie może. To go doprowadzi do utraty cierpliwości, a misternie ułożone zeznanie oraz arogancie odpowiedzi przepadną z kretesem. Trzeba jednak tak zrobić, jak gdyby śmiech był dla was zupełnie niespodzianką: aby zdawało się, że wywołany został wskutek własnego „potknięcia się” świadka, a nie przez was zręcznie sprowokowany. Tak często zdarzało mi się widywać, jak używało tego sposobu wielu z tych, których już brak w naszych szeregach, jak również i ci, którzy po dziś dzień stoją na adwokackiej trybunie, że muszę uznać ten sposób za bardzo celowy. Przysięgli zawsze radzi go widzą, jeżeli zaś przeprowadzić go zręcznie, sposób ten stanowi jeden z najbardziej zabawnych epizodów podczas zjawienia się przed sądem świadka „przebiegłego”.

Skoro człek za takiego uchodzi, musi podtrzymać swą sławę. Mam na myśli sławę, istniejącą li tylko w jego wyobraźni. On sam jest swoją własną publiką, swym własnym krytykiem i jeżeli można choć na chwilę poniżyć go we własnych jego oczach, wówczas okaże taką samą słabość, jak prawdziwie wielki człowiek, który dozna niepowodzenia przed swoją publicznością – ukaże się w świetle niekorzystnym.

Obłudny świętoszek

Obłudny świętoszek zajmuje dość poczesne miejsce w szeregu świadków, których badanie może przysporzyć niemało zadowolenia wytrawnemu adwokatowi. Badanie to nie bywa zbyt trudne. Jego zeznanie jest zawsze inspirowane najbardziej czystymi i szlachetnymi pobudkami. On jest pełen najlepszych chęci, żeby mówić tylko szczerą prawdę. Nie, i tego mało. On chce mówić bez najmniejszego, choćby nawet pozornego, cienia stronnictwa. Jego interesy, jego uczucia nie są w najmniejszym stopniu zaangażowane w sprawę. Bardzo mu jest przykro, że nie udało mu się polubownie załagodzić sporu nie doprowadzając sprawy przed kratki sądowe.

Jakiż zacny człowiek! Jedyne bezwzględna konieczność i twardy obowiązek mogą zniewolić was do zadawania temu człowiekowi swych niedyskretnych pytań. Badanie może być poczytywane niemal za obrazę osobistą i może znaleźć usprawiedliwienie jedynie w tym, że jego zadziwiająca bezinteresowność i bezstronność mogły wywrzeć pewien wpływ na przysięgłych i zaszkodzić waszemu klientowi. Chcecie czy nie chcecie, a badać trzeba. Łatwo można zauważyć, że za każdym razem, gdy ten obłudnik ma zamiar dopuścić się pospolitego kłamstwa, zaczyna kręcić. Taka jest zwykła kolej rzeczy: wydaje mu się przecież, że jest człowiekiem uczciwym. Dlatego też, kiedy wypadnie mu skłamać, nagle opuszcza go odwaga. Jak kiepski jeździec na polowaniu, obawia się on puścić konia wprost na ogrodzenie, więc rozgląda się na wszystkie strony szukając furki lub dogodnego miejsca, gdzie ogrodzenie jest niższe i można przedostać się bez skoku, nie narażając się na upadek i potłuczenie.

Kiedy obłudnik ma skłamać, to mówi:

– Nie jestem przekonany co do tego; nie mogę twierdzić tego na pewno.

A jednak „przesadzi płot”, jeśli tylko wskażecie mu miejsce, gdzie to można zrobić. Zadajcie mu pytanie mniej więcej w takiej formie:

– Proszę pana, panie *Pecksniff*, czy mogę z pańskich słów wnioskować, że było tak a tak...?

– Owszem, może być, że tak – odpowie on, biorąc w ten sposób pierwszą przeszkodę.

Wkrótce się przekonacie, że za każdym razem, kiedy on nie jest zupełnie przekonany, nie może zaręczyć, kiedy mu się zdaje, on sądzi, uważa itp., to ma zamiar skłamać. On w swej istocie jest kłamstwem, które nie wymaga komentarzy. Zeznanie jego idzie zawsze po wąskiej ścieżce między prawdą a fałszem i trzeba bacznie się przyglądać, aby się przekonać,

o którą stronę zahacza. Gdy kłamie, to kłamstwo jego jest bliskie prawdy, że granica prawie zanika. Gdy mówi prawdę, to ta prawie zbiega się z linią, gdzie zaczyna się kłamstwo. Wy jednak możecie zniweczyć całą siłę jego zeznań, pchnąwszy go raz w stronę prawdy, drugi raz w stronę kłamstwa.

Równowaga jego jest na tyle niepewna, że dość pchnąć palcem, aby nią zachwiać i jakkolwiek nie obali się całkowicie, to jednak uwydatni wobec przysięgłych komiczne wysiłki, jakie czynić będzie, aby powstrzymać się od upadku. Najbardziej skuteczny sposób postępowania z takim świadkiem polega na przekonywającym tonie i na obejściu się w jego własnym stylu, jako byście byli przekonani, że macie przed sobą człowieka niezwykle zacnego i miłego, którego żadne męki nie zmuszą do kłamstwa i którego łatwiej oddać dzikim zwierzętom na pożarcie niżli zmusić do frymarzenia swą nieposzlakowaną uczciwością. Za czystą ma duszę, aby nie uznawać prawdy, jeśli tylko będziecie mu ją podawać w bardzo małych dawkach za pomocą zwykłych pytań podsuwających odpowiedź, każdorazowo z dodatkiem lekkiego napomknienia o możliwości krzywoprzysięstwa, na którą ten żadną miarą się nie waży.

Ten obłudnik wierzy w dwie rzeczy: w religię i swoją własną dobroć. Wiara jego – to zabiegi o dobra doczesne, które uważa jako wyraz opieki Opatrzności nad nim. A jego dobroć objawia się gorącym zachwycie nad własną swoją osobą. Jest człowiekiem moralnym, lecz moralność jego jest oparta nie na szczerej pobożności a na nędznym tchórzostwie. Dopuściłby się chętnie wszelkiej podłości, gdyby tylko nie obawiał się złych skutków. W gruncie rzeczy jest to nędznik, który nie ma odwagi przyznać się otwarcie do nikczemności.

Przedstawiliśmy tylko niektóre typy świadków. Zachęcamy do zapoznania się z całą książką Richarda Harrisa, aby uzyskać więcej informacji na ten temat oraz inne ciekawe i praktyczne porady dla adwokatów.

Prawo karne

#Ćwicz

Sprawdź swoją
wiedzę

student.beck.pl

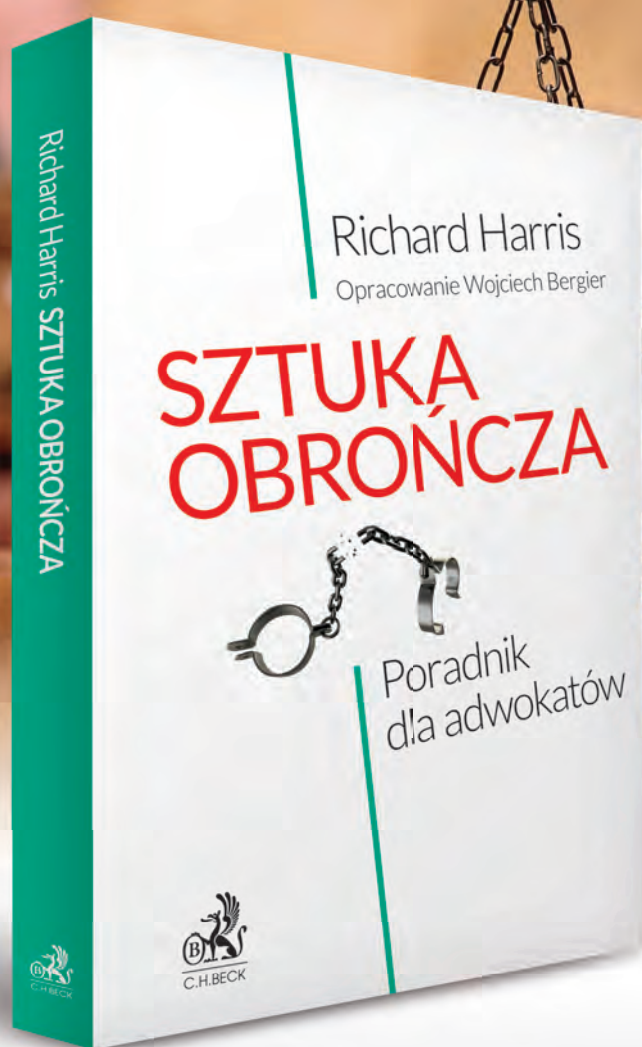

W książkach
BEZPŁATNY
dostęp do

testy prawnicze
C.H. BECK

edukacjaprawnicza.pl

Sztuka obrończa

Jak czytać i rozumieć angielskie dokumenty sądowe w sprawach cywilnych? Pozew

W krajach anglosaskich, tak samo jak w Polsce, pismem procesowym rozpoczynającym postępowanie cywilne zmierzające do rozstrzygnięcia sporu pomiędzy powodem a pozwanym jest pozew. Ze względu na uwarunkowania historyczne w języku angielskim pismo to występuje jednak pod co najmniej pięcioma nazwami: *claim form* / *particulars of claim* / *statement of claim* / *complaint* / *petition*.

Podstawową przyczyną tak zagmatwanej sytuacji terminologicznej jest podział na **common law** i **equity**. W sądach kanclerskich przyjęło się bowiem określanie pozwów terminem **petition**, a znaczenie terminu **claim** zostało zawężone do pozwów kierowanych do sądów królewskich, wyrokujących na podstawie **common law**. Jeżeli zatem powód wniosł o zasądzenie odszkodowania, to zawierający takie roszczenie pozew określany jest terminem **claim form**, **particulars of claim**, **statement of claim** lub **complaint**, a jeżeli powód nie domaga się odszkodowania, wnosząc na przykład o rozwiązanie małżeństwa, wydanie przez sąd nakazu, zakazu etc., to pozew określany jest terminem **petition**. Z punktu widzenia polskiego czytelnika termin **petition** może zatem oznaczać trzy różne dokumenty prawne: zwykłą *petycję* do władz lub monarchy, skierowany do sądu *wniosek*, np. o ogłoszenie upadłości lub otwarcie spadku, oraz *pozew* niezawierający roszczenia odszkodowawczego. Jeżeli powód wniosł natomiast zarówno o zasądzenie odszkodowania, jak i innych

świadczeń, co w praktyce jest chyba najczęstszym przypadkiem, w nazewnictwie pozwów stosuje się terminologię wywodzącą się z **common law**, czyli określa się je terminami **claim form**, **particulars of claim**, **statement of claim** lub **complaint**.

Na tak przechowane w tradycji rozróżnienia historyczne nałożyły się jeszcze względy geograficzne. W USA przyjęło się bowiem określanie pozwu zawierającego roszczenie odszkodowawcze terminem **complaint**, a w pozostałych krajach anglojęzycznych tego typu pozew znany jest pod nazwą **statement of claim**, z tym że w Anglii, Walii i Irlandii Północnej od roku 1999 termin ten zastąpiono określeniami **claim form** i **particulars of claim**. Jak wyraźnie sugeruje pisownia, **claim form** to formularz pozwu opracowany z myślą o prostszych sprawach, a **particulars of claim** to pozew występujący zarówno jako część formularza pozwu, czyli **claim form**, jak i w postaci odrębnego pisma procesowego. Rozróżnienia te przedstawione są sumarycznie w tabeli poniżej.

Tabela. Anglojęzyczne odpowiedniki terminu *pozew* w ujęciu geograficznym

USA	ANGLIA, WALIA I IRLANDIA PÓŁNOCNA	POZOSTAŁE KRAJE ANGLOJĘZCZNE
complaint, petition	claim form, particulars of claim, petition	statement of claim, petition

Niezależnie od nazwy użytej do oznaczenia pozwu w danym kraju anglosaskim treść i układ graficzny tego pisma procesowego odzwierciedlają niezmiennie ten sam wzorec przedstawiony w tabeli poniżej.

Tabela. Elementy składowe pozwu w krajach anglosaskich

CZĘŚĆ SKŁADOWA	TREŚĆ
nagłówek	oznaczenie sądu, stron sprawy i nazwy pisma procesowego
osnowa	opis wydarzeń, które doprowadziły do powstania roszczeń powoda, i ich interpretacja prawna
świadczenie	wskazanie świadczenia, jakiego domaga się powód
stopka	oznaczenie pełnomocników powoda, podpisy

Terminologia występująca w poszczególnych elementach składowych pozwu zostanie zilustrowana przykładami i wyjaśniona według kolejności wskazanej w tabeli powyżej.

Nagłówek pozwu

W nagłówku pozwu standardowo występują nazwa sądu, imiona i nazwiska / nazwy stron, nazwa dokumentu oraz nadana przez sąd sygnatura akt, np.:

IN ¹ THE COVENTRY COUNTY COURT ²	
BETWEEN ³	Case No. ⁴ MC453217
SIDNEY FRANCIS JONES	
Claimant ⁵	
And ⁶	
JONATHAN FITZGERALD	
Defendant ⁷	
PARTICULARS OF CLAIM ⁸	

¹ W tradycji brytyjskiej oznaczenie sądu, do którego kierowany jest pozew, poprzedza przyimek **in**. Ponieważ wskazany w nagłówku sąd jest adresatem pozwu, takie użycie **in** należy odczytać jako równoważne polskiemu przymiownikowi *do* lub je pominąć.

² We wszystkich krajach anglojęzycznych, oprócz Kanady i USA, **county court** to podstawowy sąd pierwszej instancji rozpatrujący sprawy cywilne (sprawami karnymi w pierwszej instancji zajmuje się w tych krajach odrębny sąd, funkcjonujący pod nazwą **crown court**, czyli *sąd koronny*). Aby prawidłowo zrozumieć nazwę **county court**, nie należy kierować się jednak użyciem w jego nazwie słowa **county**, czyli *hrabstwo*, i nie powinno się odczytywać jej jako *sąd hrabstwa* czy *sąd dla hrabstwa*.

W poszczególnych hrabstwach mieści się bowiem zazwyczaj kilka takich sądów, działających w mniejszych rejonach, a ich liczba zależy od gęstości zaludnienia. Ponieważ każdy z nich rozpatruje wyłącznie sprawy cywilne, w których wartość sporu nie przekracza przyjętej w danym kraju kwoty (np. w Anglii i Walii jest to 50 000 funtów szterlingów), o wiele trafniejszym odczytaniem omawianej nazwy jest *sąd rejonowy do spraw cywilnych*, a fragment: **IN THE COVENTRY COUNTY COURT**, należy odczytać: *do Sądu Rejonowego do spraw Cywilnych w Coventry* lub prościej *Sąd Rejonowy do spraw Cywilnych w Coventry*.

³ Wskazanie powoda i pozwanego tradycyjnie poprzedzone jest użyciem przyimka **between**. W języku polskim, dosyć niestandardowo jak na to powszechnie znane słowo, odpowiada mu więc wyrażenie *strony sprawy*.

⁴ **Case No.**, czyli skrócona forma zapisu wyrażenia **case number**, oznacza to samo co polski zwrot *sygnatura akt* lub też nieco mniej oficjalnie *numer akt*.

⁵ W Anglii i Walii terminem **claimant** określa się obecnie powoda, jeżeli wnosi on o zasądzenie odszkodowania. W pozostałych krajach anglojęzycznych w znaczeniu tym używany jest natomiast o wiele starszy i wywodzący się z **common law** termin **plaintiff**. Jedynym istotnym wyjątkiem jest Szkocja, gdzie stosuje się termin **pursuer**.

⁶ Spójnika **and** tradycyjnie używa się w nagłówkach pozwów do oddzielenia określenia powoda od określenia pozwanego.

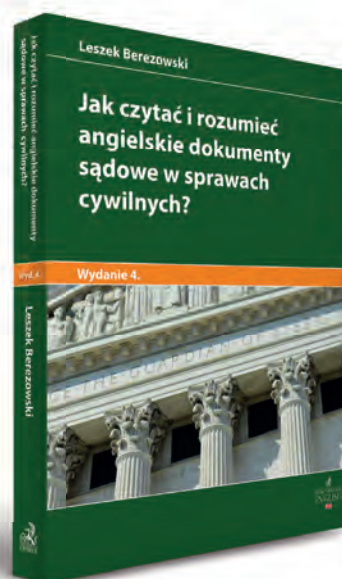
⁷ Terminem **defendant** określa się *pozwanego*. Należy jednak pamiętać, że równie powszechnie terminu tego używa się także na oznaczenie *oskarżonego* w procesie karnym.

⁸ **Particulars of claim** to w Anglii i Walii *pozew* zawierający roszczenia odszkodowawcze.

Dokumenty w języku angielskim

student.beck.pl

Dokumenty w języku angielskim

student.beck.pl

Oznaczenie pozwu może również zawierać adnotacje o jego uzupełnieniu na wniosek sądu lub stron sprawy.

IN THE HIGH COURT OF JUSTICE¹ Case No. BM312260
QUEEN'S BENCH DIVISION²
BIRMINGHAM DISTRICT REGISTRY³
BETWEEN:
SAMUEL EDWARD CARSON Claimant
– and –
SAMANTHA GUNNELSON 1st Defendant
RICHARD MARK GIBSON 2nd Defendant
AMENDED
PARTICULARS OF CLAIM⁴

¹ The High Court of Justice, znany również pod nieco krótszą nazwą jako the High Court oraz pod dłuższą jako the High Court of Justice of England and Wales, to mieszczący się w Londynie Sąd Wysokiego Trybunału Anglii i Walii, który rozpatruje sprawy cywilne o wartości sporu przekraczającej 50 000 funtów szterlingów oraz apelacje od wyroków sądów rejonowych do spraw cywilnych, czyli county courts. Sądy o bardzo podobnie brzmiących nazwach oraz zakresach kompetencji istnieją również w wielu innych krajach anglojęzycznych, np. w Irlandii, Indiach, Australii i Nowej Zelandii.

² Queen's Bench Division to Wydział Ławy Królewskiej Sądu Wysokiego Trybunału orzekający w sprawach cywilnych wymagających interpretacji common law. Rozpatrywane przez ten wydział sprawy najczęściej dotyczą więc świadczeń pieniężnych. Gdy na tronie zasiada król, angielska nazwa wydziału podlega oczywiście wymianie na King's Bench Division. W Sądzie Wysokiego Trybunału mieszczą się jeszcze dwa inne wydziały: Chancery Division, czyli Wydział Kanclerski, oraz Family Division, czyli Wydział Rodzinny. Wydział Kanclerski rozpatruje sprawy cywilne wymagające interpretacji equity, a Wydział Rodzinny prowadzi postępowania w zakresie prawa rodzinnego i spadkowego.

³ District Registry to Wydział Zamiejscowy Sądu Wysokiego Trybunału. Fragment: Birmingham District Registry, należy więc odczytać: Wydział Zamiejscowy w Birmingham.

⁴ Użycie imiesłowu amended w nazwie pisma procesowego oznacza, że jest to wersja uzupełniona na wniosek sądu lub stron sprawy. Amended particulars of claim należy więc odczytać: uzupełniony pozew.

Jeżeli powód wnosi powództwo przeciwko państwu lub prowincji państwa federalnego pozostającego w unii personalnej ze Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, to jako strona pozwana wskazany jest aktualnie panujący władca, np.:

No. S024338
Vancouver Registry¹
IN THE SUPREME COURT² OF BRITISH COLUMBIA
BETWEEN:
Willard Lee Bronson PLAINTIFF³
AND:
Her Majesty the Queen in Right⁴ of the Province
of British Columbia DEFENDANT(S)
Brought⁵ under⁶ the Class Proceedings⁷ Act⁸
STATEMENT OF CLAIM⁹

¹ Podobnie jak w Anglii i Walii w Kanadzie terminem registry określa się wydział zamiejscowy sądu wskazanego w dalszej części pozwu. Vancouver Registry to zatem Wydział Zamiejscowy w Vancouver.

² Nazewnictwo sądów kanadyjskich odbiega od wzorców przyjętych w Europie i wbrew temu, co mogą sugerować słowa supreme court, nie oznaczają wcale sądu najwyższego, jeżeli następuje po nich nazwa prowincji (w cytowanym przykładzie jest to Kolumbia Brytyjska). W takim przypadku supreme court to sąd, który w danej prowincji spełnia taką samą funkcję jak sąd wysokiego trybunału, czyli the High Court of Justice w Anglii i Walii. Sąd ten rozpatruje więc apelacje od wyroków wydanych

przez sądy rejonowe oraz orzeka w pierwszej instancji w sprawach, które przekraczają ich kompetencje. Apelacje od wyroków w tego typu sprawach rozpatruje z kolei *sąd apelacyjny*, czyli **court of appeal**. Tak zdefiniowany **supreme court** odgrywa więc rolę analogiczną do polskiego *sądu okręgowego*.

W czterech kanadyjskich prowincjach (New Brunswick, Manitoba, Alberta i Saskatchewan) sąd o takich samych kompetencjach nazywany jest **Queen's Bench Court**, czyli dokładnie tak samo, jak miało to miejsce w Anglii i Walii przed reformą, która połączyła *Sąd Ławy Królewskiej* z kilkoma innymi instytucjami wymiaru sprawiedliwości i doprowadziła do powstania **the High Court of Justice**. Nazewnictwo kanadyjskich *sądów rejonowych* również uzależnione jest od praktyki przyjętej w danej prowincji. Funkcjonują one pod nazwami **provincial court**, **divisional court** oraz **territorial court**, a rolę *sądu najwyższego* dla całego kraju pełni **the Supreme Court of Canada**. Cytowany powyżej fragment: **In the Supreme Court of British Columbia**, należy więc odczytać: *do Sądu Okręgowego prowincji Kolumbia Brytyjska*.

³ W całym pozaeuropejskim świecie anglosaskim *powoda* określa się terminem **plaintiff**, jeżeli powództwo choć częściowo bazuje na **common law**, co w praktyce oznacza, że powód wnosi o zasądzenie odszkodowania.

⁴ Monarcha zasiadający na tronie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej jest również głową państwa w 15 innych krajach świata, np. Nowej Zelandii, Barbados czy Papui-Nowej Gwinei, a w państwach federalnych, takich jak Kanada czy Australia, również nominalnym władcą danego stanu/prowincji. Z punktu widzenia prawa władcą każdego z tych terytoriów jest odrębna osoba prawna reprezentowana przez aktualnie panującego monarchę. Występującą w takiej roli osobę prawną w prawodawstwie angielskim określa się terminem **queen in right**, gdy na tronie zasiada królowa, i **king in right**, gdy jest to król. W praktyce monarchę reprezentuje na miejscu *gubernator*, w terminologii angielskiej określanej jako **governor general**, jeżeli reprezentuje monarchę w całym państwie, **governor**, jeżeli pełni taką funkcję w stanach Australii, i **lieutenant governor**, jeżeli piastuje ten urząd w poszczególnych prowincjach Kanady. Powództwo wytacza się jednak przeciwko monarsze. Przytoczony powyżej fragment: **Her Majesty Queen in Right of the Province of British Columbia**, należy zatem odczytać: *Jej Wysokość Królowa Prowincji Kolumbia Brytyjska*.

⁵ W języku prawa powszechnie znanego czasownika **bring** używa się w połączeniu z terminami **proceedings**, czyli *postępowanie*, oraz **action**, czyli *sprawa sądowa*, w takim samym znaczeniu jak polskich zwrotów *wytoczyć powództwo* / *wytoczyć sprawę*.

⁶ Przyimka **under** używa się w dokumentach sądowych do wskazania podstawy prawnej, na której opiera się zawarta w nich argumentacja.

⁷ Termin **class proceedings** oznacza *postępowanie grupowe*, czyli postępowanie sądowe wszczęte na podstawie pozwu złożonego w sądzie przez grupę osób, które uważają się za pokrzywdzone przez tego samego pozwanego.

⁸ W języku prawa terminem **act** określa się *ustawę*. Słowa tego używa się jednak wyłącznie w nazwach ustaw, zazwyczaj jako ich ostatniego członu. Jeżeli w tekście mowa jest o ustawie, ale nie przytacza się jej nazwy, to określa się ją rzeczownikiem **statute** (który w związku z tym nigdy nie przyjmuje znaczenia *statut*). W języku potocznym w znaczeniu *ustawa* występuje z kolei policzalny wariant rzeczownika **law**, czyli **a law**. **The Class Proceedings Act** to zatem *Ustawa o postępowaniu grupowym*, a fragment: **brought under the Class Proceedings Act**, należy odczytać: *powództwo wytoczone na podstawie Ustawy o postępowaniu grupowym*.

⁹ Jak napisano powyżej, **statement of claim** to używane w całym świecie anglosaskim oprócz Anglii, Walii i USA oznaczenie *pozwu* zawierającego roszczenie odszkodowawcze.

Nieco inna terminologia i szata graficzna są w nagłówkach pozwów wnoszonych do sądów amerykańskich, np.:

SUPERIOR COURT¹ of California²,
SANTA CLARA COUNTY

Filed³ JUNE 16, 1998

Sarah Ruth Olds

Vs.⁴

Nathan Wiggins

COMPLAINT⁵

¹ W Stanach Zjednoczonych funkcjonują dwa odrębne systemy sądownicze i znacznie różnią się one w przejrzystości używanego w nich nazewnictwa. Nazwy sądów federalnych, orzekających na podstawie prawa stanowionego przez Kongres w zakresie zdefiniowanym przez konstytucję, nie nastroczają większych problemów. Natomiast nazwy sądów stanowych, wyrokujących na podstawie prawa stanowego, bywają zwodnicze. Wynika to z dwóch powodów. Po pierwsze, każdy z 50 stanów ma pełną swobodę w kształtowaniu nazw swych sądów, co doprowadziło nie tylko do znacznego zróżnicowania terminologii, ale również do o wiele groźniejszych przypadków, w których te same nazwy stosowane są w różnych stanach do oznaczania sądów o zupełnie innych kompetencjach (na przykład w Pensylwanii **superior court** to *sąd apelacyjny*, a w sąsiednim New Jersey to zwykły *sąd pierwszej instancji* z wydziałem ds. apelacji). Po drugie, w większości stanów z biegiem lat doszło do konsolidacji systemów sądowniczych, w wyniku czego sądy wyższej instancji wchłaniały sądy różnych niższych instancji, ale nie zmieniały swych nazw. Obecnie funkcjonujące nazwy często odzwierciedlają zatem sytuację z przeszłości i mogą wprowadzać w błąd co do aktualnej rangi i kompetencji danego sądu.

Aby prawidłowo zinterpretować nazwę sądu stanowego, nie należy się więc kierować zawartymi w niej przymiotnikami (np. *superior*, *supreme*, *circuit*, *district* etc.), ale sprawdzić zawartą w jego nazwie właściwość miejscową, czyli oznaczenie terytorium, na którym jest on uprawniony

do rozstrzygania sporów. Jeżeli w nazwie sądu występuje słowo **county**, czyli *hrabstwo*, to nie ulega wątpliwości, że jest to podstawowy sąd powszechny pierwszej instancji, amerykański odpowiednik polskiego sądu rejonowego. Oznaczenie **SUPERIOR COURT of California, SANTA CLARA COUNTY** należy więc odczytać: *Sąd Rejonowy Hrabstwa Santa Clara / Sąd Rejonowy dla Hrabstwa Santa Clara, stan Kalifornia*, a dociekanie powodów użycia w nazwie przymiotnika **superior** można spokojnie pozostawić badaczom historii kalifornijskiego sądownictwa. Sądy stanowe tej samej rangi występują też pod nazwami **circuit court** (np. w Illinois), **district court** (np. w Luizjanie), **court of common pleas** (np. w Pensylwanii), a nawet **supreme court** (w stanie Nowy Jork), ale zasada postępowania przy interpretowaniu tych nazw jest zawsze taka sama jak powyżej. W nazwach stanowych sądów apelacyjnych obok nazw poszczególnych stanów widnieją natomiast zazwyczaj przymiotnik **appellate**, czyli *apelacyjny*, choć, jak wskazano powyżej, nie jest to niestety regułą.

² Jeżeli w nazwie sądu zawiera się oznaczenie stanu (w cytowanym przykładzie jest nim **California**), to jest to niezawodny znak, że mowa o sądzie stanowym, czyli instytucji wymiaru sprawiedliwości, w której toczy się zdecydowana większość amerykańskich postępowań cywilnych (jedynym istotnym wyjątkiem jest postępowanie upadłościowe) oraz karnych. W nazwach sądów federalnych zawsze widnieją natomiast nieco okrojona nazwa państwa, czyli **United States**, lub jej powszechnie znany skrót **US**.

³ W odniesieniu do dokumentów sądowych czasownika **file** używa się w znaczeniu *złożyć / wnieść*. W powiązaniu z datą imiesłów **filed** przyjmuje natomiast znaczenie *wpłynęło w dniu / wpłynęło dnia*. **Filed June 16, 1998** należy więc odczytać: *wpłynęło w dniu 16.06.1998 / wpłynęło dnia 16.06.1998*.

⁴ Skrót **vs.** utworzonego od słowa **versus** używa się w USA w nagłówkach pozwów w taki sam sposób jak spójnika **and** w pozostałych krajach anglojęzycznych, czyli do rozdzielenia oznaczenia powoda od oznaczenia pozwanego.

⁵ Terminem **complaint** określa się w USA *pozew* zawierający roszczenie odszkodowawcze.

Nagłówki pozwów kierowanych do amerykańskich sądów federalnych zawierają taki sam zestaw danych, ale są o wiele łatwiejsze do prawidłowego zinterpretowania, np.:

UNITED STATES ¹ DISTRICT COURT ² DISTRICT OF OREGON	
Tyler Freeman, Plaintiff,	Civil No. 3476 – 08
v. ³	AMENDED COMPLAINT ⁴
BLUECHIP COMMUNICATIONS INC. An Oregon Corporation ⁶ Defendant.	Class Action ⁵ Jury Trial Requested ⁷

¹ Użycie w nazwie sądu terminu **United States** jednoznacznie wskazuje, że jest to instytucja federalnego systemu sądowniczego. Jej ranga określona jest w słowach, które następują bezpośrednio po nazwie kraju.

² W systemie amerykańskich sądów federalnych **district court** to sąd najniższej instancji. Nazwę **United States District Court, District of Oregon**, należy zatem odczytać: *federalny sąd rejonowy dla dystryktu Oregon*. Ze względu na stosunkowo niewielką liczbę spraw rozpatrywanych w sądach federalnych działają one w dużych rejonach, które czasami obejmują całe stany. Apelację od wyroku federalnego sądu rejonowego rozpatruje *federalny sąd apelacyjny*, czyli **US court of appeal**, a naczelnym organem sądownictwa amerykańskiego jest **US Supreme Court**, czyli *Federalny Sąd Najwyższy*, który rozpatruje apelacje zarówno od wyroków sądów stanowych, jak i federalnych, pod warunkiem że wymagają one interpretacji amerykańskiej konstytucji.

³ Skrót **v.** pochodzi od słowa **versus** i jest alternatywnym zapisem **vs.**, używanego w nagłówkach amerykańskich pozwów w taki sam sposób jak spójnik **and** w pozostałych

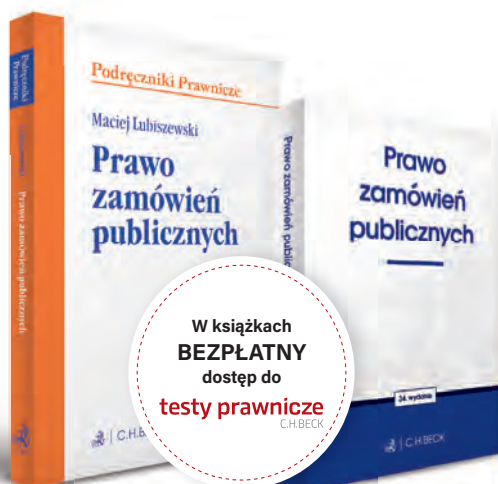

Zamówienia publiczne

#Ucz się

Poznaj niezbędne informacje
z danej dziedziny prawa

student.beck.pl

edukacjaprawnicza.pl

krajach anglojęzycznych, czyli do rozdzielenia oznaczenia powoda od oznaczenia pozwanego.

- ⁴ Wyrażenie **amended complaint** jest amerykańskim odpowiednikiem brytyjskiego terminu **amended particulars of claim** i oznacza *pozew uzupełniony* na wniosek sądu lub stron sprawy.
- ⁵ Terminem **class action** określa się w USA *postępowanie grupowe*, czyli sprawę cywilną, w której w roli powoda występuje grupa osób uważających się za pokrzywdzone przez tego samego pozwanego.
- ⁶ Jeżeli stroną sprawy jest osoba prawna, to w nagłówku pozwu zazwyczaj wskazany jest stan, w którym została ona zarejestrowana. **An Oregon Corporation** należy więc odczytać jako *spółka zarejestrowana w stanie Oregon*.
- ⁷ W krajach anglojęzycznych przewody sądowe mogą się toczyć przed ławą przysięgłych, która orzeka o zasadności roszczeń powoda w sprawach cywilnych i o winie oskarżonego w sprawach karnych, lub przed składem sędziowskim bez ławy przysięgłych. Pierwszy z tych dwóch przypadków określa się terminem **jury trial**, czyli *proces przed ławą przysięgłych*, a drugi terminem **bench trial**, czyli *proces bez ławy przysięgłych*. Ponieważ imiesłów **requested** oznacza złożenie wniosku opisanego słowami, które są z tym imiesłowem gramatycznie powiązane, zwrot **jury trial requested** należy odczytać: *złożono wniosek o proces przed ławą przysięgłych*.

Jeżeli pozew nie zawiera roszczeń odszkodowawczych, co w doktrynie anglosaskiej oznacza, że opiera się on na **equity**, a nie na **common law**, stosowana w nagłówku terminologia ulega dosyć daleko idącym zmianom. Typowym przykładem takiej sytuacji jest pozew o rozwód, w którym powódka wnosi o rozwiązanie małżeństwa, podział majątku etc., ale nie domaga się odszkodowania.

IN THE CIRCUIT COURT OF THE THIRTEENTH JUDICIAL
CIRCUIT IN AND FOR¹ HILLSBOROUGH COUNTY, FLORIDA

Case No. 07 15386

Division² A

Deborah Marcia Stainwright

Petitioner³

And

Peter Paul Stainwright

Respondent⁴

PETITION⁵ FOR DISSOLUTION⁶ OF MARRIAGE AND OTHER
RELIEF⁷ WITHOUT DEPENDENT⁸ OR MINOR⁹ CHILDREN

- ¹ Poprzedzenie nazwy hrabstwa zestawieniem przyimków **in and for** wynika z faktu, że mowa o sądzie, który mieści się w danym hrabstwie (stąd zastosowanie przyimka **in**) i obejmuje swymi kompetencjami cały jego obszar, czyli jest sądem dla tego hrabstwa (stąd użycie przedimka **for**). Korzystając z zasady przedstawionej przy omawianiu poprzedniego nagłówka, całość nazwy sądu: **IN THE CIRCUIT COURT OF THE THIRTEENTH JUDICIAL CIRCUIT IN AND FOR HILLSBOROUGH COUNTY, FLORIDA**,

należy więc odczytać: *Do Sądu Rejonowego okręgu 13. dla Hrabstwa Hillsborough, stan Floryda* lub też *Sąd Rejonowy okręgu 13. dla Hrabstwa Hillsborough, stan Floryda*.

- ² W całym świecie anglosaskim terminem **division** określa się wydział sądu. W przytoczonym przypadku jest to **division A**, czyli dosyć tajemniczo nazwany wydział A.
- ³ Zgodnie z wielowiekową praktyką **equity** w pozwach niezawierających roszczeń odszkodowawczych powoda określa się terminem **petitioner**.
- ⁴ W zgodzie z tą samą praktyką, która została przywołana w poprzednim objaśnieniu, w pozwach niezawierających roszczeń odszkodowawczych *pozwanego* określa się terminem **respondent**.
- ⁵ Jak wspomniano we wprowadzeniu do niniejszego rozdziału, pozew niezawierający roszczeń odszkodowawczych i w związku z tym opierający się wyłącznie na **equity** w całym świecie anglosaskim nazywany jest **petition**.
- ⁶ W języku prawniczym rzeczownik **dissolution** oznacza *rozwiązanie* spółki, stowarzyszenia lub małżeństwa. W cytowanym przykładzie jest to **dissolution of marriage**, a więc *rozwiązanie małżeństwa*.
- ⁷ Do czasu połączenia sądów orzekających na podstawie **equity** i **common law** rzeczownik **relief** oznaczał w języku prawa dowolne świadczenie, którego powód domagał się w pozwie na podstawie **equity**. Zazwyczaj było to wydanie przez sąd odpowiedniego nakazu lub zakazu. Po połączeniu obu systemów sądowniczych rzeczownik **relief** przybrał natomiast szersze znaczenie i stał się równoważny polskiemu terminowi *świadczenie*. W języku angielskim **relief** jest rzeczownikiem niepoliczalnym i występuje wyłącznie w liczbie pojedynczej. W cytowanym fragmencie poprzedza go jednak określenie **other**, co oznacza, że **and other relief** należy odczytać jako *oraz inne świadczenia*.
- ⁸ Terminem **dependent child** (w liczbie mnogiej oczywiście **dependent children**) określa się *dziecko znajdujące się na utrzymaniu rodziców*.
- ⁹ Przymiotnik **minor**, podobnie jak tak samo pisany oraz wymawiany rzeczownik, używany jest do wskazania, że mowa o osobie niepełnoletniej. Zarówno **a minor child**, jak i **a minor** odpowiadają zatem polskiemu terminowi *nieletni / nieletnie dziecko*. W większości krajów anglosaskich, tak samo jak w Polsce, oznacza to osoby, które nie ukończyły 18. roku życia i nie zawarły związku małżeńskiego, ale w niektórych stanach USA pełnoletność uzyskuje się dopiero po ukończeniu 21 lat. Fragment: **without dependent or minor children**, należy więc odczytać: *bez dzieci nieletnich lub pozostających na utrzymaniu rodziców*.

Tekst pochodzi z książki pt. „Jak czytać i rozumieć angielskie dokumenty sądowe w sprawach cywilnych?”, Warszawa 2023.

Chcesz wiedzieć więcej na temat np. osnovy pozwu, sposobu wskazania świadczenia czy poznać inne praktyczne aspekty związane z tworzeniem dokumentów w języku angielskim? Zapoznaj się z całą publikacją.

Nowelizacja KK – zestawienie najważniejszych zmian wprowadzonych nowelą lipcową z 2022 r.

DODATEK SPECJALNY

Ustawa z 7.7.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600) wprowadza w życie istotną nowelizację Kodeksu karnego. Zmiany dotyczą zarówno ważnych instytucji części ogólnej kodeksu (np. odpowiedzialność małoletnich, katalog kar i środków karnych, recydywa), jak i części szczególnej, w której dodano nowe typy przestępstw, a w przypadku wielu dotychczas spenalizowanych czynów podwyższono ustawowy wymiar kary. Szczególną uwagę należy zwrócić na zmiany wskazane poniżej.

Autorka

SSR Izabela Kościarz-Depta

Ukończyła aplikację sądową przy SA w Warszawie, a następnie od 2007 r. orzekła, początkowo jako Asesor, a następnie jako Sędzia, w Wydziale Karnym SR dla Warszawy Pragi-Północ w Warszawie, pełniąc również funkcje Kierownika Sekcji

Wykonawczej oraz Przewodniczącej Wydziału. Od 2018 r. orzeka jako Sędzia delegowany w VI Wydziale Karnym Odwoławczym SO Warszawa-Praga w Warszawie.

Środki karne

Ważne zmiany dotyczą również środków karnych. Dodano nowy rodzaj środka karnego – degradację (art. 39 pkt 9 KK) – który obejmuje utratę posiadanego stopnia wojskowego i powrót do stopnia szeregowego. Rozszerzono zakres środka karnego w postaci zakazu kontaktowania się z określoną osobą. Na mocy dodanego art. 41a § 6 KK zakaz ten będzie obejmował wszelkie czynności związane z próbą nawiązania przez sprawcę kontaktu z osobą chronioną, w tym podejmowane przez skazanego za pośrednictwem innej osoby lub z wykorzystaniem sieci teleinformatycznej.

Odpowiedzialność karna nieletnich

Znowelizowany art. 10 § 2a KK przewiduje odpowiedzialność karną nieletnich, którzy dopuszczają się popełnienia czynu zabronionego po ukończeniu 14 lat, a przed ukończeniem lat 15. Odnosi się to do przestępstw określonych w art. 148 § 2 i 3 KK (typy kwalifikowane przestępstwa zabójstwa).

Katalog kar

Bardzo istotna zmiana dotyczy katalogu kar (art. 32 KK). Przez wiele lat w Kodeksie karnym funkcjonowała kara 25 lat pozbawienia wolności jako odrębny rodzaj kary. Omawiana nowelizacja uchyliła art. 32 pkt 4 KK, a jednocześnie określiła, że kara pozbawienia wolności może być orzeczona w wymiarze do 30 lat (art. 37 KK). Wprowadzenie tej regulacji skutkowało szeregiem zmian w części szczególnej Kodeksu karnego w zakresie ustawowego zagrożenia za popełnienie danego przestępstwa.

Przepadek pojazdu mechanicznego

Szeroko komentowana jest zmiana polegająca na wprowadzeniu dodatkowego rodzaju przepadku, tj. przepadku pojazdu mechanicznego (art. 44b KK). Przepadek dotyczy pojazdu mechanicznego prowadzonego przez sprawcę w ruchu lądowym. Orzeczenie przepadku jest obligatoryjne w przypadkach wskazanych w ustawie, tj. w art. 178 § 3 KK i art. 178a § 5 KK. Jeżeli orzeczenie przepadku pojazdu mechanicznego z uwagi na jego zbycie, utratę, zniszczenie lub znaczne uszkodzenie jest niemożliwe lub niecelowe albo jeżeli pojazd w czasie popełnienia przestępstwa nie stanowił wyłącznej własności sprawcy, zamiast przepadku pojazdu mechanicznego orzeka się przepadek równowartości pojazdu. Nie można orzec przepadku pojazdu oraz przepadku równowartości tego pojazdu, jeżeli sprawca prowadził niestanowiący jego własności pojazd mechaniczny, wykonując czynności zawodowe lub służbowe polegające na prowadzeniu pojazdu na rzecz pracodawcy. W takim wypadku sąd orzeka nawiązkę w wysokości co najmniej 5000 zł na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

Wymiar kary

Kolejne istotne zmiany dotyczą art. 53 KK, regulującego dyrektywy wymiaru kary. Przede wszystkim w art. 53 § 2a i 2b KK ustawodawca dokonał wyliczenia okoliczności obciążających i łagodzących, które sąd bierze pod uwagę przy wymierzaniu kary sprawcy czynu zabronionego, przy czym nie są to katalogi zamknięte. Należy pamiętać, że okolicznością obciążającą lub łagodzącą nie może być taka okoliczność, która stanowi znamię przestępstwa, które popełnił sprawca, chyba że wystąpiła ona ze szczególnie wysokim nasileniem.

Instytucja tzw. małego świadka koronnego

Warto zwrócić uwagę na zmianę w instytucji tzw. małego świadka koronnego (art. 60 § 3 KK). W dotychczasowym stanie prawnym nadzwyczajne złagodzenie kary wobec sprawcy współdziałającego z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa, jeżeli ujawni on wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia, stosował sąd, który mógł również warunkowo zawiesić wykonanie kary. Po nowelizacji powyższe rozstrzygnięcia wymagają wniosku prokuratora.

Recydywa

Ważne zmiany dotyczą instytucji recydywy. W **recydywie specjalnej zwykłej** (art. 64 § 1 KK) nałożono na sąd obowiązek obligatoryjnego wymierzenia kary przewidzianej za przypisane przestępstwo w wysokości powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, przy czym, jak dotychczas, sąd może ją wymierzyć w wysokości do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.

W **recydywie specjalnej wielokrotnej** (art. 64 § 2 KK) również zmieniono dolną granicę kary orzekanej wobec multirecydywisty. Kara ta będzie wymierzana w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.

Nowelizacja wprowadza również **nowy, szczególny rodzaj recydywy, odnoszący się do niektórych przestępstw przeciwko wolności seksualnej**. Zgodnie z art. 64a KK, jeżeli sprawca w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności orzeczonej za zbrodnię zabójstwa w związku ze zgwałceniem lub za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, popełnia ponownie taką zbrodnię lub takie przestępstwo, sąd wymierza karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy

ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Podwyższenie górnej ustawowego zagrożenia nie dotyczy zbrodni.

Poddanie sprawcy próbie

Istotne zmiany należy również odnotować w instytucjach związanych z poddaniem sprawcy próbie, w szczególności w **instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia**. Najważniejsza zmiana została wprowadzona poprzez dodanie § 4 do art. 77 KK, który uprawnia sąd, w razie wymierzenia kary dożywotniego pozbawienia wolności, do **jednoczesnego orzeczenia zakazu warunkowego zwolnienia sprawcy**. Rozstrzygnięcie takie może mieć miejsce, jeżeli charakter i okoliczności czynu oraz właściwości osobiste sprawcy wskazują, że jego pozostawanie na wolności spowoduje trwałe niebezpieczeństwo dla życia, zdrowia, wolności lub wolności seksualnej innych osób. Natomiast zgodnie ze znowelizowanym art. 78 § 3 KK **skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności można warunkowo zwolnić po odbyciu 30 lat kary**. Z kolei przepis art. 80 § 3 KK w nowym brzmieniu **wydłużył okres próby w przypadku warunkowego zwolnienia z kary dożywotniego pozbawienia wolności – będzie on trwał dożywotnio**.

Zmianom uległy również art. 75 § 4 KK i art. 76 § 1 KK. W obydwu przypadkach został **wydłużony do roku okres – odpowiednio – w którym można zarządzić wykonanie kary oraz po upływie którego następuje zatarcie skazania**.

Przedawnienie

Kolejną instytucją, której dotyczy nowelizacja, jest przedawnienie. **Wydłużeniu – z 30 do 40 lat – uległ termin przedawnienia karalności przestępstwa zbrodni zabójstwa** (art. 101 § 1 pkt 1 KK). Rozszerzeniu uległ również katalog przestępstw, które nie podlegają przedawnieniu. Do tej kategorii dodano niektóre przestępstwa przeciwko wolności seksualnej.

Podwyższenie kar za przestępstwa

Przy analizie zmian wprowadzonych w części szczególnej kodeksu zwraca uwagę istotne podwyższenie ustawowego zagrożenia w przypadku wielu przestępstw. Część zmian jest wynikiem usunięcia z katalogu kar kary 25 lat pozbawienia wolności. W odniesieniu do dużej grupy przestępstw podwyższono górną granicę ustawowego zagrożenia. Na przykład w przypadku przestępstwa rozboju z użyciem niebezpiecznego narzędzia (art. 280 § 2 KK) – z 15 lat pozbawienia wolności do lat 20. Analogiczne rozwiązanie zastosowano również w szczególności odnośnie do przestępstw spenalizowanych w art. 156 § 1 KK i art. 270a § 2 KK. Podwyższenie górnej granicy ustawowego zagrożenia z 12 lat pozbawienia wolności do lat 15 zastosowano z kolei m.in. w przypadku przestępstw

określonych w art. 197 § 1 KK, art. 200 § 1 KK czy art. 280 § 1 KK.

Nowe typy przestępstw

W wyniku nowelizacji wprowadzono również nowe typy przestępstw. Dodany art. 148a KK penalizuje **przyjęcie zlecenia zabójstwa człowieka** w zamian za udzieloną lub obiecaną korzyść majątkową lub osobistą. Czyn taki zagrożony jest karą pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

Warto również zwrócić uwagę na wprowadzony omawianą nowelizacją przepis art. 244c KK, który ma na celu **ochronę interesów pokrzywdzonego lub osoby dla niego najbliższej**, związanych z realizacją orzeczonego w sprawach ściganych z oskarżenia publicznego środka kompensacyjnego w postaci obowiązku naprawienia szkody

lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę albo nawiązki. Sprawca, który uchyla się od wykonania takiego obowiązku, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat.

Dodano również art. 306c KK, który penalizuje czyn polegający na **dokonaniu zaboru tablicy rejestracyjnej pojazdu mechanicznego**, umożliwiającej dopuszczenie tego pojazdu do ruchu na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, albo podrobieniu lub przerabianiu w celu użycia za autentyczną tablicy rejestracyjnej pojazdu mechanicznego, a także na używaniu tablicy rejestracyjnej pojazdu mechanicznego nieprzypisanej do pojazdu, na którym ją umieszczono, albo używaniu jako autentycznej podrobionej lub przerobionej tablicy rejestracyjnej pojazdu mechanicznego.

Nowelizacja wchodzi w życie w 1.10.2023 r., z wyjątkiem zmian wprowadzających obligatoryjny przepadek pojazdu mechanicznego albo jego równowartości, które zaczną obowiązywać 14.3.2024 r.

Wybrane zmiany w KK wprowadzone ustawą z 7.7.2022 r.

Nr artykułu	Przed zmianą	Po zmianie
Art. 10 § 2a	Nieletni, którzy nie ukończyli 15 lat, nie ponosili odpowiedzialności karnej.	Nieletni, który po ukończeniu 14 lat, a przed ukończeniem 15 lat, dopuszcza się czynu zabronionego określonego w art. 148 § 2 lub 3, może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają oraz zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że stosowanie środków wychowawczych lub poprawczych nie jest w stanie zapewnić resocjalizacji nieletniego.
Art. 10 § 3	Orzeczona kara wobec nieletniego, który po ukończeniu 15 lat dopuścił się czynów zabronionych określonych w art. 10 § 2, nie mogła przekroczyć dwóch trzecich górnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianego za przypisane sprawcy przestępstwo. Sąd może także zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.	Orzeczona kara wobec nieletniego, który po ukończeniu 15 lat dopuścił się czynów zabronionych określonych w art. 10 § 2, nie może przekroczyć dwóch trzecich górnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianego za przypisane sprawcy przestępstwo, które nie jest zagrożone karą dożywotniego pozbawienia wolności . W wypadkach określonych w § 2 i 2a sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.
Art. 32	Karami były: 1) grzywna; 2) ograniczenie wolności; 3) pozbawienie wolności; 4) 25 lat pozbawienia wolności ; 5) dożywotnie pozbawienie wolności.	Karami są: 1) grzywna; 2) ograniczenie wolności; 3) pozbawienie wolności; 4) (uchylony); 5) dożywotnie pozbawienie wolności.
Art. 33 § 1a (dodany)	–	Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, a przestępstwo jest zagrożone zarówno grzywną, jak i karą pozbawienia wolności, grzywnę wymierza się w wysokości nie niższej od: 1) 50 stawek – w przypadku czynu zagrożonego karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku; 2) 100 stawek – w przypadku czynu zagrożonego karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 2 lat; 3) 150 stawek – w przypadku czynu zagrożonego karą pozbawienia wolności przekraczającą 2 lata.
Art. 33 § 2a (dodany)	–	Przepis § 1a stosuje się również do grzywny wymierzonej obok kary pozbawienia wolności.
Art. 34 § 1aa (dodany)	–	Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, a przestępstwo jest zagrożone zarówno karą ograniczenia wolności, jak i karą pozbawienia wolności, karę ograniczenia wolności wymierza się w wysokości nie niższej od: 1) 2 miesięcy – w przypadku czynu zagrożonego karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku; 2) 3 miesięcy – w przypadku czynu zagrożonego karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 2 lat; 3) 4 miesięcy – w przypadku czynu zagrożonego karą pozbawienia wolności przekraczającą 2 lata.
Art. 37	Kara pozbawienia wolności wymieniona w art. 32 pkt 3 trwała najkrócej miesiąc, najdłużej 15 lat ; wymierzano się ją w miesiącach i latach.	Kara pozbawienia wolności wymieniona w art. 32 pkt 3 trwa najkrócej miesiąc, najdłużej 30 lat ; wymierzano się ją w miesiącach i latach.

Nr artykułu	Przed zmianą	Po zmianie
Art. 37a § 1	Jeżeli przestępstwo jest zagrożone tylko karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat, a wymierzona za nie kara pozbawienia wolności nie byłaby surowsza od roku, sąd mógł zamiast tej kary orzec: – karę ograniczenia wolności nie niższą od 3 miesięcy albo – grzywnę nie niższą od 100 stawek dziennych, jeżeli równocześnie orzekł środek karny, środek kompensacyjny lub przepadek.	Jeżeli przestępstwo jest zagrożone tylko karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat, a wymierzona za nie kara pozbawienia wolności nie byłaby surowsza od roku, sąd może zamiast tej kary orzec: – karę ograniczenia wolności nie niższą od 4 miesięcy albo – grzywnę nie niższą od 150 stawek dziennych, w szczególności jeżeli równocześnie orzeka środek karny, środek kompensacyjny lub przepadek.
Art. 37a § 2	Zasady określonej w art. 37a § 1 nie stosowało się do: – sprawców, którzy popełniają przestępstwo, działając w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, – sprawców przestępstw o charakterze terrorystycznym.	Zasady określonej w art. 37a § 1 nie stosuje się do: – sprawców określonych w art. 64 § 1, – sprawców, którzy popełniają przestępstwo, działając w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, – sprawców przestępstw o charakterze terrorystycznym, – sprawców przestępstwa określonego w art. 178a § 4.
Art. 38 § 2 i 3	§ 2. Kara nadzwyczajnie obostrzona nie mogła przekroczyć: – 810 stawek dziennych grzywny, – 2 lat ograniczenia wolności, – 20 lat pozbawienia wolności; karę pozbawienia wolności wymierza się w miesiącach i latach. § 3. Jeżeli ustawa przewiduje obniżenie górnej granicy ustawowego zagrożenia, kara wymierzona za przestępstwo zagrożone karą dożywotniego pozbawienia wolności nie mogła przekroczyć 25 lat pozbawienia wolności, a za przestępstwo zagrożone karą 25 lat pozbawienia wolności nie może przekroczyć 20 lat pozbawienia wolności.	§ 2. Kara nadzwyczajnie obostrzona nie może przekroczyć: – 810 stawek dziennych grzywny, – 2 lat ograniczenia wolności, – 30 lat pozbawienia wolności. § 3. Jeżeli ustawa przewiduje obniżenie górnej granicy ustawowego zagrożenia, kara wymierzona za przestępstwo zagrożone karą dożywotniego pozbawienia wolności nie może przekroczyć 30 lat pozbawienia wolności.
Art. 39 pkt 9 (dodany)	–	9) degradacja
Art. 41 § 1a	Zakaz zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi na czas określony albo dożywotnio: – sąd mógł orzec w razie skazania na karę pozbawienia wolności za umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu na szkodę małoletniego; – sąd orzekał w razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego.	Zakaz zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi na czas określony albo dożywotnio Sąd orzeka w razie skazania: 1) na karę pozbawienia wolności za umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu na szkodę małoletniego; 2) za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego.
Art. 41a § 1a (dodany)	–	Sąd na wniosek pokrzywdzonego orzeka zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, jak również nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, w razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności. Zakaz lub nakaz może być połączony z obowiązkiem zgłaszania się do Policji lub innego wyznaczonego organu w określonych odstępach czasu, a zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego – również kontrolowany w systemie dozoru elektronicznego.
Art. 41a § 2	Sąd orzekał zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, jak również nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, w razie skazania na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego. Zakaz lub nakaz mógł być połączony z obowiązkiem zgłaszania się do Policji lub innego wyznaczonego organu w określonych odstępach czasu, a zakaz zbliżania się do określonych osób – również kontrolowany w systemie dozoru elektronicznego.	W wyniku nowelizacji wykreślono sformułowanie „na szkodę małoletniego”.
Art. 41a § 6 (dodany)	–	Zakaz kontaktowania się z określoną osobą obejmuje wszelkie czynności związane z próbą nawiązania kontaktu z osobą chronioną, w tym podejmowane przez skazanego za pośrednictwem innej osoby lub z wykorzystaniem sieci teleinformatycznej.
Art. 42 § 2 i 3	§ 2. Sąd orzekał, na okres nie krótszy niż 3 lata, zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów albo pojazdów określonego rodzaju, jeżeli sprawca w czasie popełnienia przestępstwa wymienionego w § 1: – był w stanie nietrzeźwości, – był pod wpływem środka odurzającego, – zbiegł z miejsca zdarzenia określonego w art. 173, art. 174 lub art. 177.	§ 2. Sąd orzeka, na okres nie krótszy niż 3 lata, zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów albo pojazdów określonego rodzaju, jeżeli sprawca w czasie popełnienia przestępstwa wymienionego w § 1: – był w stanie nietrzeźwości, – był pod wpływem środka odurzającego, – zbiegł z miejsca zdarzenia określonego w art. 173, art. 174 lub art. 177, – po takim zdarzeniu, a przed poddaniem go przez uprawniony organ badaniu w celu ustalenia zawartości alkoholu lub środka odurzającego w organizmie, spożywał alkohol lub zażywał środek odurzający.

Nr artykułu	Przed zmianą	Po zmianie
	§ 3. Sąd orzekał zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych dożywotnio w razie popełnienia przestępstwa określonego w art. 178a § 4 lub jeżeli sprawca w czasie popełnienia przestępstwa określonego w art. 173, którego następstwem jest śmierć innej osoby lub ciężki uszczerbek na jej zdrowiu, albo w czasie popełnienia przestępstwa określonego w art. 177 § 2 lub w art. 355 § 2: – był w stanie nietrzeźwości, – był pod wpływem środka odurzającego, – zbiegł z miejsca zdarzenia, chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami.	§ 3. Sąd orzeka zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych dożywotnio w razie popełnienia przestępstwa określonego w art. 178a § 4 lub jeżeli sprawca w czasie popełnienia przestępstwa określonego w art. 173, którego następstwem jest śmierć innej osoby lub ciężki uszczerbek na jej zdrowiu, albo w czasie popełnienia przestępstwa określonego w art. 177 § 2 lub art. 355 § 2: – był w stanie nietrzeźwości, – był pod wpływem środka odurzającego, – zbiegł z miejsca zdarzenia, – po takim zdarzeniu, a przed poddaniem go przez uprawniony organ badaniu w celu ustalenia zawartości alkoholu lub środka odurzającego w organizmie, spożywał alkohol lub zażywał środek odurzający, chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami.
Art. 43ba (dodany)	–	§ 1. Degradacja obejmuje utratę posiadanego stopnia wojskowego i powrót do stopnia szeregowego. § 2. Sąd może orzec degradację w razie skazania za przestępstwo umyślne, jeżeli rodzaj czynu, sposób i okoliczności jego popełnienia pozwalają przyjąć, że sprawca utracił właściwości wymagane do posiadania stopnia wojskowego.
Art. 43bb (dodany)	–	Sąd może orzec degradację wobec osoby, która w czasie popełnienia czynu była żołnierzem, żołnierzem rezerwy lub żołnierzem w stanie spoczynku.
Art. 44b (dodany)*	–	§ 1. W wypadkach wskazanych w ustawie sąd orzeka przepadek pojazdu mechanicznego prowadzonego przez sprawcę w ruchu lądowym. § 2. Jeżeli orzeczenie przepadku pojazdu mechanicznego z uwagi na jego zabicie, utratę, zniszczenie lub znaczne uszkodzenie jest niemożliwe lub niecelowe, albo jeżeli pojazd w czasie popełnienia przestępstwa nie stanowił wyłącznej własności sprawcy, zamiast przepadku pojazdu mechanicznego orzeka się przepadek równowartości pojazdu. Za równowartość pojazdu uznaje się wartość pojazdu określoną w polisie ubezpieczeniowej na rok, w którym popełniono przestępstwo, a w razie braku polisy – średnią wartość rynkową pojazdu odpowiadającego, przy uwzględnieniu marki, modelu, roku produkcji, typu nadwozia, rodzaju napędu i silnika, pojemności lub mocy silnika oraz przybliżonego przebiegu, pojazdowi prowadzonemu przez sprawcę, ustaloną na podstawie dostępnych danych, bez powoływania w tym celu biegłego. § 3. Przepadku pojazdu mechanicznego oraz przepadku równowartości pojazdu określonego w § 2 nie orzeka się, jeżeli sprawca prowadził niestanowiący jego własności pojazd mechaniczny, wykonując czynności zawodowe lub służbowe polegające na prowadzeniu pojazdu na rzecz pracodawcy. W takim wypadku sąd orzeka nawiązkę w wysokości co najmniej 5000 złotych na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. § 4. Jeżeli ustalenie średniej wartości rynkowej pojazdu mechanicznego odpowiadającego pojazdowi prowadzonemu przez sprawcę w sposób określony w § 2 nie jest możliwe ze względu na szczególne cechy tego pojazdu, zasięga się opinii biegłego.
Art. 53 § 1	Sąd wymierzał karę według swojego uznania, w granicach przewidzianych przez ustawę, bacząc, by jej dolegliwość nie przekraczała stopnia winy, uwzględniając stopień społecznej szkodliwości czynu oraz biorąc pod uwagę cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma osiągnąć w stosunku do skazanego, a także potrzeby w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa.	Sąd wymierza karę według swojego uznania, w granicach przewidzianych w ustawie, uwzględniając stopień społecznej szkodliwości czynu, okoliczności obciążające i okoliczności łagodzące, cele kary w zakresie społecznego oddziaływania, a także cele zapobiegawcze, które ma ona osiągnąć w stosunku do skazanego. Dolegliwość kary nie może przekraczać stopnia winy.
Art. 53 § 2a (dodany)	–	Okoliczności obciążające stanowią w szczególności: 1) uprzednia karalność za przestępstwo umyślne lub podobne przestępstwo nieumyślne; 2) wykorzystanie bezradności, niepełnosprawności, choroby lub podeszłego wieku pokrzywdzonego; 3) sposób działania prowadzący do poniżenia lub udręczenia pokrzywdzonego; 4) popełnienie przestępstwa z premedytacją; 5) popełnienie przestępstwa w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie; 6) popełnienie przestępstwa motywowanego nienawiścią z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej lub wyznaniowej ofiary albo z powodu jej bezwyznaniowości; 7) działanie ze szczególnym okrucieństwem; 8) popełnienie przestępstwa w stanie po spożyciu alkoholu lub środka odurzającego, jeżeli ten stan był czynnikiem prowadzącym do popełnienia przestępstwa lub istotnego zwiększenia jego skutków; 9) popełnienie przestępstwa we współdziałaniu z nieletnim lub z wykorzystaniem jego udziału.

Nr artykułu	Przed zmianą	Po zmianie
Art. 53 § 2b (dodany)	–	Okoliczności łagodzące stanowią w szczególności: 1) popełnienie przestępstwa w wyniku motywacji zasługującej na uwzględnienie; 2) popełnienie przestępstwa pod wpływem gniewu, strachu lub wzburzenia, usprawiedliwionych okolicznościami zdarzenia; 3) popełnienie przestępstwa w reakcji na nagłą sytuację, której prawidłowa ocena była istotnie utrudniona z uwagi na okoliczności osobiste, zakres wiedzy lub doświadczenia życiowego sprawcy; 4) podjęcie działań zmierzających do zapobieżenia szkodzie lub krzywdzie, wynikającej z przestępstwa, albo do ograniczenia jej rozmiaru; 5) pojednanie się z pokrzywdzonym; 6) naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem lub zadośćuczynienie za krzywdę wynikłą z przestępstwa; 7) popełnienie przestępstwa ze znacznym przyczynieniem się pokrzywdzonego; 8) dobrowolne ujawnienie popełnionego przez siebie przestępstwa organowi powołanemu do ścigania przestępstw.
Art. 53 § 2c (dodany)	–	Nie stanowi okoliczności, o której mowa w § 2a i 2b, okoliczność będąca znamieniem przestępstwa, które popełnił sprawca, chyba że wystąpiła ona ze szczególnie wysokim nasileniem.
Art. 53 § 2d (dodany)	–	Nie stanowi okoliczności, o której mowa w § 2a, okoliczność niebędąca znamieniem przestępstwa, jeżeli stanowi podstawę zaostrożenia odpowiedzialności karnej zastosowanego wobec sprawcy.
Art. 53 § 2e (dodany)	–	Nie stanowi okoliczności, o której mowa w § 2b, okoliczność niebędąca znamieniem przestępstwa, jeżeli stanowi podstawę złagodzenia odpowiedzialności karnej zastosowanego wobec sprawcy.
Art. 57 § 2	Jeżeli zbiegają się podstawy nadzwyczajnego złagodzenia i obostrzenia, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie albo obostrzenie kary.	Jeżeli zbiegają się podstawy nadzwyczajnego złagodzenia i obostrzenia, sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary albo obostrzenie kary albo wymierza karę w granicach ustawowego zagrożenia .
Art. 57 § 3–7 (dodane)	–	§ 3. W wypadkach, o których mowa w § 1 i 2, jeżeli zbiegają się podstawy nadzwyczajnego złagodzenia lub obostrzenia kary o charakterze obligatoryjnym i fakultatywnym, sąd stosuje podstawę o charakterze obligatoryjnym. § 4. Przepisy § 1–3 w zakresie, w jakim odnoszą się do podstawy nadzwyczajnego złagodzenia, stosuje się odpowiednio do podstawy odstąpienia od wymierzenia kary. § 5. Jeżeli zbiegają się podstawy nadzwyczajnego obostrzenia o charakterze obligatoryjnym oraz podstawy nadzwyczajnego złagodzenia określone w art. 60 § 3, sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary. § 6. Jeżeli zbiegają się podstawy nadzwyczajnego obostrzenia o charakterze obligatoryjnym oraz podstawy nadzwyczajnego złagodzenia określone w art. 60 § 4, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary. § 7. Jeżeli zbiegają się podstawy: 1) nadzwyczajnego złagodzenia oraz odstąpienia od wymierzenia kary o charakterze obligatoryjnym albo zbiegają się podstawy nadzwyczajnego złagodzenia o charakterze fakultatywnym oraz odstąpienia od wymierzenia kary o charakterze obligatoryjnym – sąd odstępuje od wymierzenia kary; 2) nadzwyczajnego złagodzenia o charakterze obligatoryjnym oraz odstąpienia od wymierzenia kary o charakterze fakultatywnym – sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary albo odstępuje od jej wymierzenia; 3) nadzwyczajnego złagodzenia kary oraz odstąpienia od wymierzenia kary o charakterze fakultatywnym – sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary albo odstępuje od jej wymierzenia albo wymierza karę w granicach ustawowego zagrożenia.
Art. 57b	Skazując za przestępstwo określone w art. 12 § 1, sąd wymierzał karę przewidzianą za przypisanie sprawcy przestępstwo w wysokości powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia do podwójnej wysokości górnej granicy ustawowego zagrożenia.	Skazując za przestępstwo z zastosowaniem art. 12 § 1, sąd wymierza karę przewidzianą za przypisanie sprawcy przestępstwo powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, a w wypadku grzywny lub kary ograniczenia wolności nie niższą od podwójnej dolnej granicy ustawowego zagrożenia – do podwójnej wysokości górnej granicy ustawowego zagrożenia.
Art. 60 § 3	Sąd stosował nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet mógł warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy współdziałającego z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa, jeżeli ujawnił on wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia.	Na wniosek prokuratora sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet może warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy współdziałającego z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa, jeżeli ujawni on wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia.

Nr artykułu	Przed zmianą	Po zmianie
Art. 60 § 6–8	§ 6. Nadzwyczajne złagodzenie kary polegało na wymierzeniu kary poniżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia albo kary łagodniejszego rodzaju według następujących zasad: 1) jeżeli czyn stanowił zbrodnię zagrożoną co najmniej karą 25 lat pozbawienia wolności, sąd wymierzał karę pozbawienia wolności nie niższą od 8 lat, 2) jeżeli czyn stanowił inną zbrodnię, sąd wymierzał karę pozbawienia wolności nie niższą od jednej trzeciej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, 3) jeżeli czyn stanowił występki, przy czym dolną granicą ustawowego zagrożenia jest kara pozbawienia wolności nie niższa od roku, sąd wymierzał grzywnę, karę ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności, 4) jeżeli czyn stanowił występki, przy czym dolną granicą ustawowego zagrożenia jest kara pozbawienia wolności niższa od roku, sąd wymierzał grzywnę albo karę ograniczenia wolności. § 7. Jeżeli czyn zagrożony był więcej niż jedną z kar wymienionych w art. 32 pkt 1–3, nadzwyczajne złagodzenie kary polegało na odstąpieniu od wymierzenia kary i orzeczeniu środka karnego wymienionego w art. 39 pkt 2–3, 7 i 8, środka kompensacyjnego lub przepadku; przepisu art. 61 § 2 nie stosowało się. § 8. Nadzwyczajnego złagodzenia kary nie stosowało się do czynów zagrożonych karą pozbawienia wolności powyżej 5 lat, do których miał zastosowanie art. 37a.	§ 6. Nadzwyczajne złagodzenie kary polega na wymierzeniu kary poniżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, kary łagodniejszego rodzaju albo na odstąpieniu od wymierzenia kary i orzeczeniu środka karnego, środka kompensacyjnego lub przepadku według następujących zasad: 1) uchylony, 2) jeżeli czyn stanowi zbrodnię, sąd wymierza karę pozbawienia wolności nie niższą od jednej trzeciej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, 3) jeżeli czyn stanowi występki, przy czym dolną granicą ustawowego zagrożenia jest kara pozbawienia wolności nie niższa od roku, sąd wymierza grzywnę, karę ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności, 4) jeżeli czyn stanowi występki, przy czym dolną granicą ustawowego zagrożenia jest kara pozbawienia wolności niższa od roku, a górną – kara pozbawienia wolności nie niższa od lat 3, sąd wymierza grzywnę albo karę ograniczenia wolności, 5) jeżeli czyn stanowi występki, przy czym górną granicą ustawowego zagrożenia jest kara pozbawienia wolności nieprzekraczająca 2 lat, sąd odstępuje od wymierzenia kary i orzeka środek karny wymieniony w art. 39 pkt 2–3, 7 lub 8, środek kompensacyjny lub przepadek; przepisu art. 61 § 2 nie stosuje się. § 7. Jeżeli czyn jest zagrożony karą pozbawienia wolności oraz karą ograniczenia wolności lub grzywną, stosuje się odpowiednio przepis § 6. § 7a. Jeżeli czyn nie jest zagrożony karą pozbawienia wolności, stosuje się odpowiednio przepis § 6 pkt 5. § 8. Uchylony.
Art. 64	§ 1. Jeżeli sprawca skazany za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności popełnił w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary umyślne przestępstwo podobne do przestępstwa, za które był już skazany, sąd mógł wymierzyć karę przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. § 2. Jeżeli sprawca uprzednio skazany w warunkach określonych w § 1, który odbył łącznie co najmniej rok kary pozbawienia wolności i w ciągu 5 lat po odbyciu w całości lub części ostatniej kary popełnił ponownie umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu, przestępstwo zgwałcenia, rozboju, kradzieży z włamaniem lub inne przestępstwo przeciwko mieniu popełnione z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia, sąd wymierzał karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, a mógł ją wymierzyć do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. § 3. Przewidziane w § 1 lub 2 podwyższenie górnego ustawowego zagrożenia nie dotyczyło zbrodni.	§ 1. Jeżeli sprawca skazany za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności popełnia w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary umyślne przestępstwo podobne do przestępstwa, za które był już skazany, sąd wymierza karę przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, a może ją wymierzyć w wysokości do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. § 2. Jeżeli sprawca uprzednio skazany w warunkach określonych w § 1 lub art. 64a, który odbył łącznie co najmniej rok kary pozbawienia wolności i w ciągu 5 lat po odbyciu w całości lub części ostatniej kary popełnia ponownie umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu, przestępstwo zgwałcenia, rozboju, kradzieży z włamaniem lub inne przestępstwo przeciwko mieniu popełnione z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia, sąd wymierza karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. § 3. Przewidziane w § 1 lub 2 podwyższenie górnego ustawowego zagrożenia nie dotyczy zbrodni.
Art. 64a (dodany)	–	Jeżeli sprawca w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności orzeczonej za zbrodnię zabójstwa w związku ze zgwałceniem lub za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, popełnia ponownie taką zbrodnię lub takie przestępstwo, sąd wymierza karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Podwyższenie górnego ustawowego zagrożenia nie dotyczy zbrodni.
Art. 73 § 2	Dozór był obowiązkowy wobec młodocianego sprawcy przestępstwa umyślnego, sprawcy określonego w art. 64 § 2, a także wobec sprawcy przestępstwa popełnionego w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych oraz sprawcy, który popełnił przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej.	Dozór jest obowiązkowy wobec młodocianego sprawcy przestępstwa umyślnego, sprawcy określonego w art. 64 § 2 lub art. 64a, a także wobec sprawcy przestępstwa popełnionego w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych oraz sprawcy, który popełnił przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej.
Art. 75 § 4	Zarządzenie wykonania kary nie mogło nastąpić później niż w ciągu 6 miesięcy od zakończenia okresu próby.	Zarządzenie wykonania kary nie może nastąpić później niż w ciągu roku od zakończenia okresu próby.
Art. 75a	§ 1. Wobec skazanego na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, który w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, w szczególności gdy popełnił inne przestępstwo niż określone w art. 75 § 1, albo jeżeli uchyla się od uiszczenia grzywny, od dozoru, wykonania nałożonych obowiązków lub orzeczonych	

Nr artykułu	Przed zmianą	Po zmianie
Art. 75a	środków karnych, środków kompensacyjnych lub przepadku, sąd mógł, jeżeli cele kary zostaną w ten sposób spełnione, mając na względzie wagę i rodzaj czynu zabronionego przypisanego skazanemu, zamiast zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności zamienić ją na karę ograniczenia wolności w formie obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne, przyjmując, że jeden dzień kary pozbawienia wolności równa się dwóm dniom kary ograniczenia wolności, albo na grzywnę, przyjmując, że jeden dzień kary pozbawienia wolności równa się dwóm stawkom dziennym grzywny. Kara ograniczenia wolności nie mogła trwać dłużej niż 2 lata, a grzywna nie mogła przekroczyć 810 stawek dziennych. § 2. Przepisu § 1 nie stosowało się: 1) w wypadkach, o których mowa w art. 75 § 1, 1a i 2a; 2) do skazanego, który nie wykonał obowiązku określonego w art. 72 § 1 pkt 7b lub w § 2. § 3. Sąd, zamieniając karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na karę ograniczenia wolności albo na grzywnę, w miarę możliwości wysłuchiwał skazanego. § 4. Zamiana kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na karę ograniczenia wolności albo na grzywnę nie zwalniała skazanego od wykonania orzeczonych wobec niego środków karnych, przepadku, środków kompensacyjnych lub środków zabezpieczających, chociażby następnie orzeczono karę łączną. § 5. Jeżeli skazany uchylał się od wykonywania kary ograniczenia wolności, od uiszczenia grzywny, wykonania nałożonych na niego obowiązków lub orzeczonych środków karnych, przepadku lub środków kompensacyjnych, sąd uchylał zamianę i zarządzał wykonanie kary pozbawienia wolności. § 6. W wypadku uchylenia zamiany i zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności na poczet zarządzonej kary pozbawienia wolności zaliczało się dotychczas wykonaną karę grzywny albo karę ograniczenia wolności, przyjmując, że jeden dzień kary pozbawienia wolności równa się dwóm stawkom dziennym grzywny albo dwóm dniom kary ograniczenia wolności. § 7. Przepisu § 1 nie stosowało się, jeżeli kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania została orzeczona na podstawie art. 60 § 5.	Uchylony.
Art. 76 § 1–1b	§ 1. Skazanie ulegało zatarciu z mocy prawa z upływem 6 miesięcy od zakończenia okresu próby. § 1a. W wypadku, o którym mowa w art. 75a, zatarcie skazania następowało z upływem okresów przewidzianych w art. 107 § 4 i 4a. § 1b. W wypadkach, o których mowa w § 1 i 1a, przepis art. 108 stosowało się.	§ 1. Skazanie ulegało zatarciu z mocy prawa z upływem roku od zakończenia okresu próby. § 1a. Uchylony. § 1b. W wypadku, o którym mowa w § 1, przepis art. 108 stosuje się.
Art. 77 § 2	W szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd, wymierzając karę wymienioną w art. 32 pkt 3–5, mógł wyznaczyć surowsze ograniczenia do skorzystania przez skazanego z warunkowego zwolnienia niż przewidziane w art. 78.	W szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd, wymierzając karę wymienioną w art. 32 pkt 3 lub 5 , może wyznaczyć surowsze ograniczenia do skorzystania przez skazanego z warunkowego zwolnienia niż przewidziane w art. 78.
Art. 77 § 3 i 4 (dodane)	–	§ 3. Wymierzając karę dożywotniego pozbawienia wolności sprawcy za czyn popełniony przez niego po prawomocnym skazaniu za przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, wolności, wolności seksualnej, bezpieczeństwu powszechnemu lub za przestępstwo o charakterze terrorystycznym na karę dożywotniego pozbawienia wolności albo karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat, sąd może orzec zakaz warunkowego zwolnienia. § 4. Wymierzając karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd może orzec zakaz warunkowego zwolnienia sprawcy, jeżeli charakter i okoliczności czynu oraz właściwości osobiste sprawcy wskazują, iż jego pozostawanie na wolności spowoduje trwałe niebezpieczeństwo dla życia, zdrowia, wolności lub wolności seksualnej innych osób.
Art. 78	§ 1. Skazanego można było warunkowo zwolnić po odbyciu co najmniej połowy kary. § 2. Skazanego określonego w art. 64 § 1 można było warunkowo zwolnić po odbyciu dwóch trzecich kary, natomiast określonego w art. 64 § 2 oraz skazanego, wobec którego wydano prawomocne postanowienie stwierdzające, że bezprawnie utrudniał wykonanie kary pozbawienia wolności, po odbyciu trzech czwartych kary. § 3. Skazanego na karę 25 lat pozbawienia wolności można było warunkowo zwolnić po odbyciu 15 lat kary, natomiast skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności po odbyciu 25 lat kary.	§ 1. Skazanego można warunkowo zwolnić po odbyciu co najmniej połowy kary, a jeżeli wymierzono karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 25 lat – po odbyciu co najmniej 15 lat kary. § 2. Skazanego określonego w art. 64 § 1 można warunkowo zwolnić po odbyciu dwóch trzecich kary, natomiast określonego w art. 64 § 2 lub art. 64a po odbyciu trzech czwartych kary. § 3. Skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności można warunkowo zwolnić po odbyciu 30 lat kary.
Art. 79	Przepisy art. 78 § 1 i 2 stosowało się odpowiednio do sumy dwóch lub więcej niepodlegających łączeniu kar pozbawienia wolności, które skazany miał odbyć kolejno; przepis art. 78 § 2 był stosowany, jeżeli chociażby jedno z przestępstw popełniono w warunkach określonych w art. 64 lub wobec skazanego wydano prawomocne postanowienie stwierdzające, że bezprawnie utrudniał wykonanie kary pozbawienia wolności.	Przepisy art. 78 § 1 i 2 stosuje się odpowiednio do sumy dwóch lub więcej niepodlegających łączeniu kar pozbawienia wolności, które skazany ma odbyć kolejno. Przepis art. 78 § 2 stosuje się, jeżeli chociażby jedno z przestępstw popełniono w warunkach określonych w art. 64 lub art. 64a.

Nr artykułu	Przed zmianą	Po zmianie
Art. 79	§ 2. Skazanego można było, niezależnie od warunków określonych w art. 78 § 1 lub 2, zwolnić warunkowo po odbyciu 15 lat pozbawienia wolności. § 3. Przepis art. 78 § 3 stosowany był odpowiednio, jeżeli chociażby jedna z niepodlegających łączeniu kar, które skazany ma odbyć kolejno, była karą 25 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności.	§ 2. Skazanego można, niezależnie od warunków określonych w art. 78 § 1 lub 2, zwolnić warunkowo po odbyciu 25 lat pozbawienia wolności. § 3. Przepis art. 78 § 3 stosuje się odpowiednio, jeżeli chociażby jedna z kar, które skazany ma odbyć kolejno, jest karą dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 80 § 2–3	§ 2. Jeżeli skazanym była osoba określona w art. 64 § 2, okres próby nie mógł być krótszy niż 3 lata. § 3. W razie warunkowego zwolnienia z kary 25 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności okres próby wynosił 10 lat .	§ 2. Jeżeli skazanym jest osoba określona w art. 64 § 2 lub art. 64a , okres próby nie może być krótszy niż 3 lata. § 2a. W razie warunkowego zwolnienia z kary pozbawienia wolności w wymiarze 25 lat lub surowszym okres próby wynosi 10 lat. § 3. W razie warunkowego zwolnienia z kary dożywotniego pozbawienia wolności okres próby trwa dożywotnio .
Art. 81	W razie odwołania warunkowego zwolnienia ponowne warunkowe zwolnienie nie mogło nastąpić przed odbyciem, po ponownym osadzeniu, przynajmniej roku kary pozbawienia wolności, a w wypadku kary 25 lat pozbawienia wolności lub kary dożywotniego pozbawienia wolności przed odbyciem przynajmniej 5 lat kary.	W razie odwołania warunkowego zwolnienia ponowne warunkowe zwolnienie nie może nastąpić przed odbyciem, po ponownym osadzeniu, przynajmniej roku kary pozbawienia wolności, a w wypadku kary dożywotniego pozbawienia wolności przed odbyciem przynajmniej 5 lat kary.
Art. 85a	Orzekając karę łączną, sąd brał pod uwagę przede wszystkim cele zapobiegawcze i wychowawcze, które kara ma osiągnąć w stosunku do skazanego, a także potrzeby w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa.	Orzekając karę łączną, sąd bierze pod uwagę przede wszystkim cele kary w zakresie społecznego oddziaływania, a także cele zapobiegawcze, które ma ona osiągnąć w stosunku do skazanego.
Art. 86 § 1–1a	§ 1. Sąd wymierzał karę łączną w granicach powyżej najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy, nie przekraczając jednak 810 stawek dziennych grzywny, 2 lat ograniczenia wolności albo 20 lat pozbawienia wolności. Jeżeli najwyższą z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa była kara 810 stawek dziennych grzywny, 2 lat ograniczenia wolności albo 20 lat pozbawienia wolności, dolną granicę kary łącznej przyjmowało się w tej wysokości . Karę pozbawienia wolności wymierzało się w miesiącach i latach. § 1a. Jeżeli suma orzeczonych kar pozbawienia wolności wynosiła 25 lat albo więcej, a chociażby jedna z podlegających łączeniu kar wynosiła nie mniej niż 10 lat, sąd mógł orzec karę łączną 25 lat pozbawienia wolności.	§ 1. Sąd wymierza karę łączną w granicach powyżej najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy, nie przekraczając jednak 810 stawek dziennych grzywny, 2 lat ograniczenia wolności albo 30 lat pozbawienia wolności. Jeżeli najwyższą z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa jest kara 810 stawek dziennych grzywny, 2 lat ograniczenia wolności albo 30 lat pozbawienia wolności, orzeka się tę karę jako karę łączną . Karę pozbawienia wolności wymierza się w miesiącach i latach. Uchylony.
Art. 86 § 2b	Jeżeli chociażby jedna z podlegających łączeniu grzywien została orzeczona na podstawie przepisu przewidującego wyższą górną granicę ustawowego zagrożenia tą karą niż określona w art. 33 § 1, sąd wymierzał karę łączną grzywny w granicach od najwyższej z kar tego rodzaju wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy, nie przekraczając jednak 4500 stawek dziennych grzywny lub najwyższej z kar grzywny, jeżeli przekraczała ona 4500 stawek dziennych .	Jeżeli chociażby jedna z podlegających łączeniu grzywien została orzeczona na podstawie przepisu przewidującego wyższą górną granicę ustawowego zagrożenia tą karą niż określona w art. 33 § 1, sąd wymierza karę łączną grzywny w granicach powyżej najwyższej z kar tego rodzaju wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy, nie przekraczając jednak 4500 stawek dziennych grzywny. Jeżeli najwyższa z podlegających łączeniu grzywien orzeczona została w wymiarze 4500 stawek dziennych lub wyższym, sąd orzeka tę karę jako karę łączną grzywny .
Art. 88	Jeżeli najsurowszą karą orzeczoną za jedno ze zbiegających się przestępstw była karą 25 lat pozbawienia wolności albo dożywotniego pozbawienia wolności, orzekało się tę karę jako karę łączną; w wypadku zbiegu dwóch lub więcej kar 25 lat pozbawienia wolności sąd mógł orzec jako karę łączną karę dożywotniego pozbawienia wolności.	Jeżeli najsurowszą karą orzeczoną za jedno ze zbiegających się przestępstw jest kara dożywotniego pozbawienia wolności, orzeka się tę karę jako karę łączną; w wypadku zbiegu dwóch lub więcej kar pozbawienia wolności w wymiarze przynajmniej 25 lat sąd może orzec jako karę łączną karę dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 93d § 5	Jeżeli sprawca został skazany na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, karę 25 lat pozbawienia wolności lub karę dożywotniego pozbawienia wolności, orzeczony środek zabezpieczający stosowany był po odbyciu kary lub warunkowym zwolnieniu, chyba że ustawa stanowi inaczej.	Jeżeli sprawca został skazany na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania lub karę dożywotniego pozbawienia wolności, orzeczony środek zabezpieczający stosuje się po odbyciu kary lub warunkowym zwolnieniu, chyba że ustawa stanowi inaczej.
Art. 93g § 2 i 3	§ 2. Skazując sprawcę określonego w art. 93c pkt 2 na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, karę 25 lat pozbawienia wolności lub karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd orzekał pobyt w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym, jeżeli istniało wysokie prawdopodobieństwo, że popętni on czyn zabroniony o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym. § 3. Skazując sprawcę określonego w art. 93c pkt 3 na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, karę 25 lat pozbawienia wolności lub karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd orzekał pobyt w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym, jeżeli istniało wysokie prawdopodobieństwo, że skazany popętni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej w związku z zaburzeniem preferencji seksualnych.	§ 2. Skazując sprawcę określonego w art. 93c pkt 2 na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania lub karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd orzeka pobyt w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym, jeżeli istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że popętni on czyn zabroniony o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym. § 3. Skazując sprawcę określonego w art. 93c pkt 3 na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania lub karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd orzeka pobyt w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym, jeżeli istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że skazany popętni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej w związku z zaburzeniem preferencji seksualnych.

Nr artykułu	Przed zmianą	Po zmianie
Art. 101 § 1 pkt 1	Karalność przestępstwa ustawała, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło lat: 1) 30 – gdy czyn stanowił zbrodnię zabójstwa.	Karalność przestępstwa ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło lat: 1) 40 – gdy czyn stanowi zbrodnię zabójstwa.
Art. 101 § 3	W wypadkach przewidzianych w § 1 lub 2 , jeżeli dokonanie przestępstwa zależało od nastąpienia określonego w ustawie skutku, bieg przedawnienia rozpoczynał się od czasu, gdy skutek nastąpił.	Jeżeli dokonanie przestępstwa zależy od nastąpienia określonego w ustawie skutku, bieg przedawnienia rozpoczyna się od czasu, gdy skutek nastąpił.
Art. 101 § 3a (dodany)	–	§ 3a. W przypadku przestępstwa popełnionego w czasie dłuższym niż jeden dzień bieg przedawnienia rozpoczyna się z upływem ostatniego dnia, w którym sprawca swoim zachowaniem wypełniał znamiona przestępstwa.
Art. 101 § 4	W przypadku: 1) występków przeciwko życiu i zdrowiu, popełnionych na szkodę małoletniego, zagrożonych karą, której górna granica przekraczała 5 lat pozbawienia wolności, 2) przestępstw określonych w rozdziale XXV, popełnionych na szkodę małoletniego, albo gdy treści pornograficzne obejmują udział małoletniego – przedawnienie karalności przestępstwa nie mogło nastąpić przed ukończeniem przez niego 30. roku życia.	W przypadku przestępstw : 1) przeciwko życiu i zdrowiu, popełnionych na szkodę małoletniego, zagrożonych karą, której górna granica przekracza 5 lat pozbawienia wolności, 2) określonych w rozdziale XXV, popełnionych na szkodę małoletniego, albo gdy treści pornograficzne obejmują udział małoletniego – przedawnienie karalności przestępstwa nie może nastąpić przed ukończeniem przez niego 40. roku życia
Art. 102 § 2 (dodany)	–	Jeżeli w toku wszczętego postępowania powzięto uzasadnione podejrzenie popełnienia innego przestępstwa, karalność tego przestępstwa ulega przedłużeniu w sposób określony w § 1 z dniem, w którym podjęto pierwszą czynność procesową zmierzającą do ustalenia, czy zostało ono popełnione.
Art. 105	§ 1. Przepisów art. 101–103 nie stosowało się do zbrodni przeciwko pokojowi, ludzkości i przestępstw wojennych. § 2. Przepisów 103–103 nie stosowało się również do umyślnego przestępstwa: zabójstwa, ciężkiego uszkodzenia ciała, ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub pozbawienia wolności łązonego ze szczególnym udręceniem, popełnionego przez funkcjonariusza publicznego w związku z pełnieniem obowiązków służbowych.	Przepisów art. 101–103 nie stosuje się do: 1) zbrodni przeciwko pokojowi, ludzkości i przestępstw wojennych; 2) umyślnego przestępstwa: zabójstwa, ciężkiego uszkodzenia ciała, ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub pozbawienia wolności łązonego ze szczególnym udręceniem, popełnionego przez funkcjonariusza publicznego w związku z pełnieniem obowiązków służbowych; 3) przestępstw określonych w art. 197 § 4 lub 5, popełnionych na szkodę małoletniego poniżej 15 lat; 4) przestępstw określonych w art. 148 § 2 pkt 2 lub § 3, popełnionych w związku ze zgwałceniem małoletniego poniżej 15 lat lub w związku ze zgwałceniem ze szczególnym okrucieństwem; 5) przestępstw określonych w art. 197 § 4 lub 5, jeżeli sprawca działał ze szczególnym okrucieństwem; 6) przestępstwa określonego w art. 156 § 1 i art. 197 § 4 w związku z art. 11 § 2.
Art. 107 § 1 i 3	§ 1. W razie skazania na karę pozbawienia wolności wymienioną w art. 32 pkt 3 lub karę 25 lat pozbawienia wolności zatarcie skazania następowało z mocy prawa z upływem 10 lat od wykonania lub darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania. § 3. W razie skazania na karę dożywotniego pozbawienia wolności zatarcie skazania następowało z mocy prawa z upływem 10 lat od uznania jej za wykonaną , od darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania.	§ 1. W razie skazania na karę pozbawienia wolności wymienioną w art. 32 pkt 3 zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem 10 lat od wykonania lub darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania. § 3. W razie skazania na karę dożywotniego pozbawienia wolności zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem 10 lat od darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania.
Art. 115 § 2	Przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu sąd brał pod uwagę rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych przez sprawcę obowiązków, jak również postać zamiaru, motywację sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia.	Przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu sąd bierze pod uwagę rodzaj i charakter naruszonego lub zagrożonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych przez sprawcę obowiązków, jak również postać zamiaru, motywację sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia.
Art. 115 § 9a	Kradzież szczególnie zuchwałą była: 1) kradzież, której sprawca swoim zachowaniem wykazuje postawę lekceważącą lub wyzywającą wobec posiadacza rzeczy lub innych osób lub używa przemocy innego rodzaju niż przemoc wobec osoby w celu zawładnięcia mieniem ; 2) kradzież mienia ruchomego znajdującego się bezpośrednio na osobie lub w noszonym przez nią ubraniu albo przenoszono lub przemieszczanego przez tę osobę w warunkach bezpośredniego kontaktu lub znajdującego się w przedmiotach przenoszonych lub przemieszczanych w takich warunkach.	Kradzież szczególnie zuchwałą jest: 1) kradzież, której sprawca swoim zachowaniem wykazuje postawę lekceważącą lub wyzywającą wobec posiadacza rzeczy ruchomej lub innych osób lub używa przemocy innego rodzaju niż przemoc wobec osoby w celu zawładnięcia tą rzeczą ; 2) kradzież rzeczy ruchomej znajdującej się bezpośrednio na osobie lub w noszonym przez nią ubraniu albo przenoszonej lub przemieszczonej przez tę osobę w warunkach bezpośredniego kontaktu lub znajdującej się w przedmiotach przenoszonych lub przemieszczanych w takich warunkach.
Art. 148 § 1	karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.	karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 148 § 2	karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.	karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 15 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 148 § 5 (dodany)	–	Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1, 2 lub 3, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

Nr artykułu	Przed zmianą	Po zmianie
Art. 148a (dodany)	–	§ 1. Kto przyjmuje zlecenie zabójstwa człowieka w zamian za udzieloną lub obiecaną korzyść majątkową lub osobistą, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15. § 2. Nie podlega karze za przestępstwo określone w § 1, kto przed wszczęciem postępowania karnego ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw osobę lub osoby zlecające zabójstwo oraz istotne okoliczności popełnionego czynu.
Art. 156 § 3	od lat 5, karze 25 lat pozbawienia wolności	na czas nie krótszy od lat 5 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności
Art. 158	§ 1 – do lat 3 § 2 – od 6 miesięcy do lat 8 § 3 – od roku do lat 10	§ 1 – od 3 miesięcy do lat 5 § 2 – od roku do lat 10 § 3 – od lat 2 do 15
Art. 161	§ 1. Kto, wiedząc, że jest zarażony wirusem HIV, naraża bezpośrednio inną osobę na takie zarażenie, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8 . § 2. Kto, wiedząc, że jest dotknięty chorobą weneryczną lub zakaźną, ciężką chorobą nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu, naraża bezpośrednio inną osobę na zarażenie taką chorobą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. § 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 2 naraża na zarażenie wiele osób, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. § 4. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 i 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.	§ 1. Kto, wiedząc, że jest zarażony wirusem HIV lub dotknięty chorobą weneryczną lub zakaźną, ciężką chorobą nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu , naraża bezpośrednio inną osobę na zarażenie tym wirusem lub taką chorobą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 . § 2. Uchylony. § 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 naraża na zarażenie wiele osób, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. § 4. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 następuje na wniosek pokrzywdzonego.
Art. 166	§ 1. Kto, stosując podstęp albo gwałt na osobie lub groźbę bezpośredniego użycia takiego gwałtu, przejmuje kontrolę nad statkiem wodnym lub powietrznym, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12 . § 2. Kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3. § 3. Kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.	§ 1. Kto, stosując podstęp albo gwałt na osobie lub groźbę bezpośredniego użycia takiego gwałtu, przejmuje kontrolę nad statkiem wodnym lub powietrznym albo nad publicznym środkiem transportu lądowego , podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15 . § 2. Kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20. § 3. Kara pozbawienia wolności od lat 5 do 25.
Art. 167 § 1	Kto umieszcza na statku wodnym lub powietrznym urządzenie lub substancję zagrażającą bezpieczeństwu osób lub mieniu znacznej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.	Kto umieszcza na statku wodnym lub powietrznym albo w publicznym środku transportu lądowego urządzenie lub substancję zagrażającą bezpieczeństwu osób lub mieniu znacznej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
Art. 178 § 1	Skazując sprawcę, który popełnił przestępstwo określone w art. 173, art. 174 lub art. 177, znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia, sąd orzeka karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę, a w wypadku przestępstwa określonego w art. 177 § 2 w wysokości nie niższej niż 2 lata , do górnej granicy tego zagrożenia zwiększonego o połowę.	Skazując sprawcę, który popełnił przestępstwo określone w art. 173 § 1 lub 2 , art. 174 lub art. 177 § 1, znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia lub spożywał alkohol lub zażywał środek odurzający po popełnieniu czynu określonego w art. 173 § 1 lub 2, art. 174 lub art. 177 § 1, a przed poddaniem go przez uprawniony organ badaniu w celu ustalenia w organizmie zawartości alkoholu lub obecności środka odurzającego , sąd orzeka karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy tego zagrożenia zwiększonego o połowę.
Art. 178 § 1a (dodany)	–	Skazując sprawcę, który popełnił przestępstwo określone w art. 173 § 3 lub 4 lub art. 177 § 2, w warunkach określonych w § 1 lub którego dotyczy wskazana w tym przepisie okoliczność, sąd orzeka karę pozbawienia wolności w wysokości nie niższej niż: 1) 3 lata, jeżeli następstwem wypadku jest ciężki uszczerbek na zdrowiu innej osoby albo następstwem katastrofy jest ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, 2) 5 lat, jeżeli następstwem wypadku albo katastrofy jest śmierć człowieka – do dwukrotności górnej granicy ustawowego zagrożenia.
Art. 178 § 3 (dodany)*	–	W razie skazania, o którym mowa w § 1 lub 1a, sąd orzeka przepadek, o którym mowa w art. 44b.
Art. 178a § 1	kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2	kara pozbawienia wolności do lat 3
Art. 178a § 5 (dodany)*	–	Sąd orzeka przepadek, o którym mowa w art. 44b, w razie popełnienia przestępstwa określonego w § 1 lub 4, chyba że zawartość alkoholu w organizmie sprawcy przestępstwa określonego w § 1 była niższa niż 1,5 promila we krwi lub 0,75 mg/dm ³ w wydychanym powietrzu albo nie prowadziła do takiego stężenia. Sąd może odstąpić od orzeczenia przepadku, jeżeli zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami.
Art. 189 § 3	na czas nie krótszy od lat 3	od lat 5 do 25

Nr artykułu	Przed zmianą	Po zmianie
Art. 190 § 1	Kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 .	Kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub na szkodę osoby dla niej najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w osobie, do której została skierowana lub której dotyczy , uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 .
Art. 191	§ 1. Kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. § 1a. Tej samej karze podlega, kto w celu określonym w § 1 stosuje przemoc innego rodzaju uporczywie lub w sposób istotnie utrudniający innej osobie korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego. § 2. Jeżeli sprawca działa w sposób określony w § 1 w celu wymuszenia zwrotu wierzytelności, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. § 3. Ściganie przestępstwa określonego w § 1a następuje na wniosek pokrzywdzonego.	§ 1. Kto, stosując przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną, zmusza ją lub inną osobę do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. § 1a. Tej samej karze podlega, kto w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia stosuje przemoc innego rodzaju uporczywie lub w sposób istotnie utrudniający innej osobie korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego. § 3. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 1a następuje na wniosek pokrzywdzonego
Art. 193 § 2 (dodany)	–	Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.
Art. 197 § 3	Jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia: 1) wspólnie z inną osobą, 2) wobec małoletniego poniżej lat 15, 3) wobec wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 .	Jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia: 1) wspólnie z inną osobą, 2) (uchylony), 3) wobec wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry, 4) posługując się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym albo działając w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu, 5) wobec kobiety ciężarnej, 6) utrwalając obraz lub dźwięk z przebiegu czynu, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20 .
Art. 197 § 4	Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1–3 działa ze szczególnym okrucieństwem, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.	Jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia wobec małoletniego poniżej lat 15 lub sprawca czynu określonego w § 1–3 działa ze szczególnym okrucieństwem lub następstwem tego czynu jest ciężki uszczerbek na zdrowiu , podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności .
Art. 197 § 5 (dodany)	–	Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1–4 jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności .
Art. 200 § 6 (dodany)	–	Skazując sprawcę, który popełnił przestępstwo określone w § 1, 3 lub 4 wobec małoletniego poniżej lat 15, który w chwili czynu pozostawał w stosunku zależności od sprawcy, w szczególności pod jego pieczę, lub z wykorzystaniem krytycznego położenia małoletniego poniżej lat 15, sąd orzeka karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.
Art. 203	Kto, przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub wykorzystując stosunek zależności lub krytyczne położenie, doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.	§ 1. Kto, wykorzystując stosunek zależności lub krytyczne położenie, doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. § 2. Kto, przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 228 § 5a (dodany)	–	Kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, przyjmuje korzyść majątkową wielkiej wartości albo jej obietnicę, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 229 § 4a (dodany)	–	Kto osobie pełniącej funkcję publiczną, w związku z pełnieniem tej funkcji, udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej wielkiej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 230 § 1	Kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za pośrednictwo w załatwieniu sprawy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej albo krajowej lub w zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi, polegające na bezprawnym wywarcu wpływu na decyzję, działanie lub zaniechanie osoby pełniącej funkcję publiczną, w związku z pełnieniem tej funkcji, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.	Kto, w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę, podejmuje się pośrednictwa w załatwieniu sprawy, powołując się na wpływy, wywołując u innej osoby przekonanie o istnieniu wpływów, wykorzystując takie przekonanie lub utwierdzając ją w przekonaniu o istnieniu wpływów w: 1) instytucji państwowej lub samorządowej, 2) organizacji krajowej lub międzynarodowej, 3) krajowej lub zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi, 4) przedsiębiorstwie państwowym, 5) spółce handlowej z udziałem Skarbu Państwa, samorządu terytorialnego lub państwowej osoby prawnej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Nr artykułu	Przed zmianą	Po zmianie
Art. 230a § 1	Kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za pośrednictwo w załatwieniu sprawy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej albo krajowej lub w zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi, polegające na bezprawnym wywarceniu wpływu na decyzję, działanie lub zaniechanie osoby pełniącej funkcję publiczną, w związku z pełnieniem tej funkcji, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.	Kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za pośrednictwo w załatwieniu sprawy w podmiocie wskazanym w art. 230 § 1, polegające na bezprawnym wywarceniu wpływu na decyzję, działanie lub zaniechanie osoby pełniącej funkcję publiczną, w związku z pełnieniem tej funkcji, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.
Art. 234	kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2	Kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5
Art. 235	kara pozbawienia wolności do lat 3	kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5
Art. 239 § 1	Kto utrudnia lub udaremnia postępowanie karne, pomagając sprawcy przestępstwa, w tym i przestępstwa skarbowego uniknąć odpowiedzialności karnej, w szczególności kto sprawcę ukrywa, zaciera ślady przestępstwa, w tym i przestępstwa skarbowego albo odbywa za skazanego karę, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.	Kto utrudnia lub udaremnia postępowanie karne, pomagając sprawcy przestępstwa, w tym i przestępstwa skarbowego uniknąć odpowiedzialności karnej, w szczególności kto sprawcę ukrywa, tworzy fałszywe dowody , zaciera ślady przestępstwa, w tym i przestępstwa skarbowego, albo odbywa za skazanego karę, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
Art. 241 § 3 (dodany)	–	Karze określonej w § 1 podlega, kto bez zezwolenia rozpowszechnia publicznie wiadomości z postępowania prowadzonego na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach nieletnich.
Art. 244c (dodany)	–	§ 1. Kto uchyla się od wykonania orzeczonego przez sąd na rzecz pokrzywdzonego lub osoby dla niego najbliższej, za przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego, środka kompensacyjnego w postaci obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę albo nawiązki, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. § 2. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1, który wykonał w całości orzeczoną wobec niego środek kompensacyjny nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego. § 3. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 następuje na wniosek pokrzywdzonego.
Art. 256 § 1–2	§ 1. Kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 . § 2. Tej samej karze podlega, kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwala lub sprowadza, nabywa, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawierające treść określoną w § 1 albo będące nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej.	§ 1. Kto publicznie propaguje nazistowski, komunistyczny, faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 . § 1a. Tej samej karze podlega, kto publicznie propaguje ideologię nazistowską, komunistyczną, faszystowską lub ideologię nawołującą do użycia przemocy w celu wpływania na życie polityczne lub społeczne. § 2. Karze określonej w § 1 podlega, kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwala lub sprowadza, nabywa, zbywa, oferuje , przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawierające treść określoną w § 1 lub 1a albo będące nośnikiem symboliki nazistowskiej , komunistycznej, faszystowskiej lub innej totalitarnej, użytej w sposób służący propagowaniu treści określonej w § 1 lub 1a .
Art. 258 § 1	kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5	kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8
Art. 258 § 2	kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8	kara pozbawienia wolności od roku do lat 10
Art. 258 § 3	kara pozbawienia wolności od roku do lat 10	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15
Art. 264 § 4 (dodany)	–	Karze określonej w § 3 podlega ten, kto organizuje innym osobom przekraczanie wbrew przepisom granicy innego państwa, jeżeli obowiązek ścigania takiego czynu wynika z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej.
Art. 270 § 1	kara grzywny, ograniczenia wolności , pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5	kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5
Art. 278 § 1a (dodano)	–	Tej samej karze podlega, kto zabiera w celu przywłaszczenia cudzą kartę uprawniającą do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego.
Art. 278 § 3	W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.	W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w § 1, 1a lub 2 podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.
Art. 278 § 3a (dodany)	–	Kto dopuszcza się kradzieży szczególnie suchwałej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.
Art. 278 § 5	Przepisy § 1, 3 i 4 stosuje się odpowiednio do kradzieży energii lub karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego .	Przepisy § 1, 3, 3a i 4 stosuje się odpowiednio do kradzieży energii.

Nr artykułu	Przed zmianą	Po zmianie
Art. 278a	§ 1. Kto dopuszcza się kradzieży szczególnie zuchwalej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. § 2. Jeżeli kradzież szczególnie zuchwałą popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.	Uchylony.
Art. 282	Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, przemocą, groźbą zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie, doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania działalności gospodarczej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.	§ 1. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, przemocą, groźbą zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie, doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania lub ograniczenia działalności gospodarczej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. § 2. Tej samej karze podlega, kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, groźbą roztępienia dotyczącej innej osoby lub osoby dla niej najbliższej wiadomości uwłaczającej czci lub istotnie naruszającej prywatność lub zarzutu, który może poniżyć w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności, doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania lub ograniczenia działalności gospodarczej.
Art. 294 § 3 i 4 (dodane)	–	§ 3. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 278 § 1, 1a, 2, 3a lub 5, art. 279 § 1, art. 280 § 1, art. 281, art. 282, art. 284 § 1 lub 2, art. 285 § 1, art. 286 § 1 lub 2, art. 287 § 1, art. 288 § 1 lub 3, art. 290 § 1 lub w art. 291 § 1, w stosunku do mienia o wartości większej niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20. § 4. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 278 § 1, 1a, 2, 3a lub 5, art. 279 § 1, art. 280, art. 281, art. 282, art. 284 § 1 lub 2, art. 285 § 1, art. 286 § 1 lub 2, art. 287 § 1, art. 288 § 1 lub 3, art. 290 § 1 lub w art. 291 § 1, w stosunku do mienia o wartości większej niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25.
Art. 296 § 4a	Jeżeli pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa, ściganie przestępstwa określonego w § 1a następuje na wniosek pokrzywdzonego.	Jeżeli pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa, ściganie przestępstwa określonego w § 1a następuje na wniosek pokrzywdzonego, wspólnika, akcjonariusza lub udziałowca pokrzywdzonej spółki lub członka pokrzywdzonej spółdzielni.
Art. 305	§ 1. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, udaremnia lub utrudnia przetarg publiczny albo wchodzi w porozumienie z inną osobą, działając na szkodę właściciela mienia albo osoby lub instytucji, na rzecz której przetarg jest dokonywany, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. § 2. Tej samej karze podlega, kto w związku z publicznym przetargiem rozpowszechnia informacje lub przemilcza istotne okoliczności mające znaczenie dla zawarcia umowy będącej przedmiotem przetargu albo wchodzi w porozumienie z inną osobą, działając na szkodę właściciela mienia albo osoby lub instytucji, na rzecz której przetarg jest dokonywany. § 3. Jeżeli pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa, ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.	§ 1. Kto utrudnia lub udaremnia przetarg albo postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego, działając na szkodę właściciela mienia, osoby lub instytucji, na rzecz której przetarg jest dokonywany bądź która prowadzi postępowanie, albo na szkodę interesu publicznego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. § 2. Kto, w celu wywarcia bezprawnego wpływu na wynik trwającego lub przygotowywanego przetargu lub postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, wchodzi w porozumienie z inną osobą, przekazuje lub rozpowszechnia informacje lub przemilcza istotne okoliczności, działając na szkodę właściciela mienia, osoby lub instytucji, na rzecz której przetarg jest lub ma być dokonywany bądź która prowadzi lub ma prowadzić postępowanie, albo na szkodę interesu publicznego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. § 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 lub 2 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. § 4. Przepisy § 1–3 stosuje się odpowiednio do aukcji. § 5. Ściganie przestępstwa określonego w § 1–4 następuje na wniosek pokrzywdzonego, chyba że pokrzywdzonym jest Skarb Państwa lub przedmiot przetargu, aukcji lub zamówienia publicznego jest co najmniej w części finansowany ze środków publicznych.
Art. 306b (dodany)	–	§ 1. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 296 § 1 lub 2, art. 296a § 1 lub 4, art. 299 § 1, 2, 5 lub 6 lub w art. 303 § 1, w stosunku do mienia o wartości większej niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości lub powodując szkodę w rozmiarach odpowiadających takiej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20. § 2. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 296 § 1 lub 2, art. 296a § 1 lub 4, art. 299 § 1, 2, 5 lub 6 lub w art. 303 § 1, w stosunku do mienia o wartości większej niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości lub powodując szkodę w rozmiarach odpowiadających takiej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25.
Art. 306c (dodany)	–	§ 1. Kto dokonuje zaboru tablicy rejestracyjnej pojazdu mechanicznego, umożliwiając dopuszczenie tego pojazdu do ruchu na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, albo w celu użycia za autentyczną tablicę rejestracyjną pojazdu mechanicznego podrabia lub przerabia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. § 2. Tej samej karze podlega, kto używa tablicy rejestracyjnej pojazdu mechanicznego nieprzypisanej do pojazdu, na którym ją umieszczono, albo używa jako autentycznej podrobionej lub przerobionej tablicy rejestracyjnej pojazdu mechanicznego.

* Wchodzi w życie 14.3.2024 r.

Akt oskarżenia

Pokazywanie pracy policji jest jednym z ulubionych zajęć mediów. Telewizje chętnie transmitują nagrania z zatrzymań osób podejrzanych o popełnianie najcięższych przestępstw, a prokuratura chce się takimi sukcesami chwalić.

Autor

adw. **Jacek Dubois**

Wspólnik w kancelarii adwokackiej Pocij, Dubois i Wspólnicy Sp. j., autor książek, felietonów, słuchowisk radiowych. Sędzia Trybunału Stanu.

Obrazki z takich wydarzeń są często do siebie podobne. Z otoczonego przez radiowozu budynku wyprowadzany jest przez zamaskowanych i uzbrojonych po zęby antyterrorystów podejrzany skuty w kajdanki. Takie działania są w pełni usprawiedliwione. Ktoś, kto zabił, może takie zachowanie chcieć powtórzyć, a zatem tylko uświadomienie mu, że nie ma żadnych szans w konfrontacji z organami ścigania, zwiększa szanse, że obejmie się bez dalszych ofiar.

Pamiętając o obecnej rzeczywistości, z prawdziwą nostalgią obejrzałem film pt. „Akt oskarżenia” w reżyserii *Alfreda Hitchcocka*, w którym przenosimy się do powojennego Londynu w 1947 r. W arystokratycznym salonie młoda kobieta – *Maddalena Paradine* gra na fortepianie. Kamerdyner informuje ją o przybyciu inspektora policji, który z zachowaniem nienagannyh manier po przedstawieniu się informuje kobietę, że przybył, aby ją aresztować. Dziewczyna przyjmuje tę wiadomość ze spokojem i prosi, by pokojówka przygotowała jej karakulę i torebkę, resztę rzeczy karze dostarczyć sobie bezpośrednio do aresztu. Przy zatrzymaniu inspektor wygłasza wobec niej standardowe pouczenie, informując, że jest aresztowana, że ma prawo milczeć, wszystko zaś, co powie, może być użyte przeciwko niej w sądzie. Informuje ją również, że jest oskarżona o to, iż podała lub zleciła podanie trucizny swojemu mężowi.

Areszt

Rzeczywistość filmowa lat czterdziestych XX w. nie odpowiada już współczesnym procedurom karnym. Policja nie ma uprawnień, by móc kogoś aresztować.

W Polskiej procedurze do początku lat dziewięćdziesiątych XX w. o zastosowaniu wobec podejrzanego aresztu decydował prokurator. W wyniku reformy procesu karnego sytuacja ta uległa zmianie i wobec faktu, że wolność człowieka uznana została za jego największe gwarantowane konstytucyjnie prawo, o złamaniu tej zasady i pozbawieniu człowieka wolności decyduje jedynie niezawisły sąd. Policja może jedynie zatrzymać osobę podejrzaną o dokonanie czynu zabronionego.

Osobę zatrzymaną należy bezzwłocznie pouczyć o powodach jej zatrzymania, albowiem ktoś, kogo wolność jest ograniczana, powinien wiedzieć, jakie są tego podstawy.

Osoba zatrzymana musi być pouczona o przysługujących jej prawach, a zwłaszcza o możliwości żądania, by o jej zatrzymaniu powiadomione zostały osoby jej najbliższe, jak również o prawie kontaktu z adwokatem i prawie do korzystania z pomocy obrońcy.

Jest to element prawa do obrony, stanowiący tak istotną gwarancję praw obywatela, że zostało ono umieszczone zarówno w art. 42 Konstytucji RP, jak i w art. 6 KPK.

„Osobę zatrzymaną należy bezzwłocznie pouczyć o powodach jej zatrzymania.”

Prawo do obrony

Prawo do obrony, które przysługuje każdemu obywatelowi, ma dwa podstawowe znaczenia. Gwarantuje ono każdej osobie możliwość korzystania z pomocy profesjonalnego obrońcy, którym może być adwokat lub radca prawny, oraz prawo aktywnego bronięcia się przez podejrzanego przed stawianymi mu zarzutami. Prawo do obrony przysługuje osobie podejrzejwanej na każdym etapie postępowania, a zatem ma ona prawo żądać od razu po zatrzymaniu kontaktu z obrońcą i może odmawiać uczestniczenia w czynnościach postępowania dopóty, dopóki wyznaczony przez nią obrońca nie przybędzie.

Prawo do milczenia

Prawo osoby podejrzejwanej do milczenia wynika również z zasad procedury karnej, zgodnie z którymi nikogo nie można zmusić do dostarczania dowodów przeciwko samemu sobie. Podobna zasada obowiązuje również wobec bliskich osoby podejrzejwanej, wobec czego

osoby te mają prawo do odmowy składania zeznań w jej sprawie.

Każda osoba przesłuchiwana, czy będzie nią podejrzany, czy też świadek, musi być poinformowana o swoich procesowych uprawnieniach. W przypadku jednak nieinformowania tych osób o ich prawach lub w przypadku nieprawidłowego poinformowania przeprowadzony w sposób nieprawidłowy dowód nie może być wykorzystany procesowo.

Dlatego zgodnie z zasadami procedury przed przystąpieniem do przesłuchania osoby podejrzanej należy ją pouczyć, że ma prawo do milczenia, czyli nie musi składać wyjaśnień i nie musi odpowiadać na żadne pytania zadawane przez prokuraturę, jednak, jeśli zdecyduje się na wyjaśnienia, to, co powie, będzie mogło być użyte przeciwko niej w procesie. To, że podejrzany na dalszym etapie postępowania zdecyduje się korzystać z przysługującego mu prawa do odmowy składania wyjaśnień, nie niweluje tego, co powiedział wcześniej i jego wyjaśnienia pozostaną wtedy pełnowartościowym materiałem dowodowym.

Prawo do odmowy składania zeznań

W przypadku przesłuchiwania osób najbliższych dla podejrzanego są one pouczone o prawie do odmowy składania zeznań, ponieważ ustawodawca uznał, że więzy międzyludzkie wynikające z powiązań rodzinnych są wartością wyższą niż dochodzenie do prawdy za wszelką cenę i prawo nie może obciążać najbliższej rodziny podejrzanego

do dostarczania dowodów jego winy. A zatem to, czy osoba najbliższa dla podejrzanego zdecyduje się zeznawać, jest jej wyborem, na który prowadzący postępowanie nie mają żadnego wpływu.

Osoba najbliższa nie później niż do rozpoczęcia składania zeznań przed sądem może oświadczyć, że korzysta z przysługującego jej prawa do odmowy składania zeznań i w takim przypadku poprzednio złożone przez nią zeznania nie mogą służyć za dowód ani nie mogą być odtwarzane.

„Ustawodawca uznał, że więzy międzyludzkie wynikające z powiązań rodzinnych są wartością wyższą niż dochodzenie do prawdy za wszelką cenę.”

Postawienie zarzutów

Osoba zatrzymana, jeśli dalsze czynności potwierdzą, że jest nadal podejrzana o popełnienie czynu zabronionego, powinna być przesłuchana przez policję lub prokuratora, a przed rozpoczęciem przesłuchania powinno nastąpić przedstawienie jej zarzutów.

Do przedstawienia zarzutów osobie podejrzewanej może dojść tylko wtedy, gdy zebrane dane uzasadniają dostatecznie podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba. To powoduje, że postępowanie karne może być prowadzone w sprawie lub przeciwko osobie.

Uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa

Postępowanie w sprawie wszczyna się, jeśli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa. Postępowanie przeciwko osobie zaczyna się wtedy, gdy zebrane dowody wskazują na osobę, która mogła popełnić to przestępstwo.

Prawo karne i prawo nieletnich

#Ucz się

Poznaj niezbędne informacje z danej dziedziny prawa

student.beck.pl

W książkach
BEZPŁATNY
dostęp do
testy prawnicze
C.H. BECK

Zatrzymanie kogoś i postawienie mu zarzutów nie jest zatem czynnością dowolną organów prowadzących postępowanie karne i może nastąpić dopiero w sytuacji, gdy zebrane dowody uzasadniają dostatecznie podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba. W takiej sytuacji sporządza się postanowienie o przedstawieniu zarzutów, ogłasza się je niezwłocznie podejrzanemu i przesłuchuje go, chyba że ogłoszenie postanowienia lub przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe z powodu jego ukrywania się lub nieobecności w kraju.

Brak kontroli sądowej

Niestety postanowienie o przedstawieniu podejrzanemu zarzutów nie podlega żadnej kontroli sądowej, co powoduje, że instytucja ta może być nadużywana przez prokuraturę i zarzuty mogą zostać komuś skutecznie postawione mimo braku rzeczywistego uprawdopodobnienia, że dopuścił się on zarzucanego mu czynu. Wydaje się, że dużo lepszym rozwiązaniem byłoby umożliwienie poddania takiej decyzji kontroli sądowej poprzez możliwość zaskarżenia przez podejrzanego postanowienia o przedstawieniu mu zarzutów do sądu. W tej sytuacji praca prokuratury poddawana byłaby kontroli sądowej, a sąd mógłby weryfikować, czy istotnie zebrany materiał dowodowy uzasadnia dostatecznie podejrzenie, że dana osoba dopuściła się popełnienia zarzucanego jej czynu.

„Postanowienie o przedstawieniu podejrzanemu zarzutów nie podlega żadnej kontroli sądowej.”

Przesłuchanie

Przed przesłuchaniem osoba podejrzana powinna być poinformowana o wszystkich przysługujących jej prawach, a zwłaszcza o prawie do odmowy składania wyjaśnień.

Prawo do obrony, czyli prawo do korzystania z pomocy obrońcy, ma pomóc podejrzanemu w podjęciu optymalnej dla niego w danej sytuacji decyzji.

Środki nieizolacyjne

Po zakończeniu przesłuchania podejrzanego prokurator podejmuje decyzję, czy w danej sprawie będzie chciał stosować wobec podejrzanego środki zapobiegawcze. O środkach nieizolacyjnych, do których należą: poręczenie majątkowe, poręczenie społeczne, dozór policji, zakaz opuszczania przez oskarżonego lokalu mieszkalnego, zawieszenie w czynnościach, zakaz opuszczania kraju, decyduje prokurator, a niezadowolony z takiej decyzji podejrzanemu może ją zaskarżyć do sądu, który dokona weryfikacji prawidłowości zastosowania środka zapobiegawczego. Warunkiem zastosowania środka zapobiegawczego jest to, by zebrane dowody

wskazywały na duże prawdopodobieństwo, że podejrzanemu popełnił przestępstwo. **Prawdopodobieństwo to nie może być oczywiście równe pewności**, bo o czyjeś winie lub niewinności może zdecydować tylko sąd w wydanym wyroku. Jednak prawdopodobieństwo to **powinno być zbliżone do pewności**, zaś w przypadku braku takiego uprawdopodobnienia brak jest podstaw do zastosowania środka zapobiegawczego.

Gdy zaistnieje podstawa do zastosowania środka zapobiegawczego, sąd powinien kontrolować niezbędność zastosowania takiego środka i jego współmierność do stawianych podejrzanemu zarzutów.

Tymczasowe aresztowanie

Inaczej wygląda procedura dotycząca stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania.

Jeśli prokurator uważa, że zastosowanie takiego środka zapobiegawczego jest niezbędne, kieruje do sądu wniosek o zastosowanie aresztu tymczasowego na okres do 3 miesięcy.

Po upływie tego terminu prokurator może oczywiście wносить o dalsze przedłużanie czasu tymczasowego aresztowania o kolejne okresy trzymiesięczne. Wniosek taki prokurator musi złożyć w ciągu 48 godzin od zatrzymania osoby podejrzewanej, sąd natomiast dostaje dodatkowo 24 godziny na rozstrzygnięcie takiego wniosku, a zatem cała procedura związana z zastosowaniem wobec podejrzanego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania musi zostać rozstrzygnięta w ciągu 72 godzin.

Wstępna linia obrony

W filmowej sprawie o aresztowaniu decyzję podejmowała policja. Przed przesłuchaniem *Maddaleny Paradine* dochodzi do jej spotkania z obrońcą *sir Simonem Flaquerem*, który prosi klientkę o wybaczenie, że przybył z lekkim opóźnieniem, ale jej telefon zastał go w kąpiele. Instruuje jednocześnie klientkę, że po odczytaniu jej zarzutu zostanie zapytana, czy ma coś do powiedzenia, na co ona powinna odpowiedzieć, że nie. Ten fragment to ilustracja początku pracy adwokata z klientem, w trakcie którego przygotowywana jest wstępna linia obrony.

Przedstawienie zarzutu

Początkiem przesłuchania podejrzanego jest poinformowanie go przez przesłuchującego o jego prawach i przedstawienie mu zarzutu.

Jest to bardzo ważny moment, bo łączy się on z zasadą określoności stawianego podejrzanemu zarzutu.

Oskarżony musi być świadomy, co mu się zarzuca, a zatem zarzut musi obejmować czas i miejsce jego popełnienia, opis przestępczego zachowania podejrzanego oraz kwalifikację prawną przypisanego mu czynu. Ten opis czynu określa granice oskarżenia, co oznacza, że oskarżony może być pociągnięty do odpowiedzialności w granicach zarzucanego mu czynu.

Opis tego czynu może być w wyroku modyfikowany przez sąd po uprzednim uprzedzeniu o tym stron, jednak modyfikacja ta musi mieścić się w zakresie pierwotnie postawionego podejrzanemu zarzutu. Gdyby oskarżyciel chciał oskarżyć podejrzanego o nowe zachowanie, będące innym czynem, musiałby wydać nowe postanowienie o przedstawieniu zarzutu.

Linia obrony

Podejrzanym musi też być świadomy, jak powinien się zachować po przedstawieniu mu zarzutów. Może on milczeć, wychodząc z założenia, że to nie on musi dowodzić swojej niewinności. Zadaniem oskarżyciela jest udowodnienie mu winy. Podejrzanym może też podjąć aktywną obronę, wykazując, że nie dopuścił się zarzucanego mu czynu. Nie ma jednego optymalnego rozwiązania i linia obrony zależy od okoliczności konkretnej sprawy.

Jedną z podstawowych zasad prawa karnego jest to, że oskarżony nie musi dowodzić swojej niewinności, choć oczywiście ma do tego prawo, ale to na oskarżyciela spoczywa obowiązek dowiedzenia winy oskarżonego. Z tego powodu obrońcy często radzą, aby oskarżony na początku milczał. Chcą najpierw zorientować się, jakimi dowodami dysponuje oskarżyciel i dopiero, dowiedziawszy się, na jakiej podstawie formułowane jest oskarżenie, podejmują ewentualne działania obronne.

Nie jest to jednak regułą, jeśli np. danej osobie stawiany jest zarzut popełnienia czynu, którego nie mogła popełnić,

ponieważ w tym czasie znajdowała się w zupełnie innym miejscu i dysponuje w tym zakresie stuprocentowym alibi. W interesie podejrzanego jest zatem, aby taką informację podać od razu organom ścigania, nie narażając się na niepotrzebne pozbawienie wolności w przypadku, gdyby prowadzący postępowanie nie wiedzieli o alibi podejrzanego.

Postawa obrońcy

Każda sprawa ma charakter indywidualny i wymaga indywidualnej decyzji dostosowanej do okoliczności sprawy. Przygotowywanie linii obrony nie jest wygłaszaniem uniwersalnych formułek klientowi, tylko podejmowaniem decyzji na bazie realiów konkretnej sprawy, a tu adwokat przed udzielaniem porady nie próbował tych realiów poznać. Mecenas Flaquer nie zamierza zresztą reprezentować oskarżonej osobiście przed sądem i do jej obrony zatrudnił wschodzącą gwiazdę londyńskich sal sądowych mecenasa Anthony'ego Keane'a. Tego obrońcę poznamy w kolejnej scenie filmu, gdy zmoczony ulewным deszczem powraca po rozprawie do domu, a w drzwiach wita go żona.

- Nie spytałaś nawet, czy wygrałem! – irytuje się mąż.
- Ty zawsze wygrywasz! – ripostuje żona.

Prawnicy nie zawsze wygrywają

To jest motyw, który drażni mnie w większości thrillerów sądowych. Scenarzysta przygotowuje widzów do obejrzenia pojedynku wielkich prawniczych gigantów, czyli prokuratora i obrońcy, którzy w swojej praktyce nie przegrywają w ogóle spraw i obecnie mają spotkać się w morderczej batalii, z której siłą rzeczy ktoś wyjdzie pokonany. W rzeczywistości takie sytuacje się nie zdarzają. W praktyce nie ma bowiem prawników, którzy zawsze wygrywają.

„Jedną z podstawowych zasad prawa karnego jest to, że oskarżony nie musi dowodzić swojej niewinności, choć oczywiście ma do tego prawo.”

ZDAJ się na podręczniki C.H.Beck

#Ucz się

Poznaj niezbędne informacje
z danej dziedziny prawa

student.beck.pl

W książkach
BEZPŁATNY
dostęp do
testy prawnicze
C.H.BECK

ZDAJ się na podręczniki C.H.Beck

#Ucz się

Poznaj niezbędne informacje
z danej dziedziny prawa

student.beck.pl

Sąd nie rozstrzyga spraw, bazując na jakości pracy adwokata, ale na zebranych w sprawie materiale dowodowym. Im lepszy obrońca, tym istnieje większa szansa, że znajdzie on więcej argumentów na korzyść swojego klienta. Jednak zdarzają się sprawy, w których materiał jest tak niekorzystny, że obrońca pomimo prowadzonej idealnie obrony nie jest w stanie wygrać. Dlatego jakość obrony nie musi zawsze współgrać z końcowym wynikiem. Może się zdarzyć, że prawnik zawsze świetnie prowadzi sprawę, jednak wcale nie oznacza to, że on zawsze wygrywa, po prostu jego poziom skuteczności jest większy od przeciętnej.

Tymczasem w filmie

W kolejnej scenie mecenasi *Flaquer* i *Keane* odwiedzają panią *Paradine* w areszcie.

– Będzie mnie pan bronił? – dopytuje się kobieta.

– Drobna potyczka i znowu będzie pani jadła w Savoiu – ripostuje mecenas.

Ten dialog nie brzmi wiarygodnie. Nie wiemy jeszcze, na podstawie jakich dowodów oskarżenie sformułowało zarzuty wobec pani *Paradine*.

Obrońca jest zobowiązany do przekazania swojemu klientowi rzetelnej oceny jego sytuacji, której dokonuje na podstawie zebranych w sprawie dowodów i znajomości przepisów. Klient ma prawo do rzeczowej oceny, bo tylko w takiej

„Obrońca jest zobowiązany do przekazania swojemu klientowi rzetelnej oceny jego sytuacji, której dokonuje na podstawie zebranych w sprawie dowodów i znajomości przepisów.”

sytuacji może podejmować racjonalne decyzje wobec swojego dalszego postępowania. A zatem rozmowy o kolacjach w Savoiu są w takim momencie, najogólniej rzecz ujmując, niestosowne.

W trakcie kolejnego spotkania obrońca chce, aby jego klientka opowiedziała mu o sobie.

– Czy to konieczne? – pyta zdziwiona pani *Paradine*.
– Oskarżyciel będzie chciał panią oczernić. Nie chcę, by wiedział więcej ode mnie.
– Moja przeszłość powinna interesować tylko mnie i mojego męża, a on nie żyje.

Ocena wiarygodności dowodów

Wydaje się, że klientka ma rację, bo proces łączy się z ustaleniem tego, czy oskarżony dopuścił się popełnienia konkretnego czynu, który jest mu zarzucany. Sąd, bazując na zgromadzonych dowodach, musi wypowiedzieć się co do winy lub niewinności oskarżonego, a w przypadku jego winy zdecydować o wysokości orzeczonej kary. Dlatego z pozoru przeszłość podejrzanego nie powinna mieć znaczenia, a istotne jest to, czy dokonał on zarzucanego mu czynu, czy nie. Jednak, orzekając o czyjejś winie czy niewinności, sąd opiera się na zgromadzonych w sprawie dowodach, dowody te często są ze sobą sprzeczne. Podejrzanzy zaprzeczają, by dopuścił się zarzucanego mu czynu, jacyś świadkowie zaś

na taką możliwość wskazują. Do sądu należy ocena, które dowody uzna za wiarygodne, a które za zupełnie niewiarygodne.

Sąd jednak jest omylny, jak każdy człowiek może zaufać nieprawidłowemu źródłu informacji. Dlatego wszelkie dowody ocenia się z punktu widzenia zasady wiedzy, rozumu i doświadczenia życiowego, konfrontując je jednocześnie z innymi dowodami zebranymi w sprawie.

Sąd, podejmując decyzje w zakresie wiarygodności dowodów, będzie się zastanawiał, na ile za wiarygodne można uznać wyjaśnienie podejrzanego i do oceny tego będzie mu potrzebne ustalenie, na ile to, co mówi podejrzanym, jest zgodne z innymi dowodami, i na ile w swoim dotychczasowym życiu podejrzanym był wiarygodny.

Oczywiste jest, że oskarżyciel będzie starał się pokazać sądowi te elementy, które podważają wiarygodność podejrzanego i obrona musi być na to przygotowana. Aby ewentualne ataki zneutralizować, obrońca musi również wskazywać te fakty, które podnoszą wiarygodność oskarżonego. W tej sytuacji nie tylko prawem, ale wręcz obowiązkiem obrońcy jest dowiedzenie się jak najwięcej o swoim kliencie.

Gdy dojdzie do stwierdzenia czyjejs winy, jednym z elementów mających wpływ na wymiar kary jest zachowanie oskarżonego przed popełnieniem czynu zabronionego. A zatem okoliczności te są również istotne z punktu widzenia ewentualnego wymiaru kary.

Dowody

Po wizycie u podejrzanego adwokaci zaczynają dyskutować o ewentualnej linii obrony. My jednak jako widzowie na tym etapie nie wiemy, na podstawie jakich dowodów pani Paradine została postawiona w stan oskarżenia. Trudno zatem dyskutować o linii obrony, nie wiedząc, z jakimi dowodami ma się polemizować.

Mecenas *Flaquer* uważa, że to oskarżyciel powinien martwić się o dowody. Ta koncepcja nie przekonuje. To zadaniem obrońcy jest znalezienie sposobu działania optymalnego w konkretnej sytuacji, a obrońca posługuje się formułkami, nie konkretną oceną rzeczywistości. Mecenas *Keane* chce wykazać, że to było samobójstwo. Jest to bardziej konkretny pomysł na linię obrony, choć przy braku znajomości materiału dowodowego trudno ocenić jego realność. Mecenas uważa jednak, że niewidomy mężczyzna, jakim był pułkownik *Paradine*, nie mógł sam się otruć. Należy zatem znaleźć osobę, która mogła mu w tym pomóc. Mecenas dostrzega, że na wielu zdjęciach obok zmarłego widać jego służącego *Andre Latoura* i jego

zdaniami jest to idealny kandydat, któremu można by było przypisać taką rolę. Był on oddany swojemu pracodawcy, pod rozkazami którego służył jako żołnierz w czasie wojny i który zdaniami świadków dbał o niego jak „kwoka o małego”. Gdyby

zmarły miał się zwrócić do kogoś o pomoc w dostarczeniu trucizny, zwróciłby się właśnie do niego.

W czasie kolejnej wizyty w areszcie mecenas *Keane* postanawia popracować nad taką linią obrony. W czasie rozmowy dowiadyuje się, że podejrzanym mówi o służącym *Andre*, co wskazuje, że ich znajomość mogła mieć charakter o wiele bardziej zażyły, niż wynikałoby to z relacji pracodawcy – pracownik. W trakcie widzenia pani *Paradine* oznajmia, że nie godzi się, by linia jej obrony polegała na próbie przerzucenia odpowiedzialności za podanie zmarłemu trucizny na służącego.

„Do sądu należy ocena, które dowody uzna za wiarygodne.”

Plotki

Tymczasem w środowisku prawniczym zaczyna rozchodzić się plotka, że mecenas *Keane* zakochał się w swojej klientce. Pogłoski te zaczynają docierać również do jego żony. Z pozoru taka informacja mogłaby się wydawać absurdalna, bowiem sprzeczne z zasadami rozumu wydaje się, by adwokat u szczytu kariery wchodził w relacje osobiste z osobą aresztowaną pod zarzutem morderstwa. Jednak doświadczenie uczy, że jako ludzie robimy często rzeczy irracjonalne, których nie da się wytłumaczyć rozsądkowymi kryteriami.

Relacje osobiste obrońcy z oskarżonym

Najlepszym dowodem na to jest historia jednego z najsłynniejszych terrorystów wszech czasów posługującego się pseudonimem *Carlos*. Po zatrzymaniu jego obrońcą została francuska pani mecenas.

Doszło między nimi w warunkach aresztu do romansu zakończonego zawarciem związku małżeńskiego, pani mecenas zaś za udzielanie nieformalnej pomocy swojemu małżonkowi została pozbawiona prawa do wykonywania zawodu. Wbrew pozorom relacje uczuciowe między klientem a obrońcą pojawiają się dość często. Jednak zgodnie z zasadami etyki wykonywania zawodu adwokat nie powinien podejmować się czyjejs obrony lub jej kontynuować, jeśli w jego relacji z klientem występuje jakiś element osobisty, który mógłby mieć wpływ na jakość tej obrony.

Zbiór zasad etyki nie wskazuje konkretnych sytuacji, kiedy ze względu na specyfikę relacji łączących obrońcę z klientem prowadzenie obrony nie jest możliwe, zatem teoretycznie

„Nie tylko prawem, ale wręcz obowiązkiem obrońcy jest dowiedzenie się jak najwięcej o swoim kliencie.”

adwokat może bronić swoją żonę, rodziców czy dzieci. Nie powinien jednak tego robić, gdy zażyłość tych relacji mogłaby mieć wpływ na jakość tej obrony.

Oczywiste jest natomiast, że jeśli obrońca jest zaangażowany emocjonalnie w jakąś sprawę, jego ocena przestaje mieć charakter obiektywny, co w konsekwencji może powodować, że kierując się emocjami, a nie racjonalnym i obiektywnym myśleniem, zaczyna popełniać błędy.

Ocena, czy przy charakterze danych relacji obrona jest nadal możliwa, zależy od samego adwokata. Jeśli takie emocje pojawiły się między podejrzaną a obrońcą, zgodnie z zasadami sztuki powinien on zrezygnować z prowadzenia sprawy. Jest to rozwiązanie najprostsze, ponieważ w ten sposób na pewno nie zaszkodzi własnemu klientowi. Nie będzie to oczywiście łatwa decyzja, bo w przypadku zakończenia obrony nie będzie miał już możliwości spotykania się z osobą pozostającą w areszcie.

„Podstawą skutecznej obrony jest pewien poziom szczerości między adwokatem a klientem.”

oczywiste, że *Latour* będzie jednym z najistotniejszych świadków w sprawie sądowej. Jeśli mówi tak o swojej pracodawczyni, to istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo, że powtórzy tego rodzaju twierdzenia w sądzie. Obowiązkiem obrońcy jest zatem dowiedzenie się, co jest powodem,

że *Latour* tak twierdzi, i znalezienie ewentualnych argumentów, żeby takie tezy zneutralizować. Jeśli zamiast ustalić powody takich twierdzeń, reaguje jak człowiek zaangażowany emocjonalnie w oceny zachowań pani *Paradine*, dowodzi to, że nie jest on emocjonalnie zdolny do prowadzenia tej sprawy. Nie pomaga swojej klientce, a zatem powinien natychmiast zrezygnować z prowadzenia jej obrony.

Po powrocie obrońca ponownie jedzie na spotkanie ze swoją klientką, w trakcie którego relacjonuje jej zachowanie *Latoura*.

– Sędziowie domyślą się, że o coś panią obwinia. Chcę panią uratować, ale działam po omacku.

Mądry obrońca po szkodzie. O tym wszystkim mecenas *Keane* powinien rozmawiać z *Latourem*, a nie obrażać się na niego.

Kolejne rozmowy

Tymczasem mecenas *Keane* decyduje się pojechać do wiejskiej rezydencji państwa *Paradine*. Tam dochodzi do jego spotkania z *Andre Latourem*.

– Coś panu powiem, ona jest zła do szpiku kości, ona jest naprawdę złą kobietą – informuje mecenas *Latour*.

– Niech pan stąd wyjdzie. Nie chcę słuchać tych kłamstw! – reaguje histerycznie adwokat.

Ten dialog jest najlepszym dowodem, że mecenas *Keane* powinien się z tą sprawą jak najszybciej pożegnać. Jest

Precyzyjne informacje kluczem do efektywnej obrony

Podstawą skutecznej obrony jest pewien poziom szczerości między adwokatem a klientem. Adwokat nie pyta swojego klienta o wszystko, bardzo często nie pyta nawet o to, czy jest winny. Nie musi tego wiedzieć, bo obronę prowadzi się na podstawie dowodów zgromadzonych w aktach sprawy.

Postępowanie karne

#Ćwicz

Sprawdź swoją wiedzę

student.beck.pl

W książkach
BEZPŁATNY
dostęp do
testy prawnicze
C.H. BECK

edukacjaprawnicza.pl

Adwokat, by skutecznie bronić, musi pewne rzeczy wiedzieć i na swoje pytania uzyskiwać precyzyjne odpowiedzi. Jeśli nie będzie czegoś wiedział bądź uzyska fałszywe informacje od klienta, zamiast pomagać, może nawet szkodzić.

Jeżeli klient obraża się lub mówi nieprawdę, naruszona zostaje zasada zaufania, a bez stosunku choć minimalnego zaufania obrona nie ma sensu i w takim przypadku optymalne jest zrezygnowanie z dalszego reprezentowania klienta.

Proces

W końcu dochodzi do procesu, w trakcie którego pani *Paradine* oświadcza, że jest niewinna. Nadal jednak nie wiemy, na jakiej podstawie postawione zostały jej zarzuty. Z mowy oskarżycielskiej prokuratora dowiadujemy się, że 6.5.1947 r. ktoś podał zmarłemu truciznę. Zaczął on wzywać pomocy, a po kilku minutach zmarł, zanim służący zdążył przybyć z pomocą. Dowiadujemy się również, że tamtego dnia miało dojść do awantury między pułkownikiem, jego żoną a służącym. Po kłótni pułkownik miał zostać sam w pokoju, a kamerdyner miał mu przynieść kolację, po zjedzeniu której zażył kieliszka burgunda.

„Naturalną rzeczą jest, że często strony próbują niektóre sytuacje rozegrać na swoją korzyść i naruszyć procedury.”

Przesłuchanie służącego

Pierwszym istotnym świadkiem jest *Andre Latour*, z którego zeznań wynika, że służył z pułkownikiem na wojnie i był do niego bardzo przywiązany. Świadek zeznaje, że między nim, pułkownikiem a jego żoną istotnie tego wieczoru doszło do awantury. Pułkownik miał mu zarzucić, że chce go opuścić wtedy, gdy on go potrzebuje. O tym, że zamierza opuścić pułkownika (co nie było prawdą), miała pułkownikowi powiedzieć żona.

Po tych ustaleniach świadka zaczyna przesłuchiwać mecenas *Keane*, pytając, czy wiedział, że zmarły zapisał w testamencie świadkowi trzy i pół tysiąca funtów. Ta linia przesłuchania wskazuje, że mecenas zamierza udowodnić, iż świadek był zainteresowany osobiście śmiercią pułkownika. Nie zamierza się zastosować do instrukcji swojej klientki co do prowadzonej linii obrony, w której ma nie rzucać podejrzeń na *Latoura*.

Kolejny wątek przesłuchania dotyczy tego, czy świadek słyszał, że pułkownik mówił, iż chce umrzeć. To uwiarygodniałoby motyw ewentualnego samobójstwa.

Kolejną rundę pytań dotyczących wydarzeń feralnego dnia adwokat rozpoczyna od oświadczenia, że jest zdania, iż dotychczasowe zeznania świadka to stek kłamstw. Takie zachowanie obrońcy jest sprzeczne z procedurą.

Ważne zasady procedury karnej

Strony procesu, czyli prokurator i obrońca, mają prawo do zadawania świadkowi pytań, na które ten ma obowiązek odpowiadać. Świadek ma obowiązek zeznawać prawdę i za naruszenie tej zasady grozi mu odpowiedzialność karna za składanie fałszywych zeznań. Jednak moment, gdy świadkowi zadaje się pytania, a on na nie odpowiada, nie jest momentem, kiedy strony mogą dokonywać ocen prawdziwości odpowiedzi.

Jest na to czas albo w chwili składania wniosków, gdyby na przykład strona chciała przekonać sąd, by powiadomił prokuraturę o podejrzeniu złożenia przez świadka fałszywych zeznań. Można wtedy uzasadnić, dlaczego uważa się, że świadek kłamie. Albo można o tym mówić w mowie końcowej, kiedy strony dokonują podsumowania materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie i dokonują jego oceny, przekonując sąd do określonej jego interpretacji.

Oczywiście istnieje olbrzymia pokusa, aby strony wypowiedziały się na temat wiarygodności zeznań świadków, bo w ten sposób mogą próbować przekonać sędziów, by ci oceniali zeznania świadków podobnie jak oni.

Jednak nie powinni tego robić – zgodnie z procedurą nie jest to ani ten czas, ani to miejsce.

Granice

Naturalną rzeczą jest, że często strony próbują niektóre sytuacje rozegrać na swoją korzyść i naruszyć procedury, na ile sąd albo przeciwnik na to pozwala. Na tego typu zachowanie powinni jednak zareagować zarówno strona przeciwna, jak i sąd, nie dopuszczając do takich wystąpień. W tym wypadku sędzia słusznie reaguje, żądając, aby mecenas zadawał pytania, a nie składał oświadczenia.

Ciąg dalszy przesłuchania

Na pytanie, dlaczego po awanturze *Latour* poszedł ponownie do pokoju pułkownika, świadek wyjaśnia, że poszedł się pogodzić, ale gdy zapukał, pułkownik kazał mu odejść. Będąc w holu, miał zobaczyć panią *Paradine*. Dalsze pytania dotyczą tego, czy *Latour* widział kogoś otrutego, człowieka lub zwierzę. *Latour* zaprzecza, ale obrońca dowodzi, że przed dwoma laty na zlecenie weterynarza podał truciznę psu, czyli dysponował również trucizną.

– Ja nie otrujęm pułkownika – reaguje *Latour*.

– Nie jest pan oskarżony i nie musi pan dowodzić swojej niewinności – informuje go sędzia.

Wszystko jednak wskazuje, że mecenas *Keane* osiągnął duży sukces obrończy. Wykazał, że *Latour* miał motyw, aby pomóc pułkownikowi w samobójstwie. Wykazał, że pułkownik myślał o śmierci. Dowiódł, że *Latour* kłamie w sądzie oraz że dysponował trucizną, którą mógł dostarczyć pułkownikowi.

Pretensje

Taka linia obrony powoduje, że w czasie przerwy między obrońcą a jego klientką dochodzi do ostrej wymiany zdań.

- Nie dałam panu przyzwolenia, aby pan dowodził, że on pomógł pułkownikowi w samobójstwie! Nigdy panu tego nie wybaczę!
- Nie wybaczysz pani? Postawiłem wszystko na jedną kartę, żeby panią ratować!
- Nie prosiłam o to.
- Pani nie prosiła o to, a ja jak idiota się w pani zakochałem!

Ustalenie winy

Zostawmy w spokoju rozterki sercowe mecenasa i skupmy się na realizowanej przez niego linii obrony. Na tym etapie przesłuchiwanie świadków nie wiemy nadal, dlaczego pani *Paradine* został postawiony zarzut zabójstwa męża i jakie są tego dowody. Na razie żadnego nie ujawniono i należy zakładać, że prokuratura uważa, iż taki był przebieg zdarzeń, nie mając żadnych dowodów na potwierdzenie tego.

„To obowiązkiem prokuratury jest dowiedzenie winy oskarżonemu.”

To obowiązkiem prokuratury jest dowiedzenie winy oskarżonemu. Nie możemy tu mówić o hipotezach, ale o dowiedzeniu jedynej możliwej wersji wydarzeń, z której w stu procentach bez jakichkolwiek wątpliwości wynika, kto dokonał czynu zabronionego.

Ustalenie winy to eliminowanie kolejnych możliwych wersji przebiegu zdarzeń, aż do momentu, gdy ocena dowodów doprowadzi do sytuacji, że możliwe jest ustalenie jednej wersji zdarzenia, bowiem inne możliwości zostaną przez prawidłową ocenę dowodów wyeliminowane jako nieprawdopodobne.

Jeśli wszystkich możliwych wersji nie da się wyeliminować i pozostaje kilka potencjalnych scenariuszy przebiegu wydarzeń, sąd jako wersję obowiązującą musi przyjąć tę najkorzystniejszą dla oskarżonego.

Ocena pracy mecenasa *Keane*

Obowiązkiem obrońcy jest przyjmowanie linii obrony najkorzystniejszej dla swojego klienta i z tej roli mecenas wydaje się wywiązywać na tym etapie w sposób należyty. W trakcie przesłuchiwanie świadka wskazał na wersję wydarzeń korzystną dla swojej klientki, inną niż ta, której chce dowieść prokuratura. Jednak prowadzenie obrony powinno polegać na zaufaniu między klientem a obrońcą i obrońca nie powinien działać wbrew woli swojego klienta.

Bezsporne jest, że mecenas przyjął korzystną linię obrony, jednak klient się na nią nie zgadza. Obowiązkiem obrońcy powinno być porozmawianie o tym z klientką, poznanie jej motywów, przekonanie jej do słuszności proponowanych działań, ewentualnie wspólne poszukiwanie innej, równorzędnej linii

Teksty Ustaw

student.beck.pl

obrony. obrońca jednak takich prób nie podejmuje. Narzuca klientce rozwiązanie, na które nie wyraża ona zgody, co w konsekwencji może doprowadzić do nieprzewidywalnych następstw. obrońca musi sobie zdawać z tego sprawę i nie powinien podejmować takiego ryzyka wbrew woli klientki. Jeżeli zabrania mu ona prowadzenia obrony w sposób uznany przez niego za optymalny, a on nie widzi innej równie skutecznej drogi, nie powinien kontynuować obrony i z niej zrezygnować. Nie może też klientki oszukać, czyli obiecać, że czegoś nie zrobi, a następnie postąpić sprzecznie z jej wolą w trakcie rozprawy. Zamiast zrezygnować po kolejnym sygnale ostrzegawczym z prowadzenia sprawy mecenas zaczyna zachowywać się jak zazdrosny kochanek, dopytując, czy pani *Paradine* kocha *Latoura*.

– Nie pana sprawa – ripostuje kobieta. – Jest pan moim adwokatem, nie kochankiem. Ma pan mnie wybronić, ale nie jego kosztem.

Przesłuchanie

Przesłuchanie *Latoura* po przerwie jest kontynuowane.

– Czy w czasie sprzeczki pułkownik zwolnił pana? – dopytuje się obrońca.
 – Chyba tak.
 – Dlaczego więc pan został po jego śmierci?
 – Chciałem pomóc w prowadzeniu posiadłości.
 – Pułkownik miał powód, by być zły na pana? Pani *Paradine* zaczęło przeszkadzać pana zainteresowanie nią?
 – To nieprawda.
 – W końcu musiała go zmusić, by pana oddalił?
 – To nieprawda.
 – Pułkownik wiedział, bo ona mu powiedziała?
 – Nic nie powiem.

– Bo nie chce pan się przyznać, że pan go zdradził?
 Opowiedziała o panu mężowi.
 – Sam się dowiedział.

W końcu *Latour* przyznaje się do rzeczywistych relacji, które łączyły go z żoną pułkownika.

– Skończyłem przesłuchanie – triumfuje mecenas.
 – Nie chciałem o tym mówić, by nie kłaść jego imienia. Ona pociągnęła nas oboje na dno. Nienawidzę jej, ale nie mogłem się jej oprzeć.
 – Czy kłamał pan ze względu na kobiety? – dopytuje się prokurator.
 – Nie chciałem, by świat dowiedział się, jaka ona jest.

Świadek zostaje wyprowadzony przez policję i oskarżony o krzywoprzysięstwo, mecenas zaś oświadcza, że rezygnuje z innych świadków i chce ograniczyć postępowanie do przesłuchania *Maddaleny Paradine*. Zgodnie z procedurą może ona odmówić składania wyjaśnień, jednak decyduje się stanąć przed sądem.

Pytana o powód awantury feralnego dnia przyznaje, że rozmawiała z mężem o tym, by znalazł dla *Andre* nową pracę.

– Dlaczego? – docieka obrońca.
 – Nie życzyłam sobie, by *Latour* mieszkał z nami – oskarżona unika odpowiedzi.
 – Ale dlaczego?
 – Nie podobało mi się, jak mnie traktował.
 – Próbował pani uwieść?
 – Tak.

Zadając kolejne pytania, mecenas chce dowiedzieć się, czy po śmierci męża oskarżonej *Latour* posprzątał pokój zmarłego.

– Wiem, do czego pan zmierza. Chce pan, by wszyscy uwierzyli, że *Latour* zabił mojego męża.
 – Czy ktoś inny mógł umyć i wytrzeć kieliszek?
 – Tak.
 – Co pani przez to rozumie?
 – Ja to zrobiłam.

„Przesłuchanie oskarżonego to nie jest „wolna amerykanka”. To staranie przygotowane wydarzenie procesowe, w którym dla obrońcy nie powinno być żadnych niespodzianek.”

Błąd obrońcy

Mecenas *Keane* popełnia błąd. Przesłuchanie oskarżonego to nie jest „wolna amerykanka”, w której nie wiadomo, co się wydarzy. To staranie przygotowane wydarzenie procesowe, w którym dla obrońcy nie powinno być żadnych niespodzianek.

Obrońca ma prawo rozmawiać ze swoim klientem i ze świadkami na temat sprawy. Dowiedzieć się, jaki jest ich stan wiedzy o sprawie i jakiej treści zamierzają złożyć wyjaśnienia czy zeznania. To, czego nie wolno obrońcy, to nakłanianie świadków do mówienia nieprawdy lub zatajania pewnych okoliczności sprawy. Za takie działania groziłaby mu odpowiedzialność karna.

To, jak oskarżony zachowa się w procesie, jest wynikiem ustalonej z obrońcą linii obrony. **To oskarżony decyduje, czy będzie składał wyjaśnienia, czy ich odmówi.** Nic, o czym mówi oskarżony, nie powinno być dla obrońcy niespodzianką. Tu obrońca zadał pytanie, na które nie znał odpowiedzi, a zatem zaistniała sytuacja jest całkowicie przez niego zawiniona.

– Muszę panią ostrzec, że dokonała pani właśnie samoskarżenia – informuje panią *Paradine* sędzia.

Nagły zwrot w procesie

Pytania zaczyna zadawać prokurator. Wypytuje oskarżoną o relacje z *Latourem* i dlatego dopiero krytycznego dnia powiedziała mężowi o tym, jak ją służący traktował.

– Wstydziłam się.
– Czy była pani temu winna?
– Skąd!

W czasie przesłuchania na salę wchodzi policjant.

– Czy coś się stało? – pyta sędzia.
– *Latour* targnął się na swoje życie – prokurator informuje sąd.

Ta informacja wywołuje szok u oskarżonej. Prokurator próbuje zadawać jej dalsze pytania, jednak ona pogrążona w rozpacz zaczyna spontanicznie mówić.

– *Latour* nie żyje. Mężczyzna, którego kochałam, nie żyje. Myślałam o tym dniami i nocami. Nie wiedziałam, jak z *Latourem* moglibyśmy uciec, by być razem. *Andrea* nie chciał mi pomóc. Ten jego honor! *Andrea* wiedział, że zabiłam męża. Nie powiedziałam mu tego, ale on wiedział. – Nie mam panu więcej nic do powiedzenia – zwraca się do swojego obrońcy. – Kochałam *Latoura*, a pan go zamordował. Żywię do pana tylko nienawiść i pogardę!

„Nie ma obrońców doskonałych, są tylko statystycznie lepsi.”

Mowa końcowa mecenasa *Keane*

Materiał dowodowy został wyczerpany. Oskarżona przyniosła się do zabójstwa. Pozostały do wygłoszenia tylko mowy stron, ale mecenas *Keane* nie jest w stanie przemawiać.

– Wysoki sądzie – zaczyna. – Chciałem jak najlepiej, ale wszystko, co zrobiłem, obróciło się przeciwko mojej klientce. Nie możecie mylić mojej niekompetencji z orzeczeniem w tej sprawie. Nie mogę kontynuować. Proszę, aby mój współnik przejął tę sprawę.

W końcu obrońca dochodzi do konstatacji, do której powinien dojść jeszcze przed rozpoczęciem procesu.

Konsekwencje

Mecenas *Keane* jedzie do domu mecenasa *Flaquera*.

– Następnym razem będziesz pewnie ostrożniejszy? – dopytuje się gospodarz.
– Co ze mną będzie? Jest nadzieja na jakiś wolny urząd sędziowski?
– Może za jakiś czas, ale ubieganie się o rezygnację z adwokatury to bzdura.

W domu mecenasa *Flaquera* pojawia się żona *Keane'a*. Gdy mecenas próbuje ją przeprosić, przerywa mu.

– Kochanie, chcę, żebyś jak najszybciej wrócił do pracy. Mam nadzieję, że trafi ci się trudna sprawa, byś mógł pokazać, na co cię stać.
– Jak zwykle masz za wysokie mniemanie o mnie.
– Na razie powinienes się ogolić.

Najwięcej rozsądku w całej sprawie zachowuje zatem żona pechowego mecenasa. Ona wie, że nigdy nie zdarza się tak, iż prawicy wygrywają każdą sprawę. Każdego, nawet najlepszego czekają bolesne porażki.

Wnioski

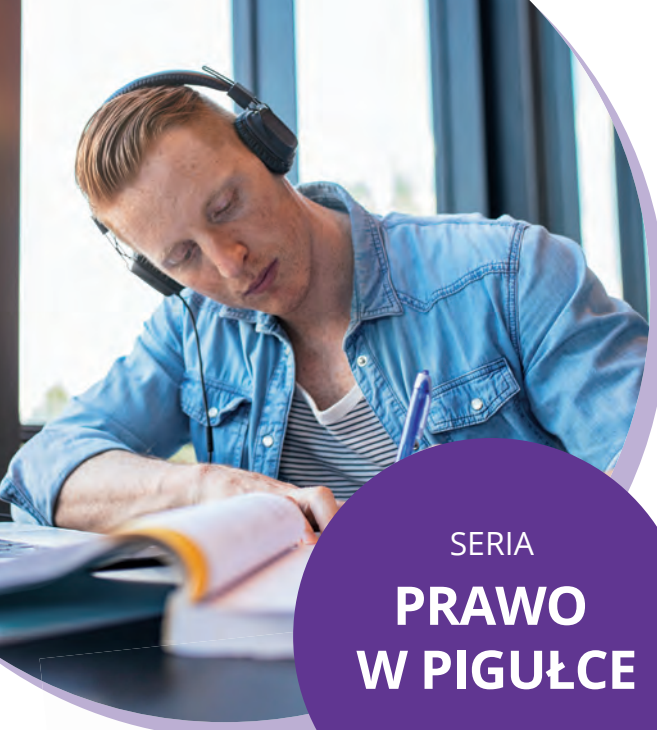
Nie ma obrońców doskonałych, są tylko statystycznie lepsi. By takimi zaś zostać, trzeba stosować się do pewnych sprawdzonych reguł. Podstawowa z nich to podejmowanie się obrony tylko w przypadku, gdy emocjonalne zaangażowanie w sprawę nie zakłóca nam jej obrazu.

Obronca nie może oceniać sprawy przez własne emocje. Musi być obok i oceniać dowody „na zimno”. Im bardziej współczuje klientowi, im ma wobec niego więcej empatii, tym obrona staje się bardziej niebezpieczna.

Brzmi to może okrutnie, ale im mniej czujemy, tym lepiej dla klienta. Nasze wybory i decyzje muszą wynikać z zimnej kalkulacji, a nie z emocji.

Mecenas tę zasadę złamał, a wejście w jednostronne relacje emocjonalne z klientką wywołało lawinę błędów. Pomylił rolę, stając się adwokatem swojego uczucia, a nie osoby, która powierzyła mu swoją obronę.

Stara zasada prawnicza uczy, że w akcji powinniśmy oglądać nie tylko świetnych adwokatów, ale i tych dużo słabszych. Lepiej uczyć się na cudzych błędach niż na własnych. Jeden błąd, jedno odejście od zasad może zamienić wybitnego obrońcę w procesowego szkodnika. Każdemu z nas może się to zdarzyć, dlatego każda sprawa sądowa to życie na wulkanie, naszą tarczą obronną zaś jest przestrzeganie zasad. Nie da nam to gwarancji bezbłędności, ale pozwoli minimalizować ryzyko.

ZDAJ się na podręczniki C.H.Beck

Wyróżnienia
najważniejszych informacji

Przykłady ułatwiające
zrozumienie materiału

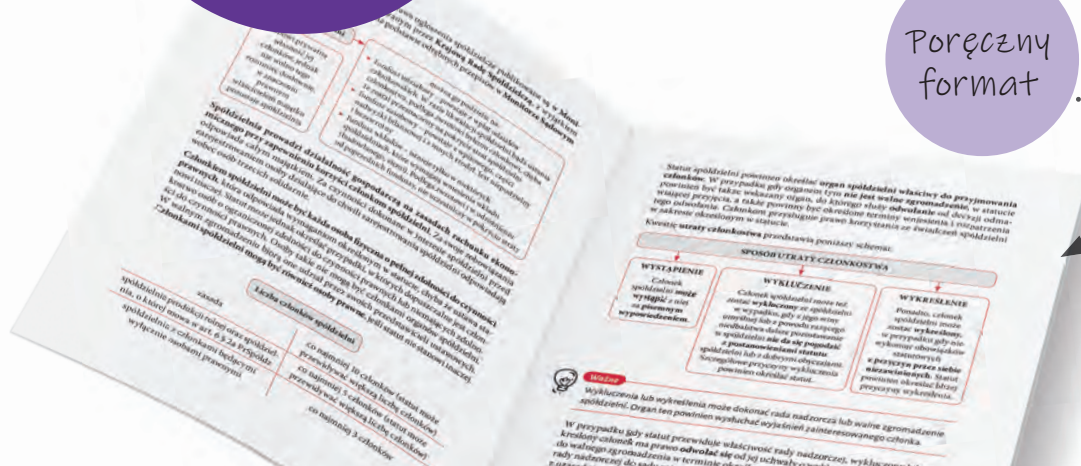

Schematy, tabele
pomocne w zapamiętaniu

Testy sprawdzające
poziom wiedzy

Poręczny
format

W książkach
BEZPŁATNY
dostęp do
testy prawnicze
C.H.BECK

student.beck.pl

Najciekawsze pytania egzaminacyjne z zakresu prawa pracy

testy prawnicze

C.H.BECK

Czeka Cię w tym roku akademickim egzamin z prawa pracy? Nie daj się zaskoczyć! Spróbuj rozwiązać przykładowe testy z tego zakresu. Szczególnie zwróć uwagę na pytania dotyczące nowych, wprowadzanych do Kodeksu pracy w 2023 r., regulacji.

Więcej testów – nie tylko z dziedziny prawa pracy – znajdziesz w serwisie testy-prawnicze.pl. Sprawdź z nami swoją wiedzę!

Lp.	Pytanie	Możliwe odpowiedzi
1.	Czy możliwe jest zastąpienie umowy o pracę umową cywilnoprawną przy zachowaniu warunków wykonywania pracy:	a) nie b) tak c) tylko w przypadku, gdy zapisy umowy cywilnoprawnej będą korzystniejsze dla pracownika od zapisów umowy o pracę
2.	Każda z umów o pracę na czas nieokreślony lub na czas określony może być poprzedzona umową o pracę na okres próbny, nieprzekraczający z zasady:	a) 1 miesiąca b) 3 miesięcy c) 6 miesięcy
3.	Stosunek pracy nawiązuje się w dniu określonym w umowie jako:	a) dzień rozpoczęcia pracy b) dzień zawarcia umowy c) dzień stawienia się do pracy pracownika w celu jej wykonywania
4.	Okres wypowiedzenia umowy o pracę obejmujący tydzień lub miesiąc albo ich wielokrotność kończy się odpowiednio:	a) w sobotę lub w ostatnim dniu miesiąca b) w dniu odpowiadającym swojej nazwą temu, w którym umowa została zawarta c) w niedzielę lub w ostatnim dniu miesiąca
5.	Okres wypowiedzenia umowy o pracę zawartej na okres próbny, dłuższy niż 2 tygodnie, wynosi:	a) 5 dni b) 7 dni roboczych c) 1 tydzień
6.	O zamiarze wypowiedzenia pracownikowi umowy o pracę zawartej na czas określony lub umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony pracodawca musi:	a) zawiadomić zakładowe organizacje związkowe, podając przyczynę uzasadniającą rozwiązanie umowy b) zawiadomić na piśmie zakładowe organizacje związkowe, podając przyczynę uzasadniającą rozwiązanie umowy c) zawiadomić na piśmie reprezentującą pracownika zakładową organizację związkową, podając przyczynę uzasadniającą rozwiązanie umowy
7.	Jeżeli sąd pracy ustali, że uwzględnienie żądania pracownika uznania wypowiedzenia za bezskuteczne lub przywrócenia do pracy jest niemożliwe lub niecelowe, orzeka o:	a) umorzeniu postępowania b) odszkodowaniu c) oddaleniu odwołania
8.	Pracownikowi, który podjął pracę w wyniku przywrócenia do pracy, przysługuje wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy:	a) za cały czas pozostawania bez pracy bez ograniczeń b) nie więcej niż za 1 miesiąc c) nie więcej jednak niż za 2 miesiące, a gdy okres wypowiedzenia wynosił 3 miesiące – nie więcej niż za 1 miesiąc
9.	Odszkodowanie przyznawane przez sąd w razie ustalenia, że wypowiedzenie umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony jest nieuzasadnione lub narusza przepisy o wypowiedzaniu umów o pracę, przysługuje w wysokości:	a) wynagrodzenia za 1 miesiąc b) wynagrodzenia za okres od 2 tygodni do 3 miesięcy, nie niższe jednak od wynagrodzenia za okres wypowiedzenia c) wynagrodzenia za 2 miesiące

Lp.	Pytanie	Możliwe odpowiedzi
10.	Co do zasady, do stosunku pracy na podstawie powołania z wyjątkami określonymi ustawą stosuje się przepisy dotyczące:	a) umowy o pracę na czas określony b) umowy o pracę na czas nieokreślony c) umowy zlecenia
11.	Stosunek pracy z wyboru rozwiązuje się z chwilą:	a) rozwiązania pisemnego stosunku pracy b) wygaśnięcia mandatu c) upływu okresu określonego w umowie o pracę z wyboru
12.	Stosunek pracy między spółdzielnią pracy a jej członkiem nawiązuje się przez:	a) spółdzielczą umowę o pracę b) umowę o pracę c) umowę mianowania
13.	Wynagrodzenie przysługuje za:	a) pracę wykonaną b) pracę w wymiarze określonym w umowie o pracę c) pracę wykonaną, o ile przepisy prawa pracy tak stanowią
14.	Za wadliwe wykonanie z winy pracownika produktów lub usług wynagrodzenie:	a) nie przysługuje b) przysługuje c) przysługuje, ale ulega odpowiedniemu zmniejszeniu
15.	Potrąceń na zaspokojenie świadczeń alimentacyjnych pracodawca dokonuje:	a) z urzędu b) z urzędu na podstawie dostarczonego przez sąd tytułu wykonawczego c) na wniosek wierzyciela na podstawie przedłożonego przez niego tytułu wykonawczego
16.	Za czas niezdolności pracownika do pracy wskutek wypadku w drodze do pracy lub z pracy albo choroby przypadającej w czasie ciąży pracownik zachowuje prawo do:	a) 60% wynagrodzenia b) 80% wynagrodzenia c) 100% wynagrodzenia
17.	Prawo do odprawy pośmiertnej przysługuje rodzinie pracownika od pracodawcy w razie:	a) śmierci pracownika b) śmierci pracownika w czasie trwania stosunku pracy c) śmierci pracownika w czasie trwania stosunku pracy lub w czasie pobierania po jego rozwiązaniu zasiłku z tytułu niezdolności do pracy wskutek choroby
18.	Pracownik, u którego mobbing wywołał rozstrój zdrowia, może dochodzić od pracodawcy:	a) odszkodowania w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę, ustalone na podstawie odrębnych przepisów b) zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę c) rozwiązania umowy o pracę ze skutkami takimi, jak rozwiązanie z winy pracodawcy
19.	W przypadku śmierci pracownika lub byłego pracownika prawo odbioru poprzedniej postaci dokumentacji pracowniczej nie przysługuje:	a) pełnoletnim dzieciom drugiego małżonka b) ojczymowi i macosze c) pełnoletnim wnukom
20.	Wydanie świadectwa pracy:	a) nie może być uzależnione od uprzedniego rozliczenia się pracownika z pracodawcą b) może być uzależnione od uprzedniego rozliczenia się pracownika z pracodawcą c) jest uzależnione od uprzedniego rozliczenia się pracownika z pracodawcą
21.	Umowy o zakazie konkurencji wymagają formy:	a) pisemnej pod rygorem nieważności b) pisemnej z podpisami notarialnie poświadczonymi c) aktu notarialnego pod rygorem nieważności
22.	Za nieprzestrzeganie przez pracownika przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy lub przepisów przeciwpożarowych, opuszczenie pracy bez usprawiedliwienia, stawienie się do pracy w stanie nietrzeźwości albo w stanie po użyciu alkoholu lub środka działającego podobnie do alkoholu lub spożywanie alkoholu lub zażywanie środka działającego podobnie do alkoholu w czasie pracy pracodawca może stosować:	a) karę upomnienia, a także karę nagany b) karę upomnienia, karę nagany lub karę pieniężną c) karę upomnienia, a także karę nagany, nagany z wpisaniem do akt lub karę pieniężną
23.	Wpływ z kar pieniężnych przeznacza się na:	a) wynagrodzenia dla pracowników b) poprawę warunków bezpieczeństwa i higieny pracy c) szkolenie pracowników w zakresie przestrzegania regulaminu pracy
24.	Karę uważa się za niebyłą, a odpis zawiadomienia o ukaraniu usuwa z akt osobowych pracownika po:	a) roku nienaganej pracy b) roku c) upływie roku, o ile pracownik nie otrzymał w tym czasie kolejnej, takiej samej kary

Lp.	Pytanie	Możliwe odpowiedzi
25.	Pracodawca, chcąc pociągnąć pracownika do odpowiedzialności materialnej za szkodę mu wyrządzoną, jest obowiązany wykazać:	a) wyłącznie winę pracownika b) winę pracownika oraz wysokość powstałej szkody c) okoliczności uzasadniające odpowiedzialność pracownika oraz wysokość powstałej szkody
26.	Jeżeli pracownik uzupełnia wiedzę nie w drodze umowy o podnoszeniu kwalifikacji zawodowych przysługuje mu:	a) urlop bezpłatny b) zwolnienie z pracy za wynagrodzeniem c) urlop wypoczynkowy
27.	W każdym systemie czasu pracy, jeżeli jest to uzasadnione przyczynami obiektywnymi lub technicznymi lub dotyczącymi organizacji pracy, okres rozliczeniowy może być przedłużony, przy zachowaniu ogólnych zasad dotyczących ochrony bezpieczeństwa i zdrowia pracowników:	a) nie więcej niż do 6 miesięcy b) nie więcej niż do 9 miesięcy c) nie więcej niż do 12 miesięcy
28.	Każde święto występujące w okresie rozliczeniowym i przypadające w innym dniu niż niedziela obniża wymiar czasu pracy o 8 godzin. Jeżeli jednak w tygodniu obejmującym 7 dni od poniedziałku do niedzieli wystąpią dwa święta w inne dni niż niedziela, obniżenie wymiaru czasu pracy o 8 godzin:	a) nie następuje b) następuje tylko z tytułu jednego z tych świąt c) następuje z tytułu obydwu tych świąt
29.	Jeżeli dobowy wymiar czasu pracy pracownika wynosi co najmniej 6 godzin, pracownik ma prawo do przerwy w pracy trwającej co najmniej:	a) 15 minut, niewliczanej do czasu pracy b) 15 minut, wliczanej do czasu pracy c) 30 minut, wliczanej do czasu pracy
30.	Pracodawca może wprowadzić 1 przerwę w pracy niewliczaną do czasu pracy, przeznaczoną na spożycie posiłku lub załatwienie spraw osobistych, w wymiarze:	a) nieprzekraczającym 15 minut b) nieprzekraczającym 30 minut c) nieprzekraczającym 60 minut
31.	Liczba godzin nadliczbowych nie może przekroczyć dla poszczególnego pracownika:	a) 5 godzin tygodniowo b) 150 godzin w roku kalendarzowym c) 10 godzin w wymiarze miesięcznym
32.	Pracodawca może zobowiązać pracownika do pozostawiania poza normalnymi godzinami pracy w gotowości do wykonywania pracy wynikającej z umowy o pracę w zakładzie pracy lub w innym miejscu wyznaczonym przez pracodawcę (dyżur). Czasu dyżuru nie wlicza się do czasu pracy, jeżeli:	a) podczas dyżuru pracownik nie otrzymał żadnego polecenia służbowego b) podczas dyżuru pracownik nie wykonywał pracy c) podczas dyżuru pracownik nie stawiał się na wezwanie pracodawcy
33.	Czas pełnienia dyżuru:	a) nie powinien naruszać prawa pracownika do odpoczynku b) może naruszać prawa pracownika do odpoczynku c) nie może naruszać prawa pracownika do odpoczynku
34.	Pora nocna obejmuje:	a) 8 godzin między godzinami 21.00 a 7.00 b) 8 godzin między godzinami 22.00 a 6.00 c) 6 godzin między godzinami 23.00 a 5.00
35.	Urlop w rozumieniu Kodeksu pracy to:	a) coroczny, określony w wymiarze dziennym, płatny urlop b) coroczny, określony w wymiarze dziennym, nieprzerwany, płatny urlop wypoczynkowy c) coroczny, nieprzerwany, płatny urlop wypoczynkowy
36.	Zrzeczenie się przez pracownika prawa do urlopu jest:	a) niemożliwe b) możliwe c) co do zasady niemożliwe
37.	Do okresu zatrudnienia, od którego zależy prawo do urlopu wypoczynkowego, wlicza się okresy poprzedniego zatrudnienia:	a) z uwzględnieniem przerw w zatrudnieniu oraz sposobu ustania stosunku pracy b) z uwzględnieniem przerw w zatrudnieniu bez względu na sposób ustania stosunku pracy c) bez względu na przerwę w zatrudnieniu oraz sposób ustania stosunku pracy
38.	Przesunięcie terminu urlopu w stosunku do planu urlopów może nastąpić:	a) w każdej chwili b) na wniosek pracownika umotywowany ważnymi przyczynami c) na wniosek pracownika

Lp.	Pytanie	Możliwe odpowiedzi
39.	W okresie ciąży oraz w okresie urlopu macierzyńskiego, a także od dnia złożenia przez pracownika wniosku o udzielenie urlopu macierzyńskiego albo jego części, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego albo jego części, urlopu ojcowskiego albo jego części, urlopu rodzicielskiego albo jego części – do dnia zakończenia tego urlopu pracodawca:	a) nie może wypowiedzieć ani rozwiązać stosunku pracy z tą pracownicą lub tym pracownikiem, chyba że zachodzą przyczyny uzasadniające rozwiązanie umowy bez wypowiedzenia z ich winy i reprezentująca pracownicę lub pracownika zakładowa organizacja związkowa wyraziła zgodę na rozwiązanie umowy b) może wypowiedzieć lub rozwiązać umowę o pracę z pracownicą c) nie powinien wypowiedzieć ani rozwiązać umowy o pracę z pracownicą
40.	Rozwiązanie przez pracodawcę umowy o pracę za wypowiedzeniem w okresie ciąży oraz w okresie urlopu macierzyńskiego może nastąpić:	a) tylko w razie ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy b) z ważnych przyczyn w razie ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy c) z ważnych przyczyn
41.	Pracownika wychowującego dziecko m.in. nie wolno bez jego zgody zatrudniać w godzinach nadliczbowych ani w porze nocnej do ukończenia przez dziecko:	a) 3. roku życia b) 4. roku życia c) 8. roku życia
42.	W okresie pobierania przez jednego z rodziców dziecka zasiłku macierzyńskiego za okres odpowiadający okresowi urlopu rodzicielskiego drugi rodzic:	a) może korzystać z urlopu rodzicielskiego w przypadkach przewidzianych w Kodeksie pracy b) nie może korzystać z urlopu rodzicielskiego c) może korzystać z urlopu rodzicielskiego
43.	Urlop rodzicielski jest udzielany jednorazowo albo nie więcej niż w 5 częściach nie później niż do zakończenia roku kalendarzowego, w którym dziecko kończy:	a) 4. rok życia b) 5. rok życia c) 6. rok życia
44.	Urlop rodzicielski jest udzielany na wniosek w formie papierowej lub elektronicznej składany przez pracownika w terminie nie krótszym niż:	a) 7 dni przed rozpoczęciem korzystania z urlopu b) 14 dni przed rozpoczęciem korzystania z urlopu c) 21 dni przed rozpoczęciem korzystania z urlopu
45.	W przypadku łączenia przez pracownika – rodzica dziecka korzystania z urlopu rodzicielskiego z wykonywaniem pracy u pracodawcy udzielającego tego urlopu wymiar urlopu rodzicielskiego ulega wydłużeniu proporcjonalnie do wymiaru czasu pracy wykonywanej przez pracownika w trakcie korzystania z urlopu lub jego części, nie dłużej jednak niż do:	a) 64 tygodni (w przypadku urodzenia jednego dziecka przy jednym porodzie) i 68 tygodni (w przypadku urodzenia więcej niż jednego dziecka przy jednym porodzie) b) 60 tygodni (w przypadku urodzenia jednego dziecka przy jednym porodzie) i 68 tygodni (w przypadku urodzenia więcej niż jednego dziecka przy jednym porodzie) c) 82 tygodni (w przypadku urodzenia jednego dziecka przy jednym porodzie) i 86 tygodni (w przypadku urodzenia więcej niż jednego dziecka przy jednym porodzie)
46.	Urlop na warunkach urlopu macierzyńskiego jest udzielany:	a) na ustny lub pisemny wniosek pracownika b) na pisemny wniosek pracownika c) na wniosek w postaci papierowej lub elektronicznej składany przez pracownika
47.	Młodociany:	a) może być zatrudniony na podstawie umowy o pracę b) może być zatrudniony na podstawie umowy o pracę – przy wykonywaniu lekkich prac c) nie może być zatrudniony na podstawie umowy o pracę
48.	Jeżeli pracodawca nie może zapewnić prania odzieży roboczej, czynności te mogą być wykonywane przez pracownika, pod warunkiem:	a) zwolnienia na ten czas pracownika z konieczności wykonywania obowiązków służbowych b) przekazania pracownikowi przez pracodawcę odpowiednich środków służących do prania c) wypłacania przez pracodawcę ekwiwalentu pieniężnego w wysokości kosztów poniesionych przez pracownika
49.	Komisje pojednawcze mogą być powoływane w celu:	a) polubownego załatwiania sporów o roszczenia pracowników ze stosunku pracy b) rozstrzygania sporów pomiędzy pracodawcami a pracownikami c) polubownego rozstrzygania sporów pomiędzy pracodawcami a pracownikami
50.	Od wypowiedzenia umowy o pracę wnosi się do sądu pracy:	a) odwołanie b) zażalenie c) skargę
51.	Roszczenia ze stosunku pracy ulegają przedawnieniu:	a) po upływie 3 lat b) z upływem 3 lat od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne c) z upływem roku od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne

Lp.	Pytanie	Możliwe odpowiedzi
52.	Na czas trwania przeszkody, gdy z powodu siły wyższej uprawniony nie może dochodzić przysługujących mu roszczeń przed właściwym organem powołanym do rozstrzygania sporów, bieg przedawnienia:	a) nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu na czas trwania przeszkody b) nie ulega przerwaniu ani zawieszeniu c) nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu na czas trwania przeszkody, nie dłużej jednak niż na rok
53.	Jeżeli jest to niezbędne do zapewnienia ochrony życia i zdrowia pracowników lub innych osób lub ochrony mienia, pracodawca może wprowadzić kontrolę trzeźwości pracowników. Kontrola trzeźwości nie może:	a) naruszać godności oraz innych dóbr osobistych pracownika b) naruszać dóbr osobistych pracownika c) ograniczać dóbr osobistych pracownika
54.	Kontrola trzeźwości obejmuje:	a) badanie przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego za pomocą urządzenia posiadającego ważny dokument potwierdzający jego kalibrację lub wzorcowanie b) badanie za pomocą urządzenia posiadającego ważny dokument potwierdzający jego wzorcowanie c) badania za pomocą alkomatu, chyba, że pracownik wnosi o przeprowadzenie badania w warunkach laboratoryjnych
55.	O wprowadzeniu kontroli trzeźwości pracodawca informuje pracowników w sposób przyjęty u danego pracodawcy nie później niż:	a) tydzień przed rozpoczęciem jej przeprowadzania b) 2 tygodnie przed rozpoczęciem jej przeprowadzania c) miesiąc przed rozpoczęciem jej przeprowadzania
56.	Na żądanie pracodawcy lub pracownika niedopuszczonego do pracy badanie stanu trzeźwości pracownika przeprowadza uprawniony organ powołany do ochrony porządku publicznego. Organ ten zleca przeprowadzenie badania krwi, jeżeli:	a) pracownik niedopuszczony do pracy odmawia poddania się badaniu metodą niewymagającą badania laboratoryjnego b) pracownik zachowuje się agresywnie podczas kontroli c) pracownik przedstawi zaświadczenie lekarskie, które wyłącza zastosowanie metody niewymagającej badania laboratoryjnego z powodów zdrowotnych
57.	W przypadku gdy wynik badania nie wskazuje na stan po użyciu alkoholu albo stan nietrzeźwości pracownika, okres niedopuszczenia pracownika do pracy:	a) jest okresem usprawiedliwionej nieobecności w pracy, za który pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia b) zalicza się jako urlop płatny c) jest okresem nieusprawiedliwionej nieobecności w pracy
58.	Pracodawca może wprowadzić kontrolę pracowników na obecność w ich organizmach środków działających podobnie do alkoholu:	a) jeżeli jest to niezbędne do zapewnienia ochrony życia i zdrowia pracowników lub innych osób lub ochrony mienia b) gdy istnieje obawa o zapewnienie ochrony życia i zdrowia pracowników c) wyłącznie gdy zagrożone jest zdrowie pozostałych pracowników
59.	Czynności związane z pobraniem moczu do badania, odbywają się w obecności:	a) osoby posiadającej odpowiednie kwalifikacje zawodowe do przeprowadzania badania moczu, tej samej płci co pracownik, od którego pobiera się mocz b) uprawnionego organu powołanego do ochrony porządku publicznego c) osoby posiadającej odpowiednie kwalifikacje zawodowe do przeprowadzania badania moczu, od którego pobiera się mocz
60.	Uzgodnienie między stronami umowy o pracę dotyczące wykonywania pracy zdalnej przez pracownika może nastąpić:	a) przy zawieraniu umowy o pracę a w wyjątkowych okolicznościach również w trakcie zatrudnienia b) wyłącznie przy zawieraniu umowy o pracę c) przy zawieraniu umowy o pracę albo w trakcie zatrudnienia
61.	Praca zdalna może być wykonywana na polecenie pracodawcy w okresie obowiązywania stanu nadzwyczajnego, stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii oraz w okresie:	a) 3 miesięcy po ich odwołaniu b) miesiąca po ich odwołaniu c) 6 miesięcy po ich odwołaniu
62.	W przypadku zmiany warunków lokalowych i technicznych uniemożliwiającej wykonywanie pracy zdalnej pracownik:	a) informuje o tym niezwłocznie pracodawcę b) informuje o tym pracodawcę w terminie 2 dni od zaistniałych zmian c) informuje o tym pracodawcę w terminie tygodnia
63.	Pracodawca:	a) jest obowiązany zapewnić pracownikowi wykonującemu pracę zdalną materiały i narzędzia pracy, w tym urządzenia techniczne, niezbędne do wykonywania pracy zdalnej b) nie jest obowiązany zapewnić pracownikowi wykonującemu pracę zdalną materiały niezbędne do wykonywania pracy zdalnej c) jest zobowiązany zapewnić pracownikowi wyłącznie urządzenia techniczne, niezbędne do wykonywania pracy zdalnej

Lp.	Pytanie	Możliwe odpowiedzi
64.	Przy ustalaniu wysokości ekwiwalentu albo ryczałtu bierze się pod uwagę w szczególności normy zużycia materiałów i narzędzi pracy, w tym:	a) urządzeń technicznych, ich udokumentowane ceny rynkowe oraz ilość materiału wykorzystanego na potrzeby pracodawcy i ceny rynkowe tego materiału, a także normy zużycia energii elektrycznej oraz koszty usług telekomunikacyjnych b) urządzeń technicznych, ich udokumentowane ceny oraz materiał wykorzystany na potrzeby pracodawcy i ceny rynkowe tego materiału c) urządzeń technicznych, ich udokumentowane ceny rynkowe oraz ilość materiału wykorzystanego na potrzeby pracodawcy, a także normy zużycia prądu
65.	Na potrzeby wykonywania pracy zdalnej pracodawca:	a) określa procedury ochrony danych osobowych oraz przeprowadza, w miarę potrzeby, instruktaż i szkolenie w tym zakresie b) ustala procedury ochrony danych osobowych oraz przeprowadza instruktaż i szkolenie w tym zakresie c) określa procedury ochrony danych osobowych oraz przeprowadza, na wniosek pracownika, instruktaż i szkolenie w tym zakresie
66.	W przypadku wykonywania pracy zdalnej wnioski pracownika, dla których przepisy kodeksu lub innych ustaw lub aktów wykonawczych, określających prawa i obowiązki z zakresu prawa pracy, wymagają:	a) formy pisemnej, mogą być złożone w postaci papierowej lub elektronicznej b) formy pisemnej lub ustnej, mogą być złożone w postaci elektronicznej c) formy pisemnej i muszą być złożone w postaci papierowej
67.	Praca zdalna może być wykonywana okazjonalnie, na wniosek pracownika złożony w postaci papierowej lub elektronicznej, w wymiarze nieprzekraczającym:	a) 24 dni w roku kalendarzowym b) 21 dni w roku kalendarzowym c) 30 dni w roku kalendarzowym
68.	Pracownikowi przysługuje w ciągu roku kalendarzowego zwolnienie od pracy, z powodu działania siły wyższej w pilnych sprawach rodzinnych spowodowanych chorobą lub wypadkiem, jeżeli jest niezbędna natychmiastowa obecność pracownika w wymiarze:	a) 2 dni albo 16 godzin b) 3 dni albo 16 godzin c) 2 dni albo 18 godzin
69.	Pracownikowi przysługuje w ciągu roku kalendarzowego urlop opiekuńczy, w celu zapewnienia osobistej opieki lub wsparcia osobie będącej członkiem rodziny lub zamieszkującej w tym samym gospodarstwie domowym, która wymaga opieki lub wsparcia z poważnych względów medycznych w wymiarze:	a) 7 dni b) 5 dni c) 3 dni
70.	Pracodawca informuje pracownika w postaci papierowej lub elektronicznej o uwzględnieniu wniosku albo o przyczynie odmowy uwzględnienia wniosku, albo o innym możliwym terminie zastosowania elastycznej organizacji pracy niż wskazany we wniosku, w terminie:	a) 7 dni od dnia otrzymania wniosku b) 14 dni od dnia otrzymania wniosku c) 7 dni od dnia złożenia wniosku

Odpowiedzi:

1. A; art. 22 § 1 ² KP	19. C; art. 94 ⁹ § 3 KP	37. C; art. 154 ¹ § 1 KP	55. B; art. 22 ^{1c} § 11 KP
2. B; art. 25 § 2 KP	20. A; art. 97 § 1 ³ KP	38. B; art. 164 § 1 KP	56. A; art. 22 ^{1d} § 5 pkt 2 KP
3. A; art. 26 KP	21. A; art. 101 ³ KP	39. A; art. 177 § 1 KP	57. A; art. 22 ^{1d} § 8 KP
4. A; art. 30 § 2 ¹ KP	22. B; art. 108 § 2 KP	40. A; art. 177 § 4 KP	58. A; art. 22 ^{1e} § 1 KP
5. C; art. 34 pkt 2 KP	23. B; art. 108 § 4 KP	41. C; art. 178 § 2 KP	59. A; art. 22 ^{1f} § 5 KP
6. C; art. 38 § 1 KP	24. A; art. 113 § 1 KP	42. C; art. 182 ^{1a} § 7 KP	60. C; art. 67 ¹⁹ § 1 KP
7. B; art. 45 § 2 KP	25. C; art. 116 KP	43. C; art. 182 ^{1c} KP	61. A; art. 67 ¹⁹ § 3 pkt 1 KP
8. C; art. 47 KP	26. A; art. 103 ⁶ pkt 1 KP	44. C; art. 182 ^{1d} § 1 KP	62. A; art. 67 ¹⁹ § 5 KP
9. B; art. 47 ¹ KP	27. C; art. 129 § 2 KP	45. C; art. 182 ^{1f} § 1 KP	63. A; art. 67 ²⁴ § 1 pkt 1 KP
10. B; art. 69 KP	28. C; art. 130 § 2 KP	46. C; art. 183 § 6 KP	64. A; art. 67 ²⁴ § 5 KP
11. B; art. 73 § 2 KP	29. B; art. 134 KP	47. B; art. 200 ¹ § 1 KP	65. A; art. 67 ²⁶ § 1 KP
12. A; art. 77 § 1 KP	30. C; art. 141 § 1 KP	48. C; art. 237 ⁹ § 3 KP	66. A; art. 67 ³² KP
13. A; art. 80 KP	31. B; art. 151 § 3 KP	49. A; art. 244 § 1 KP	67. A; art. 67 ³³ § 1 KP
14. A; art. 82 § 1 KP	32. B; art. 151 ⁵ § 2 KP	50. A; art. 264 § 1 KP	68. A; art. 148 ¹ § 1 KP
15. C; art. 88 § 2 KP	33. C; art. 151 ⁵ § 2 KP	51. B; art. 291 § 1 KP	69. B; art. 173 ¹ § 1 KP
16. C; art. 92 § 1 pkt 2 KP	34. A; art. 151 ⁷ § 1 KP	52. A; art. 293 KP	70. A; art. 188 ¹ § 5 KP
17. C; art. 93 § 1 KP	35. C; art. 152 § 1 KP	53. A; art. 22 ^{1c} § 1 i 2 KP	
18. B; art. 94 ³ § 3 KP	36. A; art. 152 § 2 KP	54. A; art. 22 ^{1c} § 4 KP	

ZDAJ się na podręczniki C.H.Beck

W książkach
BEZPŁATNY
dostęp do
testy prawnicze
C.H.BECK

#Ucz się

#Ćwicz

#Powtarzaj

student.beck.pl

Produkcja filmowa a działalność promocyjna, medialna i reklamowa. Lokowanie produktu

Produkcja filmowa jest kosztowna. Z tego powodu tak istotne jest pozyskiwanie finansowania zewnętrznego (zwłaszcza w polskich warunkach). Takie dodatkowe fundusze przeznaczone na produkcję można pozyskać z różnych źródeł. Jednym z ciekawszych z biznesowego punktu widzenia oraz perspektywy prawa własności intelektualnej jest lokowanie produktu. Jest to sposób pomocny producentom, ponieważ nie wymaga wcielania do grona producenckiego kolejnego podmiotu, który będzie mógł wpływać wewnętrznie na proces powstawania całego filmu. Nie wymusza on również spełnienia wymagań dotyczących całego zakresu produkcji (nawet łącznie z członkami zespołu produkcyjnego), jak ma to miejsce w przypadku finansowania otrzymywanego od właściwych instytucji (np. Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej).

Czym jest lokowanie produktu?

Definicja: Lokowanie produktu zostało zdefiniowane w polskim prawie, choć tylko dla celów działalności radiowej i telewizyjnej, w ustawie o radiofonii i telewizji (wraz z audiowizualnymi usługami na żądanie). Jednak definicja ta jest na tyle ogólna i adekwatna również do lokowania produktu w filmie, że można ją wykorzystać na potrzeby tego podręcznika. Zgodnie z art. 4 pkt 21 RTVU lokowanie produktu to **przekaz handlowy**. Polega on na przedstawieniu lub nawiązaniu do towaru, usługi lub ich znaku towarowego w taki sposób, że stanowią one element samej audycji lub wideo stworzonego przez użytkownika w zamian za opłatę lub podobne wynagrodzenie, a także w postaci nieodpłatnego udostępnienia towaru lub usługi. Ustawa w art. 4 pkt 22 RTVU wymienia również **lokowanie tematu**, które dotyczy nawiązywania do towaru, usługi lub ich znaku towarowego w scenariuszu lub liście dialogowej audycji w zamian za opłatę lub podobne wynagrodzenie. Ustawa o radiofonii i telewizji zawiera przepisy dotyczące warunków lokowania produktu, jednak nie stosuje się ich bezpośrednio do produkcji filmowej.

Na podstawie powyższych przepisów – lokowaniem produktu w filmie będzie przedstawienie w formie materialnej (najczęściej) lub nawiązanie słowne, dźwiękowe lub sytuacyjne do towaru, usługi lub oznaczenia indywidualizującego towar, usługę lub przedsiębiorstwo (nie musi być to koniecznie znak towarowy), które zostało dokonane w filmie w zamian za wynagrodzenie (w formie pieniężnej lub innej) lub nieodpłatne udostępnienie tego towaru, usługi lub oznaczenia dla potrzeb produkcji filmu.

Przykład: Przykładowo takie lokowanie produktu może nastąpić w ramach przekazania samochodu do wykorzystania w filmie albo poprzez zapłatę za umieszczenie sceny w sklepie sygnowanym logo przedsiębiorstwa prowadzącego sieć punktów handlowych.

Ograniczenia lokowania produktu

Brak przepisów szczególnych nie oznacza jednak, że w filmach można dokonywać lokowania produktu bez ograniczeń. Producent utworu audiowizualnego oraz twórcy utworu powinni zwrócić uwagę w szczególności na trzy akty prawne: wspomnianą ustawę o radiofonii i telewizji, ustawę o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji oraz ustawę o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym.

1. Ustawa o radiofonii i telewizji

Ważne: Ustawa o radiofonii i telewizji może stanowić przeszkodę przy dystrybucji filmu w telewizji. W art. 16c pkt 3 RTVU zakazano lokowania tematów bez wyjątku. Przepis dotyczy lokowania tematu rozumianego zgodnie z ustawą, czyli lokowania za wynagrodzeniem. W innym przypadku lokowanie tematów niezwiązanych z wynagrodzeniem, np. ważnych społecznie, może nastąpić.

Lokowanie produktu jest jednak możliwe z wyjątkami wymienionymi w sposób zupełny w treści art. 17a ust. 1 RTVU. Dla utworów audiowizualnych będzie miał znaczenie zwłaszcza zakaz lokowania produktu w audycjach publicystycznych o treści społeczno-politycznej oraz audycjach dla dzieci.

Ponadto zastosowanie lokowania produktu nie może naruszać samodzielności i niezależności redakcyjnej nadawcy ze względu na wpływ tego zastosowania na treść lub miejsce audycji w programie (art. 17a ust. 4 RTVU). Audycje, w których stosuje się lokowanie produktu, nie mogą nadmiernie ekspozować danego produktu (jest to nieokreślone ograniczenie, które powinno być analizowane w kontekście zindywidualizowanego stanu faktycznego) oraz zachęcać bezpośrednio do nabycia lub najmu towarów lub usług, zwłaszcza przez promocyjne odniesienia do nich (warunek trudno weryfikowalny w praktyce z uwagi na znaczenie, które dla akcji filmu może mieć lokowany produkt, np. samochód

wygrzywający wyścig). Audycją jest np. film (pełna definicja znajduje się w art. 4 pkt 2 RTVU, inne przykłady audycji to: odcinek serialu, program informacyjny).

Ważne: Największym ograniczeniem w zakresie lokowania produktu jest całkowity i bezwzględny zakaz lokowania następujących towarów lub usług:

- 1) wyrobów tytoniowych, rekwizytów tytoniowych, produktów imitujących wyroby tytoniowe lub rekwizyty tytoniowe oraz symboli związanych z używaniem tytoniu, papierosów elektronicznych i pojemników zapasowych;
- 2) napojów alkoholowych;
- 3) świadczeń zdrowotnych;
- 4) produktów leczniczych;
- 5) gier cylindrycznych, gier w karty, gier w kości, zakładów wzajemnych, gier na automatach;
- 6) substancji psychotropowych lub środków odurzających oraz środków spożywczych lub innych produktów;
- 7) usług w zakresie udostępniania solarium (art. 16b ust. 1 RTVU).

Wszystkie powyższe towary lub usługi są zakazane w ramach lokowania produktu w zakresie regulowanym odrębnymi przepisami.

Do lokowania produktu na gruncie ustawy o radiofonii i telewizji stosuje się również ogólne przepisy właściwe dla przekazu handlowego jako takiego, którego jednym z przykładów jest właśnie lokowanie produktu. Tym samym lokowanie produktu powinno być łatwo rozpoznawalne. Jest to bardzo ogólne określenie, które w dodatku napotyka na problem charakteru utworów audiowizualnych w postaci filmów (zwłaszcza tych fabularnych).

Ważne: Ponadto zakazane jest lokowanie produktu, które:

- 1) jest ukrytym przekazem handlowym;
- 2) narusza godność ludzką;
- 3) zawiera treści dyskryminujące ze względu na rasę, płeć, narodowość, pochodzenie etniczne, wyznanie lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek czy orientację seksualną;
- 4) rani przekonania religijne lub polityczne;
- 5) sprzyja zachowaniom zagrażającym zdrowiu, bezpieczeństwu lub ochronie środowiska;
- 6) oddziałuje w sposób ukryty na podświadomość;
- 7) zagraża fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu rozwojowi małoletnich;
- 8) bezpośrednio nawołuje małoletnich do nabywania produktów lub usług;
- 9) zachęca małoletnich do wywierania presji na rodziców lub inne osoby w celu skłonienia ich do zakupu reklamowanych produktów lub usług;
- 10) wykorzystuje zaufanie małoletnich, jakie pokładają oni w rodzicach, nauczycielach i innych osobach;
- 11) ukazuje w nieuzasadniony sposób małoletnich w niebezpiecznych sytuacjach;

„Brak przepisów szczególnych nie oznacza, że w filmach można dokonywać lokowania produktu bez ograniczeń.”

- 12) dotyczy artykułów spożywczych lub napojów zawierających składniki, których obecność w nadmiernych ilościach w codziennej diecie jest niewskazana – wyłącznie w zakresie lokowania produktu towarzyszącego audycji dla dzieci (art. 16b ust. 2–3a, art. 16c pkt 1 RTVU).

Co istotne, wszystkie powyższe ograniczenia mają zastosowanie wyłącznie w ramach radiofonii i telewizji oraz w ramach audiowizualnych usług na żądanie (tzw. serwisów VOD – *video-on-demand*). Oznacza to, że jeśli twórcom lub producentom filmowym nie zależy na dystrybucji telewizyjnej oraz w ramach VOD – mogą stosować lokowanie produktu, które nie jest zgodne z powyższymi postanowieniami ustawy o radiofonii i telewizji, jednak nie zwalnia ich to z poszanowania ogólnych przepisów, które dotyczą lokowania produktu, a które zawarte są w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

2. Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji

Definicja: Lokowanie produktu może stanowić **czyn nieuczciwej konkurencji**, który jest działaniem sprzecznym z prawem lub dobrymi obyczajami, jeżeli zagraża lub narusza interes innego przedsiębiorcy lub klienta (art. 3 ust. 1 ZNKU). Lokowanie produktu w obecnym stanie prawnym należy rozpatrywać w kontekście nieuczciwej lub zakazanej **reklamy** (art. 3 ust. 2 ZNKU). Najczęściej polega ono na promowaniu konkretnego towaru, usługi lub oznaczenia przedsiębiorstwa, dlatego w tym fragmencie podręcznika pomijamy zagadnienie reklamy porównawczej, która została uregulowana w ramach art. 16 ust. 3 i 4 ZNKU. Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji w zakresie reklamy dotyczy wszelkiej działalności reklamowej niezależnie od miejsca i sposobu jej przeprowadzania, w tym każdego filmu zawierającego taką reklamę, np. w formie lokowania produktu.

Ważne: Reklama stanowi czyn nieuczciwej konkurencji w szczególności wtedy, gdy:

- 1) jest spreczna z przepisami prawa, dobrymi obyczajami lub uchybiająca godności człowieka;
- 2) wprowadza klienta w błąd i może przez to wpłynąć na jego decyzję co do nabycia towaru lub usługi;
- 3) odwołuje się do uczuć klientów przez wywoływanie lęku, wykorzystywanie przesądów lub łatwowierności dzieci;
- 4) jest to wypowiedź, która, zachęcając do nabywania towarów lub usług, sprawia wrażenie neutralnej informacji;
- 5) stanowi istotną ingerencję w sferę prywatności, w szczególności przez uciążliwe dla klientów nagabywanie w miejscach publicznych, przysyłanie na koszt klienta niezamówionych towarów lub nadużywanie technicznych środków przekazu informacji (art. 16 ust. 1 ZNKU).

Zwrot „w szczególności” oznacza, że katalog rodzajów reklam, które są czynem nieuczciwej konkurencji, jest szerszy i można się doszukać przykładów, które nie będą

uregulowane w już istniejącym. Przykłady przedstawione przez ustawodawcę są jednak na tyle pojemne (zwłaszcza pierwszy z wymienionych), że większość stanów faktycznych można zakwalifikować pod już zamieszczoną w treści przepisu sytuację. W przypadku filmów uwagę należy zwrócić w szczególności na pierwsze cztery wymienione rodzaje nieuczciwej reklamy.

Poniżej wyjaśniamy znaczenie kilku sformułowań, które mogą być problematyczne w zrozumieniu:

- 1) **dobrze obyczaje (tzw. uczciwość kupiecka)** – klauzula generalna polegająca na ocenie pocucia dominującego w społeczeństwie w odniesieniu do konkretnej sprawy pod względem treści reklamy, jej motywów oraz celu czynności konkurencyjnych, np. oczernianie konkurencji (wyr. SA w Warszawie z 22.2.2011 r., I ACa 667/10, Legalis), sposób reklamowania nie powinien ukrywać prawdziwego celu reklamy (wyr. SA w Krakowie z 26.10.2000 r., I ACa 701/00, Lex Nr 76680);
- 2) **godność człowieka** – odnosi się do moralności oraz dobra społecznego (wyr. SA w Warszawie z 20.8.2014 r., VI ACa 1740/13, Legalis); przykładami naruszania godności ludzkiej jest reklama: ukazująca przemoc, o charakterze nienawistnym, zawierająca treści dyskryminujące, obraźliwa, zachęcająca do postępowania szkodzącego społeczeństwu oraz jego otoczeniu¹;
- 3) **wprowadzenie w błąd (istotny)** – wywołanie co najmniej potencjalnej zdolności wpływu na decyzje klientów co do wyboru reklamowanego produktu (wyr. SA we Wrocławiu z 25.7.2018 r., I AGa 232/18, Lex Nr 2685605); ocena powinna uwzględnić wszystkie elementy reklamy zgodnie z art. 16 ust. 2 ZNKU, oddziaływanie reklamy mającej wprowadzać w błąd rozpatruje się przez pryzmat osoby przeciętnego konsumenta, przykładowo: podanie nieprawdziwych właściwości produktu;
- 4) **neutralna informacja** – jest to wypowiedź niemająca charakteru reklamowego, promocyjnego lub proponującego nabycie określonego produktu, nie należy jej mylić z informacją o dostępności produktu w sprzedaży; chodzi o nakłanianie do określonego zachowania w postaci nabycia towaru lub usługi, promowania przedsiębiorstwa.

Przykład: Niektóre z wymienionych przykładów nieuczciwej reklamy mogą się wydawać trudne do uniknięcia w wybranych rodzajach filmów. Na przykład większość filmów fabularnych będzie ukrywała lokowanie produktu, aby dopasować je do fabuły. Będzie to zatem odpowiadało wypowiedzi, która zachęcając do nabywania towarów lub usług, sprawia wrażenie neutralnej informacji. Filmy akcji mogą wypełnić sytuację odwoływania się do uczuć klientów przez wywoływanie lęku, kiedy w momencie zagrożenia życia głównego bohatera ratuje go lokowany produkt, np. niezawodny samochód.

W takiej sytuacji można się powołać na dobre obyczaje, które nie są naruszane z uwagi na konwencję utworu audiowizualnego, w którym zostało dokonane lokowanie produktu, jednak dla wzmocnienia argumentacji wymagałoby

to umieszczenia informacji o lokowaniu produktu w napisach końcowych, aby **konsument** mógł zidentyfikować fakt istnienia takiego lokowania. Podstawowym celem projektowania reklamy poza samą promocją produktu powinno być zagwarantowanie prawa do rzetelnej informacji, które przysługuje klientowi.

Powyższe stanowisko wynika z konieczności analizy całości stanu faktycznego sprawy przed uznaniem zasadności kwalifikacji prawnej określonej sytuacji jako czynu nieuczciwej konkurencji. Należy jednak zwrócić uwagę na konieczność nowelizacji ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji w celu naprawy chaosu terminologicznego uregulowaniem sytuacji, w których takie zachowanie będzie czynem nieuczciwej konkurencji (z uwagi na widoczne zainteresowanie lokowaniem produktów – nie tylko w filmach).

Ważne: Czynu nieuczciwej konkurencji w zakresie reklamy dopuszcza się również agencja reklamowa albo inny przedsiębiorca, który reklamę opracował (art. 17 ZNKU). W razie dokonania czynu nieuczciwej konkurencji przedsiębiorca, którego interes został zagrożony lub naruszony, może żądać:

- 1) zaniechania niedozwolonych działań;
- 2) usunięcia skutków niedozwolonych działań;
- 3) złożenia jednokrotnego lub wielokrotnego oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie;
- 4) naprawienia wyrządzonej szkody, na zasadach ogólnych (tj. art. 415 KC);
- 5) wydania bezpodstawnie uzyskanych korzyści, na zasadach ogólnych (tj. art. 405 i n. KC);
- 6) (w przypadku przypisania winy) zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej na określony cel społeczny związany ze wspieraniem kultury polskiej lub ochroną dziedzictwa narodowego.

3. Ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym

Definicja: Lokowanie produktu może również stanowić **nieuczciwą praktykę rynkową**. Reklama jest nieuczciwą praktyką rynkową, jeżeli jest sprzeczna z dobrymi obyczajami i w istotny sposób zniekształca lub może zniekształcić zachowanie rynkowe przeciętnego konsumenta przed zawarciem umowy dotyczącej produktu (art. 4 ust. 1 w zw. z art. 2 pkt 4 PNPRU). Nieuczciwą praktyką rynkową zawsze jest praktyka rynkowa wprowadzająca w błąd oraz agresywna praktyka rynkowa (art. 4 ust. 2 PNPRU). Podobnie jak w przypadku ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji – ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym w zakresie reklamy dotyczy wszelkiej działalności reklamowej niezależnie od miejsca i sposobu jej przeprowadzania, w tym dotyczy każdego filmu zawierającego taką reklamę, np. w formie lokowania produktu.

Ważne: Wprowadzanie w błąd dzielimy na dwa rodzaje: zachowanie wprowadzające w błąd oraz zaniechanie wprowadzające w błąd. Lokowanie produktu może stanowić przykład obydwu tych zachowań, jednak najczęściej będzie rozpatrywane przez zaniechanie w ramach dokonywania

¹ Por. wyrok SA w Warszawie z 14.12.2005 r., VI ACa 616/05, Lex Nr 1642535.

kryptoreklamy poprzez ukryte lokowanie produktu. Kryptoreklama rozumiana jest jako wykorzystywanie treści publicystycznych w środkach masowego przekazu w celu promocji produktu w sytuacji, gdy przedsiębiorca zapłacił za tę promocję, a nie wynika to wyraźnie z treści lub z obrazów lub dźwięków łatwo rozpoznawalnych przez konsumenta. Tak definiowana kryptoreklama jest zawsze nieuczciwą praktyką rynkową z uwagi na umieszczenie na tzw. czarnej liście w ramach art. 7 PNPRU.

Działanie wprowadza w błąd, jeśli w jakikolwiek sposób powoduje lub może powodować podjęcie przez przeciętnego konsumenta decyzji dotyczącej umowy, której inaczej by nie podjął (art. 5 ust. 1 PNPRU). Takie działanie to m.in.: rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji lub rozpowszechnianie prawdziwych informacji w sposób mogący wprowadzać w błąd (art. 5 ust. 2 pkt 1–2 PNPRU). W przypadku lokowania produktu w szczególności takie działanie może dotyczyć cech produktu (art. 5 ust. 3 pkt 2 PNPRU).

Zaniechanie wprowadza w błąd, jeżeli pomija istotne informacje potrzebne przeciętnemu konsumentowi do podjęcia decyzji dotyczącej umowy i tym samym powoduje lub może powodować podjęcie przez przeciętnego konsumenta decyzji dotyczącej umowy, której inaczej by nie podjął (art. 6 ust. 1 PNPRU). Takie działanie to m.in.: nieprzekazanie w sposób jasny, jednoznaczny lub we właściwym czasie istotnych informacji dotyczących produktu lub nieujawnienie handlowego celu praktyki, jeżeli nie wynika on jednoznacznie z okoliczności (art. 6 ust. 3 pkt 1–2 PNPRU). W przypadku lokowania produktu w szczególności takie działanie może dotyczyć istotnych cech produktu przedsiębiorcy, na którego rzecz działa podmiot dokonujący lokowania produktu (art. 6 ust. 4 pkt 1–2 PNPRU).

Ocena, czy praktyka rynkowa wprowadza w błąd przez działanie lub zaniechanie, powinna analizować wszystkie elementy takiej praktyki oraz wszelkie okoliczności wprowadzenia produktu na rynek, w tym sposób jego prezentacji (art. 5 ust. 4 oraz art. 6 ust. 5). W przypadku oceny wystąpienia zaniechania wprowadzającego w błąd, co jest niezwykle istotne z punktu widzenia lokowania produktu w filmach (z uwagi na ograniczony czas oraz możliwości przekazania w czasie projekcji lokowania produktu), kluczowy jest art. 6 ust. 6 PNPRU. Stanowi on podstawę, aby w przypadku gdy ze specyfiki środka komunikowania się z konsumentami stosowanego dla danej praktyki rynkowej wynikają ograniczenia przestrzenne lub czasowe, uwzględnić dodatkowe okoliczności przy ocenie, czy doszło do pominięcia informacji. Te okoliczności to same ograniczenia przestrzenne lub czasowe oraz wszystkie podjęte przez przedsiębiorcę środki, które miały na celu udostępnienie informacji konsumentom w inny sposób.

W razie dokonania nieuczciwej praktyki rynkowej konsument, którego interes został zagrożony lub naruszony (z roszczeniami może również wystąpić RPO, Rzecznik Finansowy, krajowa lub regionalna organizacja, której celem statutowym jest ochrona interesów konsumentów, powiatowy/miejski rzecznik konsumentów), **może żądać**:

- 1) zaniechania praktyki;
- 2) usunięcia skutków praktyki;

- 3) złożenia jednokrotnego lub wielokrotnego oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie;
- 4) obniżenia ceny;
- 5) naprawienia wyrządzonej szkody na zasadach ogólnych (tj. art. 415 KC), w szczególności żądania unieważnienia umowy z obowiązkiem wzajemnego zwrotu świadczeń oraz zwrotu przez przedsiębiorcę kosztów związanych z nabyciem produktu;
- 6) zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej na określony cel społeczny związany ze wspieraniem kultury polskiej, ochroną dziedzictwa narodowego lub ochroną konsumentów (art. 12 PNPRU).

Ważne: Agresywną praktyką rynkową nie będzie raczej lokowanie produktu z niedopuszczalnym naciskiem w znaczny sposób ograniczającym lub mogącym ograniczyć swobodę wyboru lub zachowanie przeciętnego konsumenta (art. 8 ust. 1 PNPRU), jednak lokowanie produktu może być agresywną praktyką rynkową poprzez umieszczanie w reklamie bezpośredniego wezwania dzieci do nabycia reklamowanych produktów lub do nakłonienia rodziców lub innych osób dorosłych do kupienia im reklamowanych produktów (art. 9 pkt 5 PNPRU). Poza możliwością zostania pozwanym na podstawie art. 12 PNPRU – podmiot stosujący agresywną praktykę rynkową podlega grzywnie (art. 15 ust. 1 PNPRU).

Ochroną przed ewentualnym przypisaniem dokonania nieuczciwej praktyki rynkowej są **model przeciętnego konsumenta oraz charakter treści i sposoby prezentacji lokowania produktu w filmie**. Po pierwsze wprowadzenie w błąd ocenia się przez pryzmat obiektywnego modelu przeciętnego konsumenta. Jest to osoba:

- 1) należycie poinformowana, ale bez wiedzy specjalistycznej;
- 2) uważna i rozsądna, która orientuje się w rzeczywistości gospodarczej;
- 3) analizująca docierające do niej wiadomości na zasadach niewielkiej podejrzliwości (racjonalnego krytycyzmu);
- 4) świadoma, że przekaz reklamowy może nie być w pełni zgodny z rzeczywistością².

Przykład: Warunki reklamy – lokowania produktu – wpływają na dookreślenie wzorca adresata reklamy: model obiektywny, ale dostosowany do określonego stanu faktycznego (wyr. SA w Poznaniu z 12.12.2013 r., I ACa 958/13, Legalis). Przykładem może być reklama internetowa, która nie musi zawierać, z uwagi na swoją formę, wszystkich informacji uznanych za istotne (wyr. SA w Warszawie z 30.11.2015 r., VI ACa 1685/14, Monitor Prawa Bankowego 2018, Nr 2, s. 10).

Dlatego też analizę w przypadku filmów należy prowadzić z uwzględnieniem wiedzy, doświadczenia oraz krytycyzmu widzów (którzy aktualnie są świadomi istnienia i funkcjonowania lokowania produktu) wraz z charakterem sposobu prezentacji w filmie, czyli koniecznością dostosowania lokowania

² Opracowano na podstawie: wyr. SN z 5.5.2021 r., I NSKP 7/21, Legalis; wyr. SN z 4.3.2014 r., III SK 34/13, Legalis; wyr. SA w Warszawie z 24.4.2018 r., VII AGa 247/18, Legalis; wyr. SA w Poznaniu z 12.12.2013 r., I ACa 958/13, Legalis.

do wymagań sztuki filmowej, zwłaszcza w zakresie sposobów prowadzenia narracji.

Umowa o lokowanie produktu w przemyśle filmowym

Definicja: Umowa o lokowanie produktu jest umową nienazwaną, czyli nie znalazła swojej odrębnej regulacji w aktach prawnych istniejących w polskim porządku prawnym. W zależności od jej treści dopuszcza się jednak odpowiednie stosowanie przepisów regulujących umowy już wprowadzone do polskiego prawa. Umowa o lokowanie produktu wykazuje podobieństwo do innej umowy nienazwanej służącej reklamie – umowy sponsoringu.

Stronami umowy o lokowanie produktu są: podmiot lokujący produkt (producent filmu lub sami twórcy – w zależności od istnienia struktury producenckiej) oraz podmiot udostępniający produkt do lokowania (przedsiębiorca). Podstawą prawną zawarcia takiej umowy (tzw. kauzą) jest uzyskanie innej korzyści majątkowej.

Ważne: Przedmiotem umowy jest zareklamowanie produktu w filmie w zamian za wynagrodzenie. Umowa jest dwustronnie zobowiązująca, ponieważ podmiot lokujący produkt musi dokonać samego lokowania, czyli umieszczenia produktu w filmie w sposób promujący ten produkt, a podmiot udostępniający produkt do lokowania jest zobowiązany do udostępnienia produktu i wynagrodzenia podmiotu lokującego. Tym samym umowa o lokowanie produktu jest również odpłatna. Opisywany rodzaj umowy jest umową starannego działania, która dla swojej skuteczności wymaga podjęcia czynności zgodnie z jej treścią z należytą starannością, którą ocenia się przez pryzmat podmiotu zobowiązanego do określonych czynności. Trudno oczekiwać bowiem ostatecznego efektu lokowania produktu w postaci zwiększenia renomy lokowanego produktu.

Produktem może być towar, usługa lub oznaczenie indywidualizujące towar, usługę lub przedsiębiorstwo. Wynagrodzenie może być oznaczone w pieniądzu, jednak może być to inny rodzaj wynagrodzenia, np. rzeczowy – większa ilość lokowanego produktu, którą można przeznaczyć na dodatkową, uznaniową gratyfikację dla ekipy filmowej. Wynagrodzeniem może być również promocja filmu przez podmiot udostępniający produkt do lokowania. Podmiot lokujący

produkt może też otrzymać lokowany produkt nieodpłatnie na czas produkcji filmu w zamian za lokowanie.

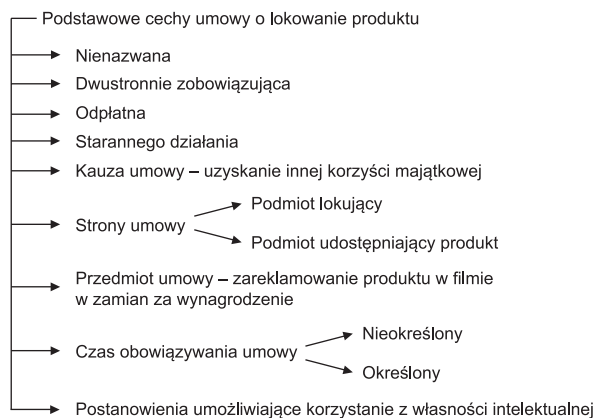
Ważne: Taka umowa może zostać zawarta na czas określony (czas trwania produkcji filmu oraz jego eksploatacji) albo nieoznaczony (w przypadku produkcji filmowej ten sposób występuje rzadziej, ponieważ najczęściej nie jest to produkcja cykliczna).

Umowa musi zawierać również postanowienia, które umożliwią korzystanie z własności intelektualnej w ramach lokowania produktu. Może to być np. licencja na korzystanie z utworu, licencja na używanie znaku towarowego.

Dodatkowe postanowienia umowy o lokowanie produktu mogą dotyczyć:

- 1) uszczegółowienia sposobu lokowania, np. poprzez wyłączenie poszczególnych sposobów lokowania niezgodnych z polityką podmiotu udostępniającego produkt do lokowania;
- 2) obowiązku zwrotu produktu po ukończeniu czynności produkcji filmu;
- 3) objęcia określonych informacji (np. specyfikacji produktu) klauzulą poufności;
- 4) kary umownej za naruszenie postanowień umownych;
- 5) prawa do wypowiedzenia umowy;
- 6) wyboru prawa (w umowach, w których strony pochodzą z różnych państw);
- 7) umownej właściwości sądu albo zapisu na sąd polubowny.

Schemat. Podstawowe cechy umowy o lokowanie produktu

Tekst pochodzi z książki pt. „Organizacja produkcji filmowej w świetle prawa autorskiego”, pod red. Ł. Maryniaka, Warszawa 2023.

**Prawo
autorskie**

#Ucz się

Poznaj niezbędne informacje
z danej dziedziny prawa

student.beck.pl

W książkach
BEZPŁATNY
dostęp do
testy prawnicze
C.H. BECK

ZDAJ się na podręczniki C.H.Beck

#Ucz się

Masz do wyboru 3 serie:

Studia Prawnicze

Najobszerniejsze opracowania z danej dziedziny prawa, wyróżniające się wysokim poziomem merytorycznym, zawierają najnowsze orzecznictwo

Podręczniki Prawnicze

Opracowania średniozawansowane z idealnym doбором zagadnień egzaminacyjnych

Skrypty Becka

Zagadnienia omawiane w krótkiej formie, przybliżają najważniejsze pojęcia i instytucje

student.beck.pl

ZDAJ się na podręczniki C.H.Beck

#Ćwicz

W książkach
BEZPŁATNY
dostęp do
testy prawnicze
C.H.BECK

Repetytoria Becka zawierają:

- **Pytania** i odpowiedzi z podstawą prawną i odesłaniem do konkretnego artykułu
- **Kazusy** z rozwiązaniami opartymi na aktualnym stanie prawnym i przykładowym orzecznictwie
- **Tablice** i schematy ułatwiające zapamiętanie haseł, pojęć i definicji oraz
- **Testy online** sprawdzające wiedzę

student.beck.pl

ZDAJ się na podręczniki C.H.Beck

#Powtarzaj

PRAWO W PIGUŁCE to:

- **Kompaktowe** opracowanie do nauki i powtórki przed egzaminem
- **Zwięzłe** ujęcie tematu oraz **przejrzysta struktura**
- **Wyróżnienia** najważniejszych informacji, **przykłady** pomocne w zrozumieniu materiału, **schematy i tabele** oraz **testy** sprawdzające poziom wiedzy

student.beck.pl

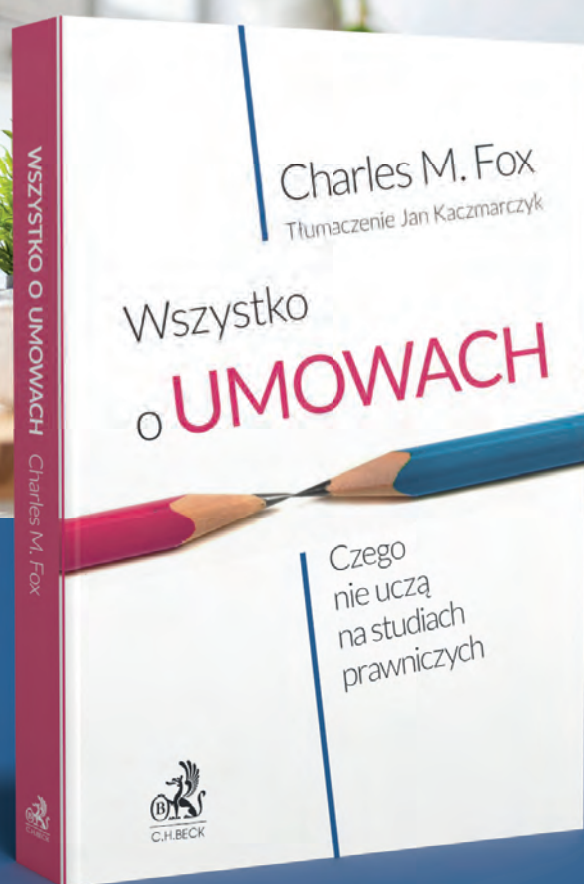
PODRĘCZNIKI JĘZYKI OBCE

Zadbaj o rozwój swoich
kompetencji językowych

Podręczniki do „Legal English” to świetne materiały
do nauki prawniczego języka angielskiego dla każdego.
Mogą być wykorzystywane na kursach językowych,
jak również do samodzielnej nauki w domu.
Dedykowane dla osób w różnym wieku oraz
o różnym stopniu zaawansowania nauki języka.

Must have dla każdego
początkującego prawnika
transakcyjnego!

Wszystko o umowach
Czego nie uczą
na studiach prawniczych
prof. Charles M. Fox • 129 zł

Pierwsze polskie tłumaczenie
„Working with Contracts:
What Law School Doesn't Teach You”

student.beck.pl

Polecamy:

TEKSTY USTAW BECKA

Bogata treść

- więcej aktów prawnych i ustaw towarzyszących
- przypisy od redakcji
- indeks rzeczowy

Praktyczne na co dzień

- **B** boldowanie najnowszych zmian
- wyróżnione śródtytuły
- czytelna czcionka
- wygodny, poręczny format

student.beck.pl

BESTSELLEROWE ZBIORY AKTÓW PRAWNYCH

» **NOWOCZESNA OPRAWA W LŹEJSZEJ FORMULE**

Z marginesami ułatwiającymi szybkie odnalezienie poszczególnych aktów prawnych.

» **ROZBUDOWANA PUŁA AKTÓW PRAWNYCH**

Pełniejszy wybór ustaw i rozporządzeń.

» **PRAKTYCZNE TABELY PODSUMOWUJĄCE ZMIANY**

Wykaz terminów wejścia w życie zmian oraz artykułów, których zmiany dotyczą.

» **DOSTĘP ONLINE**

Do wszystkich aktów prawnych zawartych w zbiorze.

Dowiedz się więcej:

ksiegarnia.beck.pl

81 46 13 300

Zostań Ambasadorem Wydawnictwa C.H.Beck!

**Jako Ambasador
będziesz mógł:**

testować
najnowsze produkty
C.H.Beck

rozwijać swoje
zdolności marketingowe

uczestniczyć w najważniejszych
wydarzeniach w ramach
promocji Wydawnictwa

budować sieć kontaktów
niezbędną podczas dalszej
kariery zawodowej

**Program ambasadorski Wydawnictwa C.H.Beck ma na celu
współpracę z ambitnymi, aktywnie działającymi studentami.**

**Jako Ambasador masz możliwość zdobycia nowych doświadczeń,
które pomogą Ci rozwijać dalszą ścieżkę kariery.**

Jeśli chcesz zostać Ambasadorem C.H.Beck, wyślij swoje zgłoszenie na adres:

rekrutacja.ambasador@beck.pl

Studencie!

System Informacji Prawnej Legalis otwarty na Twojej uczelni!

1

Połącz się
z wydziałową
siecią Internet*

2

Wejdź na
legalis.pl

3

Kliknij IP

... i korzystaj!

* Lista uczelni oferujących dostęp do Systemu Legalis dla użytkowników sieci wewnętrznej
znajduje się na stronie legalis.pl/student

Księgarnie prawnicze Wydawnictwa C.H.Beck teraz w Twoim mieście

NOWA KSIĘGARNIA

KRAKÓW

ul. Bracka 2
poniedziałek–piątek: 10.00–18.00, sobota: 10.00–15.00
tel.: 696 049 900, e-mail: ksiegarnia.krakow@beck.pl

W księgarni dostępne publikacje innych wydawnictw prawniczych.

WARSZAWA

Al. „Solidarności” 83/89
poniedziałek–piątek: 10.00–18.00, sobota: 10.00–15.00
tel.: 22 250 59 04, e-mail: ksiegarnia.solidarnosci@beck.pl

W księgarni dostępne publikacje innych wydawnictw prawniczych.

WARSZAWA

ul. Krakowskie Przedmieście 20/22
poniedziałek–piątek: 10.00–18.00, sobota: 10.00–15.00
tel.: 22 873 12 81, e-mail: ksiegarnia.krakowskie@beck.pl

W księgarni dostępne publikacje innych wydawnictw prawniczych.

WARSZAWA

Metro Rondo Daszyńskiego, lok. 1013
poniedziałek–piątek: 9.00–17.00
tel.: 22 718 33 90, e-mail: ksiegarnia.daszynskiego@beck.pl

POZNAŃ

ul. Półwiejska 22
poniedziałek–piątek: 10.00–18.00, sobota: 10.00–15.00
tel.: 61 661 84 55, e-mail: ksiegarnia.poznan@beck.pl

W księgarni dostępne publikacje innych wydawnictw prawniczych.

KATOWICE

pl. Wolności 10A
poniedziałek–piątek: 9.00–17.00
tel.: 32 206 89 96, e-mail: ksiegarnia.katowice@beck.pl

W księgarni dostępne publikacje innych wydawnictw prawniczych.

WROCŁAW

ul. Kiełbaśnicza 25
poniedziałek–piątek: 10.00–18.00
tel.: 71 786 41 10, e-mail: ksiegarnia.wroclaw@beck.pl

| C.H.BECK